

VÄKIVALLAN RASKAS VARJO

Äitien kertomuksia väkivaltaisesta parisuhteesta ja irrottautumisen hetkistä

Laura Anttila

Pro gradu -tutkielma

Sosiaalityö

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2019

TIIVISTELMÄ

VÄKIVALLAN RASKAS VARJO. Äitien kertomuksia väkivaltaisesta parisuhteesta ja irtautumisen hetkistä

Laura Anttila

Pro gradu -tutkielma

Sosiaalityö

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2019

Ohjaajat: Marjo Kuronen ja Maritta Itäpuisto

Sivumäärä: 91 + 2 liitettä

Tämän tutkimuksen tavoitteena on pyrkiä ymmärtämään parisuhdeväkivallan ja äitiyden merkityksiä naisen elämässä. Tutkimus tarkastelee äitien väkivaltakokemuksia parisuhteen alkamisesta eroon ja parisuhteesta irtautumiseen. Eron jälkeisen väkivallan kontekstina on huoltajuuskiista. Tutkimuskysymykseni kuuluu: Millaisia merkityksiä väkivalta ja äitiys saavat äitien kertomuksissa, kun äidit elävät väkivaltaisessa parisuhteessa ja pyrkivät irrottautumaan siitä? Tutkimuksen teoreettinen orientaatio sijoittuu naiseen kohdistuvan väkivallan tutkimukseen, tarkemmin fokuoituna sukupuolistuneen väkivallan tutkimuskenttään.

Tutkimuksen aineistona on käytetty äitien kirjoittamia tekstejä, joista osa on syntynyt Naisten Linjan Jaa salaisuus -kampanjan tuloksena ja osa on kerätty kirjoituspyynnöllä tätä tutkimusta varten. Kirjoituksia on yhteensä 18 kappaletta. Aineisto analysoitiin narratiivisella tutkimusotteella. Tutkimuksen tuloksena syntyi väkivallan dynamiikkaa kuvaavat väkivallan vaiheet, jotka kertovat väkivaltaisesta suhteen alkamisesta, väkivallasta parisuhteessa ja suhteesta irtautumisesta. Näiden lisäksi tarkastellaan äitien retropektiivisiä pohdintoja väkivaltaisesta parisuhteesta.

Parisuhdeväkivalta on dynaaminen ilmiö, jossa väkivalta tulee vähittäin osaksi parisuhdetta. Väkivallan ilmetessä suhteeseen naiset hakevat sille selitystä ulkoisista tekijöistä ja pitävät sitä ohimenevänä vaiheena. Väkivaltaiset teot annetaan anteeksi, kun vastapainona väkivallalle mies on rakastava, hyvä isä tai katu tekojaan. Naisen tullessa raskaaksi väkivalta ei lopu, vaan voi pikemminkin pahentua. Lasten saaminen muuttaa myös väkivallan dynamiikkaa, kun lapsi herättää miehessä esimerkiksi mustasukkaisuuden tunteita, jolloin väkivaltaisuus voi kohdistua myös lapseen. Nainen kokeekin äitinä joutuvansa ristiriitaiseen tilanteeseen, jossa hän yrittää tasapainotella äitiyden roolin ja parisuhteessa ilmenevän väkivallan välillä. Toisaalta tilanteessa, jossa parisuhdeväkivalta on vakiintunut osa parisuhdetta, äitiys on naiselle voimavara ja toivottomuuden hetkellä elämässä kiinnipitävä voima.

Irtautuminen väkivaltaisesta parisuhteesta on monisäikeinen ja pitkä prosessi, eikä irtautuminen ole kiinni vain naisen tahdosta. Eniten irtautumiseen vaikuttaa väkivalta, jota esiintyy sekä irtautumispyrkimysten hetkillä että irtautumisen jälkeen. Siten irtautuminen väkivaltaisesta suhteesta edellyttää myös muuta kuin fyysisen välimatkan ottamista. Eron jälkeen esiintyvä väkivalta voi olla esimerkiksi seksuaalista tai henkistä väkivaltaa, niiden synnyttäessä naisessa pelon tuntemuksia. Lopullisen irtautumisen saavutettuaan naisten suhtautuminen menneeseen elämänvaiheeseen vaihtelee: osa naisista kokee hyväksyvänsä menneet tapahtumat, mutta toisaalta mennyt väkivaltainen parisuhde herättää myös negatiivisia tunteita, kuten katkeruutta ja itsesyytöksiä. Äitiys näyttäytyy naiselle eron jälkeen voimauttavana ja mieleisenä roolina elämässä. Väkivaltaiseen parisuhteeseen liittyvistä negatiivisista tunteista huolimatta niiden ei nähdä vaikuttavan kykyyn toimia äitinä.

Avainsanat: parisuhdeväkivalta, sukupuolistunut väkivalta, äitiys, huoltajuuskiista, narratiivinen analyysi

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	1
2 PARISUHDE, ÄITIYS JA VÄKIVALTA	4
2.1. Parisuhdeväkivalta sukupuolistuneena ilmiönä	4
2.2. Parisuhdeväkivalta Suomessa	8
2.3. Äitiys ja väkivalta parisuhteessa	9
2.4. Eron jälkeinen parisuhdeväkivalta	12
2.5. Huoltajuuskiista eron jälkeisen väkivallan kontekstina	13
3 NARRATIIVISUUS TUTKIMUKSEN METODOLOGISENA LÄHESTYMISTAPANA	16
3.1. Narratiivisuus tutkimuksessani	16
3.2. Narratiivin käsite	17
3.3. Merkitykset elämän jäsentäjinä	18
3.4. Narratiivisen tutkimuksen kritiikkiä	19
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	21
4.1. Tutkimusongelma	21
4.2. Aineisto	22
4.2.1. Kirjoituspyyntö	22
4.2.2. Jaa salaisuus -kirjoitukset	24
4.3. Eettinen pohdinta	26
4.4. Analyysin eteneminen	30
5 KUVAUKSIA PARISUHTEESTA, ÄITIIYDESTÄ JA VÄKIVALLASTA	33
5.1. Suhteen alkutaival	33
5.2. Väkivallan raaistumisen kuvauksia	37

5.3. Äitinä väkivaltaisessa suhteessa	42
6 IRTAUTUMISIA VÄKIVALLAN VARJOSTA	48
6.1. Vaikeinta on lähteminen	48
6.2. Lähtökertomuksia	52
6.3. Eron jälkeinen seksuaalinen väkivalta	54
6.4. Henki irtautumisen hintana	56
6.5. Mustamaalattu äiti	58
6.6. Pelon sanelema elämä	60
6.7. Kaiken tämän jälkeen	63
6.7.1. Väkivallan vaikutukset elämän rinnallakulkijoina	63
6.7.2. Sisuuntumisia	66
7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	71
LÄHTEET	80
LIITE 1: Kirjoituspyyntö	92
LIITE 2: Lehti-ilmoitukset	93

1 JOHDANTO

Erilaiset kertomukset parisuhteessa tapahtuvasta väkivallasta ovat arkipäiväämme. Esimerkiksi media tarjoilee meille lukuisia erilaisia narratiiveja parisuhteessa tapahtuvista väkivallanteoista lähes päivittäin. Parisuhdeväkivalta on samanaikaisesti hyvin tiedostettu ja median esillä pitämä ongelma, mutta myös vaiettu, hävetty ja piiloteltu ilmiö. Yksi tuoreimmista uutisoinneista koskee niin kutsuttua Haagan puukotusta, jossa mies puukotti entistä vaimoaan sekä lapsiaan (Jokinen, HS 6.3.2019). Tällaisissa tilanteissa, joissa pariskunnalla on lapsia, väkivallan lisäksi keskusteluun nousevat myös vanhemmuuden ja äitiyden kysymykset, esimerkiksi äidin mahdollisuudet ja keinot suojella lapsiaan väkivallalta.

Idea naisten väkivaltakokemusten tutkimiseen juontaa juurensa kevääseen 2017, jolloin tutkin kandidaatintutkielmassa parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten ajatuksia omasta naiseudestaan ja äitiydestään (Anttila 2017). Aloittaessani pro gradu -tutkielman aiheen pohdiskelun alkuvuodesta 2018 olin varma siitä, että aiheekseni valikoituisi jokin muu aihe, kuin mitä aiemmin olin tutkinut. Kandidaatin työn jälkeen tunsin takkini olevan tyhjä tämän aiheen osalta ja mietin, ettei minulla ole annettavanani tästä näkökulmasta enää tuoreita ja uusia oivalluksia. Kandidaatintyön ja pro gradu -tutkielman työstämisen väliin mahtui kuitenkin paljon opintoja esimerkiksi väkivaltatutkimuksen sekä sukupuolentutkimuksen kentältä, mutta myös jakso käytännön työssä. Lopulta minulla heräsi ajatus eron jälkeisestä elämästä, erityisesti huoltajuuskiistan aikaisen väkivallan kokemuksista. Pienellä näkökulman fokuosoinnin viilauksella innostuin jälleen naiseen kohdistuvasta väkivallasta tutkimusaiheena ja lopputulemana tutkimukseni tutkimustehtävä valikoitui tarkastelemaan äitien väkivaltakokemuksia perheen perustamisesta parisuhteesta irtaantumiseen. Halusin nimenomaisesti tutkimusinformanteiksi naisia, jotka ovat äitejä, koska minua kiinnosti äitiyden merkitys väkivaltaisessa parisuhteessa. Tässä tutkimuksessa tutkin, millaisia merkityksiä väkivalta ja äitiys saavat äitien kertomuksissa, kun äidit elävät väkivaltaisessa parisuhteessa ja pyrkivät irrottautumaan siitä.

Syytä sille, minkä vuoksi narratiivit kiehtovat minua, on vaikea eritellä. Kerrotut ja kirjoitetut tarinat ovat olleet osana elämääni pienestä pitäen ja vanhemmiten olen tituleerannut itseäni kaunokirjallisuuden suurkuluttajaksi. Tarinoiden lukeminen on ollut minulle aina mieleinen tapa viettää vapaa-aikaani. Kiehtovan juonen ohella olen ajatellut tekstien taakse piiloutuvan merkityksiä ja ajatuksia, mitkä lukija voi huomata tarinoita huolellisesti lukiessaan. Siten tekstit välittävät suoranaisten viestien ohella myös paljon kirjoittajan ajatuksista,

maailmankatsomuksesta ja asenteista. Koen, että samoin tekstejä tutkiessani voin luettavien merkitysten ohella ymmärtää jotain tekstin takana, niin sanotuissa rivien väleissä, olevista merkityksistä. Virpi Tökkäri (2018, 69) onkin todennut, että narratiivinen tutkimus on oiva keino tarkastella kokemussisältöjen ohella kirjoituksen taustalle kytkeytyviä epäsuoria viestejä. Näin tekstit toimivat avaimena ihmisen ajatusmaailmaan. Tekstien kirjoittajalla on myös mahdollisuus harkita viestinsä sisältönsä tarkemmin, kuin keskusteltaessa tai esimerkiksi haastatteleamalla, jolloin lukijalle välitetty viestikin on harkitumpi.

Nainen kohtaa todennäköisemmin väkivaltaa kotonaan, oman puolisonsa taholta (mm. Nousiainen & Pentikäinen 2017, 53; Husso 2003 13, 16; Piispa 2011, 15). Tästä huolimatta parisuhdeväkivalta ei kytkeydy vain perhe-elämän tematiikkaan, vaan laajempiin yhteyksiin. Yksilöllisen kokemusmaailman lisäksi kulttuuriset ja yhteiskunnalliset tekijät, kuten yleiset diskurssit, näkemyksemme sukupuolista, historialliset juuret sekä sosiaaliset ja oikeudelliset normit ovat yhteydessä parisuhdeväkivaltaan. (ks. esim. Lidman 2015; Karkulehto & Rossi 2017, 7–8; Husso 2016, 81). Myös erilaiset kulttuurin tuotteet, kuten vaikka alussa mainitsemani median uutisointi, muokkaavat näkemyksiämme parisuhdeväkivallasta, mutta toisaalta myös uusintavat kulttuurisia ajattelutapoja.

Tutkimukseni tarkoituksena on tarkastella äitien kokemusmaailmaa ja pyrkiä ymmärtämään väkivallan sekä äitiyden merkityksiä naisen elämässä. Silloin, kun tarkastelun kohteena on perheellinen nainen, väkivallassa ei ole kyse vain parisuhteen kontekstista, jossa osapuolina ovat mies ja nainen. Tällöin naisen rooli on laajentunut puolisosta äidiksi, jolloin hän asettuu myös erilaiseen positioon verrattuna lapsettomaan vertaiseensa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi sosiaalityön ammattilaiset kohtaavat työelämässä väkivaltaa kokeneita naisia usein äitiyden eikä naiseuden viitekehityksessä, olipa kyse sitten lastenvalvojasta, turvakodin tai lastensuojelun sosiaalityöntekijästä. Näen sukupuolen merkittävänä tutkimuksen näkökulmana ja sen ymmärtämisen kautta pyrin pohtimaan tietoisesti sukupuolen vaikutusta äitien kokemuksiin, asemaan ja toimintaan. Lisäksi näen sukupuolen linkittyvän keskeisellä tavalla äitiyden tematiikkaan ja vaikuttavan esimerkiksi siihen, millä tavalla suhtaudumme äitiyteen ja mitä äideiltä odotamme. Lähestyn tutkimuskysymystä yhteiskuntatieteellisestä näkökulmasta sekä sosiaalityön lähtökohdista. Taustani yhteiskuntatieteiden opiskelijana heijastuu erityisesti pyrkimykseni pohdinnan laajentamiseen mikrotasolta myös makrotasolle sekä kulttuurishistoriallisen kontekstin huomioimisena. Teoreettiset orientaationi sijoittuvat sukupuolistuneen väkivallan tutkimukseen. Metodologisesti tutkimukseni sijoittuu

kvalitatiivisen tutkimuksen kentälle, tarkemmin sijoitettuna narratiivisen tutkimuksen alueelle. Metodologisia valintoja käsitellen tarkemmin tutkimuksen luvussa kolme.

Naisiin kohdistuvan väkivallan tutkimussuuntaus tekee näkyväksi niitä yhteiskunnallisia ja kulttuurisia rakenteita, joiden juuret ovat syvällä kulttuurisessa rakennusaineessa ja ravistelevat itsestään selvinä pidettyjä käsityksiä siitä, millaisia sukupuolet ovat. Samalla ne nostavat tarkasteluun sukupuolen merkityksen yhteiskunnallisissa ilmiöissä ja niihin kytkeytyviä valta-asetelmia, kyseenalaistaessaan lähisuhdeväkivallan sukupuolettomuutta ja ajatuksia väkivallan luonnollisuudesta (ks. esim. Lidman 2015, 95). Naisiin kohdistuva väkivalta näyttäytyy edelleen merkittävässä määrin globaalina ongelma-kohtana (ks. esim. Izaguirre & Calvete 2014, 209). Sosiaalityön professio on avainasemassa tämän tilanteen muuttamiseksi, ensinnäkin sosiaalityön tutkimuksella on mahdollisuus nostaa aihetta esille. Tutkimustieto puolestaan luo hyvää pohjaa rakenteelliselle sosiaalityölle ja siten tilanteen muuttamiseksi. Sosiaalityön profession sisällä on myös mahdollisuus kehittää sosiaalityön toimintamalleja ja palveluja, siten kehittäen väkivaltaa kokeneiden äitien kohtaamista ja auttamista, tulevaisuudessa sukupuolineutraaliuden ohella mahdollisesti myös sukupuolen huomioivalla työotteella.

Aloitin tutkimukseni tarkastelemalla aihealueen aiempaa tutkimusta ja tutkimukseni teoreettisia valintoja. Kolmas luku keskittyy kuvaamaan tutkimukseni metodologisia lähtökohtia, kun taas neljännessä luvussa esittelen tutkimuksen toteutusta. Ensimmäisenä esittelen tutkimusongelman, jonka jälkeen siirryn tarkastelemaan aineistoa. Tämän jälkeen käyn lävitse tutkimustani koskevaa eettistä pohdintaa ja lopuksi kerron analyysin etenemisestä. Tutkimuksen tuloksia esittelen sekä viidennessä että kuudennessa luvussa. Päätän tutkimukseni johtopäätöksiin ja pohdintaan.

2 PARISUHDE, ÄITIYS JA VÄKIVALTA

Tutkimuksen toisessa luvussa esittelen tutkimusaiheeni koskevaa aiempaa tutkimusta sekä määrittelen käyttämäni käsitteet. Tämän lisäksi käyn lävitse tutkimukseni teoreettista taustaa. Luku koostuu viidestä alaluvusta, joista ensimmäisessä sijoitan itseni parisuhdeväkivallan tutkimuskentälle sekä määrittelen parisuhdeväkivallan käsitteen. Toisessa alaluvussa tarkastelen parisuhdeväkivaltaa suomalaisessa kontekstissa. Tämän jälkeen siirryn käsittelemään äitiyden ja parisuhdeväkivallan kytkeytymistä toisiinsa. Lopuksi tarkastelen vielä eron jälkeistä väkivaltaa, viimeisen alaluvun keskittyessä erityisesti äitien kokemaan parisuhdeväkivaltaan huoltajuuskiistan kontekstissa.

2.1. Parisuhdeväkivalta sukupuolistuneena ilmiönä

Maailman terveysjärjestö WHO:n määrittelee väkivallan seuraavasti: *”väkivalta on fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, joka kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään tai yhteisöön ja joka johtaa tai joka voi hyvin todennäköisesti johtaa kuolemaan, fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen tai perustarpeiden tyydyttymättä jäämiseen.”* (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi & Lozano 2005, 21). Maailman terveysjärjestön väkivallan määritelmän ohella ymmärrykseni väkivallasta pohjautuu ajatukseen väkivallan eri ilmenemismuodoista, joita ovat henkinen, fyysinen, seksuaalinen, taloudellinen ja hengellinen väkivalta, kunniaan liittyvä väkivalta sekä vainoaminen (Karhuvaara, Kaitue & Ruuhilahti 2013, 18–20). Väkivallan omiksi alalajeiksi voidaan luokitella myös stalkkaus, (sukupuolinen) häirintä, ahdistelu sekä kiusaaminen. Väkivallan ilmetessä epäsuorasti yhteiskunnallisella tasolla, on kyseessä kulttuurinen, symbolinen, rakenteellinen, systeeminen tai visuaalinen väkivalta. (Ronkainen 2017, 24–25; ks. Niemi, Kainulainen & Honkatukia 2017, 13.)

Parisuhdeväkivallan käsitteellä viitataan parisuhteessa tapahtuvaan toimintaan, jonka seurauksena parisuhteen osapuolille syntyy fyysisiä, psyykkisiä tai seksuaalisia seuraamuksia. Esimerkkeinä tällaisista teoista voidaan mainita lyöminen, hakkaaminen ja potkiminen (fyysinen), pelottelu, nöyryyttäminen ja väheksyntä (psyykkinen), kaikenlainen seksuaalinen pakottaminen (seksuaalinen) sekä moninaiset kontrollin muodot, kuten sosiaalisista suhteista eristäminen ja liikkumisen valvonta. (Krug ym. 2005, 21, 109, 111.) Parisuhdeväkivallassa on siis kyse parisuhteessa eli seurustelusuhteessa, avo- tai avioliitossa tapahtuvasta

nykyisten tai entisten puolisoitten välisestä väkivallasta (ks. Piispa 2006, 43). Näen parisuhteen erityisenä väkivallan kontekstina, jossa väkivaltakokemukset saavat ainutlaatuisia merkityksiä. Oman tutkimukseni kontekstissa väkivallan kokijana on nainen ja tekijänä mies, jolloin tutkin naisiin kohdistuvaa väkivaltaa.

Aiheena parisuhdeväkivalta on ollut pitkään vältetty ja aihepiirin tutkimus on yleistynyt vasta viimeisen 20 vuoden aikana (Husso 2003, 13, 14). Parisuhdeväkivaltaa koskeva tutkimus jakautuu kahteen eri lähtökohtaan, sukupuolittuneeseen ja konfliktilähtöiseen parisuhdeväkivallan tutkimukseen. Näiden kahden näkökulman eronteossa on kyse väkivallan aktiivisesta tekijyydestä, siitä, kuinka symmetrisenä väkivaltaiset teot näyttäytyvät. Sukupuolittunut näkökulma korostaa väkivallan epäsymmetrisyyttä, jossa mies on parisuhteessa väkivallan tekijä ja nainen väkivallan kokija (ks. Ronkainen 2017, 29). Konfliktinäkökulman mukaan parisuhdeväkivallassa on kyse symmetrisestä ilmiöstä, jossa sekä mies että nainen ovat väkivaltaisia. (Salmi 2009, 120.) Oma tutkimukseni nojautuu väkivallan sukupuolittuneeseen näkökulmaan, vielä tarkemmin sukupuolistuneen väkivallan ajatuksiin, jolla viitataan sukupuolen merkitystä korostavaan tutkimukselliseen lähtökohtaan (Niemi, Kainulainen & Honkatukia 2017, 11–12; Ronkainen 2017, 29). Nostamalla sukupuolen esille tutkimuksessani pyrin korostamaan sukupuolen merkitystä väkivallan muotoutumisessa ja dynamiikassa (ks. Ronkainen 2017, 20). Sukupuolen huomioimisen myötä tutkimukseni sijoittuu feministisen väkivaltatutkimuksen kentälle (ks. Keskinen 2005). Näkökulmavalintani ei tokiakaan tarkoita sitä, etteikö myös mies voisi olla parisuhdeväkivallan kokijan asemassa.

Suomen ulkoasiainministeriön Pekingin julistuksen ja toimintaohjelman (1996, 62) mukaan naisiin kohdistuvalla väkivallalla tarkoitetaan kaikkea väkivaltaista toimintaa, joka liittyy sukupuoleen. Parisuhdeväkivallan tutkimukseen sukupuoli on tullut mukaan keskeisenä näkökulmana 1990-luvulla (Niemi, Kainulainen & Honkatukia 2017, 12). Englanninkielisessä kirjallisuudessa parisuhdeväkivaltaa käsitellään esimerkiksi käsitteiden *Gender-Based Violence* (GBV) sekä *Intimate Partner Violence* (IPV) kautta. GBV -käsite paikantuu sukupuolen huomioivaan parisuhdeväkivaltatutkimukseen, mutta itse käsitteen käyttö ja sisällön ymmärtäminen saa erilaisia sävyjä ja korostuksia tutkimuksesta riippuen. Olennaista on kuitenkin käsitteen sisältämä ajatus siitä, että naiset ovat useammin väkivallan kokijoina kuin miehet. (Simister 2012). Viime vuosina parisuhdeväkivaltaa koskeva tutkimus on entistä enemmän kiinnittänyt huomionsa sukupuoliin. Englanninkielisessä näille sukupuolispesifeille lähtökohdille on määritelty kullekin omat lyhenteensä, muun muassa MFIPV (Male-to-female IPV) ja FMIPV (Female-to-male IPV). (Barnett, Miller-Perrin & Perrin 2011, 418.)

Simone de Beauvoirin (1949/2011, 19) lausahdus ”*naiseksi ei synnytä, naiseksi tullaan*”, kiteyttää olennaisesti omaa tutkimuksellista näkökulmaani sukupuolesta (ks. Butler 2006, 57). Niinkään biologiset tekijät eivät määrää automaattisesti ja mutkattomasti sukupuolen määrittymistä, vaan sen sijaan tähän prosessiin vaikuttavat myös moninaiset muut tekijät, kuten yhteiskunnallinen ja kulttuurinen konteksti. Sukupuolella on siis kyse eräänlaisesta kulttuurisesta ja yhteiskunnallisesta kontekstissa muovautuvasta kategoriasta, joka sisältää myös erilaisia vallan elementtejä (Niemi, Kainulainen & Honkatukia 2017, 12). Käsitteemme sukupuolista muovautuu prosessissa, jossa kohtaavat henkilökohtainen fysiologinen keho, yksilön psyyke sekä ympäröivän yhteiskunnan konteksti. Yksilön sukupuolelle antamat merkitykset sekä yhteiskunnallinen näkemys sukupuolesta ovat vuorovaikutuksessa keskenään, jolloin sekä kulttuurinen näkemyksemme sukupuolesta vaikuttaa yksilölliseen kokemukseen että toisinpäin. Sukupuoli voidaan siis ymmärtää eräänlaisena kulttuurin ruumiillisena ilmentymänä, joka esiintyy niin yksilöllisellä kuin yhteiskunnallisellakin tasolla. (Karkulehto & Rossi 2017, 9; ks. Rossi 2010, 21.)

Halutessamme ymmärtää sukupuolta ja sen rakentumista, meidän tulee kääntää katseemme sukupuolen ruumiillisiin, kulttuurisiin diskursiivisiin sekä muihin vastaaviin representaatioihin. (Karkulehto & Rossi 2017, 9–10). Haluan tutkimuksessani nostaa esille sukupuolille tyypillisen tapaisuuden, jonka näen olevan yhteydessä väkivaltaan. Sukupuolitapaisuus voidaan yksinkertaistettuna määritellä sukupuolityypillisiksi tavoiksi toimia (Husso 2016, 76). Sen lisäksi, että sukupuolitapaisuuksien kautta voimme tehdä erotteluja erilaisten sosiaalisten ryhmien välillä, niiden kautta voimme jäsentää myös sosiaalista todellisuutta. Ne antavat viitteitä yhteiskunnassa vallitsevista normeista ja säännöistä, samalla toimien malleina, joiden avulla yksilö voi sopeutua yhteiskunnallisiin rakenteisiin. (Jokinen 2005, 50.) Nähdäkseni sukupuolitapaisuus on myös yhteydessä habituksen käsitteeseen, jonka Pierre Bourdieu (1998, 18) on määritellyt tietyn ryhmän toiminta- ja elämäntavoiksi, jotka tuottavat sosiaalisten ryhmien välille erotteluja. Habitus on siis sovellettavissa myös sukupuoliin, jolloin eri sukupuolille muodostuvat tyypilliset, toisistaan poikkeavat tavat toimia. Yhtenä esimerkkinä sukupuolitapaisuudesta voidaan nostaa väkivaltadiskurssit, eli tavat, joilla sanallistamme ja selitämme väkivaltaa. Nämä diskurssit muokkaavat ihmisten suhtautumista, tulkintakehyksiä sekä väkivallan kokemista. Samalla diskursseissa tuotetaan erilaisia oletuksia miehille ja naisille, näin muodostaen sukupuolitapaisuuksia. (Husso 2016, 81.)

Sukupuolen yleinen yhteiskunnallinen kehitys on viimeisimpien vuosien aikana muuttunut moninaisempaan, liberaalimpaan sekä suvaitsevampaan suuntaan, minkä johdosta sukupuoli

ja siihen liittyvät pohdinnat ja kysymykset ovat olleet myös laajemmin esillä. Osaltaan tätä näkyvyyttä selittää runsas medianäkyvyys, joka on nostanut sukupuolta esille ja samanaikaisesti myös arkipäiväistänyt väkivaltaa. Tästä huolimatta sukupuoli ja väkivalta kietoutuvat yhä melko perinteikkäästi toisiinsa, kun väkivalta liitetään miehuuteen ja maskuliinisuuteen, jolloin naisen paikaksi asettuu feminiininen uhrius. (Karkulehto & Rossi 2017, 7–8.) Karkulehto ja Rossi (2017, 24) ovat tehneet oivallisen havainnon väkivallan arkipäiväistymisestä sekä niiden yksinkertaistetuista suhteista sukupuoliin, jolloin väkivaltainen toiminta oletetaan annettuna ja luonnollisena jollekin sukupuolelle. Karhulehdon ja Rossin mukaan (mt.) tämänkaltaisen toiminnan, väkivallan sukupuolisen normalisoimisen ja hiljaisen hyväksynnän näkyväksi tekeminen vaatii väkivallan esille nostamista, joka on pyrkimyksenäni tätä tutkimusta tehdessäni. Siitä huolimatta, että tarkastelen väkivaltaa sukupuolen näkökulmasta, tarkoitukseni ei ole tehdä erontekoja sukupuolien välille tai etsiä syyllisiä. Sukupuolen huomioivalla tutkimusotteella haluan pohtia laajemmin niitä yhteiskunnallisia prosesseja, jossa väkivalta liitetään osaksi sukupuolta ja pohtia sekä kyseenalaistaa näitä kytköksiä (Karkulehto & Rossi 2017, 11).

Venla Salmi (2009) on kritisoitunut naisiin kohdistuvan väkivallan tutkimusta, mikä hänen mukaansa ohittaa miesten kokeman parisuhdeväkivallan ja selittää väkivaltaa sukupuolen huomioivasta näkökulmasta liian yksinkertaistetuksi, korostaen vain yksioikoisesti valtarakenteita ja miehen kontrollointipyrkimyksiä. On totta, että parisuhdeväkivallan suomalaisessa tutkimuskentässä feministinen, naisiin kohdistuvan väkivallan tutkimuslähtökohta on ollut tutkijoiden keskuudessa yleinen 2000-luvulla (esim. Husso 2003; Näre & Ronkainen 2008; Laitinen 2011; Lidman 2015; Jäppinen 2015). Parisuhdeväkivallan sukupuolijakoon keskittyvä tutkimus on kuitenkin havainnut naisen olevan miestä useammin väkivallan koekijana (Niemi, Kainulainen & Honkatukia 2017; ks. esim. Chan 2012; Simister 2012). Lisäksi kansainvälisessä tutkimuksessa on havaittu patriarkaalisuuden ajatusten olevan yhteydessä väkivallan ilmenemiseen ja oikeuttamiseen parisuhteessa (Chang 2012, 43; ks. Simister 2012, 79). Taina Riski (2009, 10) on puolestaan kuvaillut Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisussa naisiin kohdistuvan väkivallan olevan globaali ja yksilön demograafisista taustamuuttujista riippumaton ilmiö, joka synnyttää sukupuolien välille epätasa-arvoisuutta ja loukkaa naisten ihmisoikeuksia.

2.2. Parisuhdeväkivalta Suomessa

Siitä huolimatta, että Suomea pidetään monesti tasa-arvon mallimaana, naisiin kohdistuva väkivalta on edelleen kansallinen ongelmakohta. Parisuhdeväkivaltaa kartoitettaessa on todettu, että noin viidesosa naisista on kokenut parisuhteessa fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai sen uhkaa. Kuusi prosenttia naisista on kertonut kokeneensa parisuhteessa vakavaa fyysistä väkivaltaa, joihin luetaan kuuluvan esimerkiksi lyöminen, kuristaminen ja potkiminen. Tavallisimmin parisuhteessa ilmenee lievää fyysistä väkivaltaa, kuten läimäisyjä, liikumisen estämistä tai esineillä heittämistä, jonka lisäksi väkivaltaiset teot kietoutuvat yhteen, sen sijaan että ilmenisivät yksittäisinä ja toisistaan erillisinä tekoina. Esimerkiksi henkinen ja fyysinen väkivalta esiintyvät usein samanaikaisesti. Silloin, kun väkivaltaa on esiintynyt parisuhteessa pitkään, on todennäköisempää, että väkivaltaa on ilmennyt lisäksi parisuhteen alkuaikoina, naisen raskausaikana ja lasten ollessa pieniä. Tällöin väkivalta on ollut luonteeltaan myös vakavaa, lähinnä fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa, väkivallan ollessa toistuva osa parisuhdetta. (Piispa 2006, 44–46, 55.)

Tilastokeskuksen (2017) mukaan vuosina 2010–2016 tapahtuneissa avo- ja aviopuolisoiden välisissä lähisuhdeväkivaltatapauksissa 80 prosentissa tapauksissa väkivallan kokijana oli nainen. Esimerkiksi vuonna 2016 tämä on tarkoittanut, että 3 554 viranomaistietoon tullessa avo- ja aviopuolisoiden välisissä väkivaltatapauksissa noin 2 843:ssä nainen oli väkivallan kokijana ja vuonna 2015 vastaava luku oli noin 2 865. Tarkastellessa naisiin kohdistuneita törkeitä pahoinpitelyitä sekä henkirikoksen yrityksiä, teosta epäiltiin miestä yli 90 prosentissa tapahtuneissa väkivaltaisuuksissa. Miesten vastaavissa tilastoissa naisia epäiltiin rikoksesta noin puolessa tapauksista. Yleisesti perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa koskevassa tilastoinnissa on havaittavissa väkivaltaisten tekojen keskittyminen ja ajallinen jänne, kun samat väkivallan kokijat ovat väkivallan kohteena useampia kertoja vuodessa ja useampana vuonna peräkkäin. (Tilastokeskus 2017.)

Naisiin kohdistuva väkivalta on sukupuolien välisen eriarvoisuuden ilmentymä, minkä välineinä toimivat erityisesti perinteitä noudattelevat kulttuuriset mallit. Suomalaisessa kulttuurissa on pitkään vaikuttanut tiedostettu väkivallan väheksymisen ilmapiiri. (Pekingin julistus 1996, 63.) Marita Husso (2003, 67) on kutsunut tätä *valikoivaksi sokeudeksi*, jolla hän viittaa tietoiseen todellisuuteen siitä, että väkivaltaa tapahtuu. Tästä tiedosta huolimatta lähisuhhteissa tapahtuvaan väkivaltaan ei kiinnitetä huomiota tai puututa, vaan ilmiön olemassaolo kielletään. Osaltaan väkivallan huomiotta jättämisestä on tukenut vahva rajanveto yksityisen

ja julkisen välillä. (Husso 2003, 67.) Suomalaisessa kulttuurissa toisen yksityiselämään puuttumisen kynnyks on nähty niin korkeaksi, ettei väkivallasta huolimatta sitä ole voitu ylittää.

Rikosoikeudellisesta ja rangaistusten näkökulmasta lähisuhteessa, kuten parisuhteessa, tapahtuvaan väkivaltaan liittyy runsaasti ongelmatiikkaan (Karhuvaara, Kaitue & Ruuhilahti 2013, 21). Lähisuhteessa tapahtuvasta teosta rankaiseminen perustuu Rikoslain (1889/39) nimikkeissä henkeen ja terveyteen kohdistuvina rikoksina (luku 21 1889/39) sekä seksuaalirikoksina (luku 20 1889/39). Rikoslaisissa ei siis ole määritelty lähisuhteiden väkivaltaa, saati parisuhteiden väkivaltaa, eikä suoranaisesti myöskään henkistä väkivaltaa (ks. Ronkainen 2017, 29–30). Ongelmallista on myös, että tekoja tarkastellessa ei keskitytä kronologisuuteen, vaan teot määritellään omiksi yksittäistapauksiksi, kun parisuhteiden väkivallan yhtenä ominaisuutena nimenomaan ovat toistuvat elementit (Karhuvaara, Kaitue & Ruuhilahti 2013, 20, 21; ks. Varcoe & Irwin 2004, 92).

Kokonaisuudessaan parisuhteiden väkivalta on yhä piiloutuva ilmiö, jota väkivaltaa kokeneet eivät uskalla nostaa keskustelunaiheeksi, eivätkä sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset aina osaa, uskalla tai halua kysyä mahdollisesta väkivallasta parisuhteessa (ks. esim. Chan 2012). Väkivallan näkymättömyys viranomaisten toiminnassa ja tilastoissa vaikuttaa kielteisesti myös väkivaltatyölle jaettuihin resursseihin. (Piispa 2011, 15.) Numerotieto vaikuttaakin pitkälti siihen, mitkä asiat ja ilmiöt hyvinvointivaltioissa nähdään sosiaalisina ongelmina ja kuinka tärkeinä niitä pidetään yhteiskunnallisesti (ks. Simister 2012, 2).

2.3. Äitiys ja väkivalta parisuhteessa

Tarkastelen parisuhteiden väkivaltaa äitien kokemana, kun väkivallan tekijänä on lasten isä. Tällöin väkivallanteot ja niihin liittyvät kokemukset sijoittuvat parisuhteen lisäksi perhe-elämän kontekstiin, tilanteeseen, jossa naisella on lapsia väkivaltaisen puolison kanssa. Parisuhteen sukupuoliroolien lisäksi nainen ja mies asettuvat perheessä suhteessa toisiinsa myös vanhemmuuden kautta, jolloin äidin rooli on erilainen kuin isän (ks. Eriksson 2008, 103). Isyyden rinnalla äitiys näyttäytyy itsestään selvänä ja luonnollisena vanhemmuuden muotona, myös sukupuolineutraalilla vanhemmuuspuheella viitataan lähes poikkeuksetta äitiin (Vuori 2003, 55; Berg 2009, 174). Kuten Maria Eriksson (2008, 182) on todennut, äitiys on ensisijainen vanhemmuuden muoto. Äitiys määrittää hyvin vahvasti naiseutta, koska usein nainen nähdään nimenomaisesti äitiyden, ei naiseuden kautta (Vuori 2003, 56).

Äitiyttä määritellään monessa eri kontekstissa ja monella eri tasolla, sen ydinsisällön vaihdellessa määrittäjästä sekä määrittäjän kokemuksista ja ajallisesta ulottuvuudesta riippuen. Sen lisäksi, että äidit itse määrittelevät äitiyttä, määrittelemiseen osallistuvat myös muun muassa läheiset, perheammattilaiset, tutkimukset ja media. Osaltaan määrittelyprosessiin vaikuttavat myös menneet ajattelutavat sekä kansainväliset näkemykset. (Vuori 2003, 39.) Siitä huolimatta, että äitiyttä voidaan lähestyä monesta eri näkökulmasta, todellisuudessa se, millainen äidin pitää olla, on tiukasti määritelty. Useimmiten määrittelemme äidin olevan kodin sielu ja sydän, rakastava, hoivaaja ja myös uhrautuva. (Sinko & Virokannas 2009, 104). Äitiyden määritteleminen on tiukasti sidoksissa yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin näkemyksiin, joiden varassa rakennamme kuvaa hyväksytystä ja oikeanlaisesta äitiydestä, samalla, kun äitiyteen liittyy edelleen myös moninaisia tabuaihteita, kuten lapsen herättämät kielteiset tunteet (Berg 2009, 171). Normitettu äitiyden kategoria edustaakin omalla tavallaan symbolista väkivaltaa (Halonen & Karkulehto 2017, 188). Määritellystä, niin sanotusta oikeanlaisesta, äitiydestä poikkeaminen voi aiheuttaa naisessa esimerkiksi riittämättömyyden, epäonnistumisen tai syyllisyyden tunteita (Berg 2009, 170). Toisaalta äitiys voi myös olla naisten joukossa erontekojen ja arvotuksen väline.

Jos ennen lapsien saamista parisuhteessa on ollut väkivaltaa, on todennäköistä, että väkivaltaa jatkuu myös raskauden aikana sekä sen jälkeen (Islam, Broidy, Mazerolle, Baird & Mazumder 2018). Jopa lähes 20 prosenttia naisista kokee parisuhdeväkivaltaa raskauden aikana. Naiset ovat kertoneet raskaudenaikaisista kokemuksistaan, kun mies on käyttäytynyt heitä kohtaan fyysisesti, psyykkisesti ja/tai seksuaalisesti väkivaltaisesti. (Izaguirre & Calvete 2014; ks. Piispa 2006, 53.) Naiset kokevat myös raakaa väkivaltaa sekä sen uhkaa odotusajanaan. Naisia on esimerkiksi potkittu mahaan tai mies on muutoin hyökännyt fyysisesti heidän kimppuunsa. Raskausaikana parisuhdetta hallitsee henkinen väkivalta, joka nähdään seksuaalisen väkivallan rinnalla haavoittavimpana väkivallan muotona. Mies voi esimerkiksi uhata tappavansa naisen tai kidnappaavansa vauvan. (Edin, Dahlgren, Lalos & Högborg 2010, 192.) Henkisen väkivallan kohdalla on yleistä, että sitä koetaan parisuhteessa myös ennen ja jälkeen lapsen syntymän, sen lisääntyessä ajan saatossa. Toisinaan henkiseen väkivaltaan saattaa osallistua myös väkivaltaisen miehen äiti. Sen sijaan fyysistä väkivaltaa esiintyy useimmiten ennen lapsen syntymää, sen vähentyessä naisen raskausaikana. Lapsen synnyttyä fyysinen väkivalta lisääntyy jälleen. Puolestaan seksuaalinen väkivalta ajoittuu yleensä raskauden loppupäähän, sen jatkuessa lapsen syntymän jälkeenkin. (Izaguirre & Calvete 2014.)

Parisuhteessa ilmenevän väkivallan suhteen raskausaika näyttäytyy vain yhtenä ajanjaksona väkivallan jatkumossa, jolloin väkivalta joko pysyy aiemmalla tasolla tai pahenee entisestään. Raskausaika ei ole siis väkivallalta suojaava tekijä, vaan pikemminkin otollinen ajankohta väkivallan uudelleen aktivoitumiselle tai jatkumiselle. Miehen raskaudenaikaisen väkivaltaisuuden taustalla on miehen käytöksen muuttuminen, jolloin parisuhteessa aiemmin ilmenneet rakkaudenosoitukset jäävät pois ja tilalle tulevat perheen laiminlyöminen ja kokonaisvaltaiset negatiiviset tuntemukset, niiden purkautuessa väkivaltaisina tekoina. Tämä puolestaan aiheuttaa naisessa yksinäisyyden, onnettomuuden, väsymyksen ja voimattomuuden tunteita sekä stressiä. (Edin, Dahlgren, Lalos & Högberg 2010, 192–193; ks. Duffy 2015, 409.) Miehen väkivaltaisuuden taustalla voi olla myös lasta kohtaan tunnettu kateus ja sen aiheuttama mustasukkaisuus (Graham-Kevan & Archer 2011).

Kotona oleva jatkuva väkivallan uhka ja väkivallan ennustamattomuus saavat aikaan naisissa käyttäytymisen muutoksen. Naiset pyrkivät mukautumaan kumppaninsa vaatimuksiin, häivyttämällä oman persoonallisuutensa ja pyrkiessään sopeutumaan vallitseviin olosuhteisiin. (Edin, Dahlgren, Lalos & Högberg 2010, 194.) Väkivalta vaikuttaa äidin ohella myös syntymättömään lapseen. Väkivaltaisessa parisuhteessa elävälle naiselle on tyypillistä synnyttää lapsi enneaikaisesti. Syntyessään lapsilla on usein myös alhainen syntymäpaino. Äidit itse ovat ajatelleet enneaikaisuuden ja painon alhaisuuden selittyvän raskaudenaikaisella stressillä. Väkivalta voi aiheuttaa myös hengenvaarallisia seurauksia syntymättömälle vauvalle, kun väkivalta altistaa lasta sikiökuolemalle. Myös keisarinleikkaukset ovat yleisiä parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten keskuudessa. (Izaguirre & Calvete 2014.)

Espanjanlaistutkimuksen mukaan parisuhdeväkivallan suhde vanhemmuuteen on kolminainen. Osa äideistä kokee, ettei väkivallalla ole vaikutusta vanhemmuuteen, osa puolestaan toteaa vaikutusten olevan positiivisia. Tällöin äidit kokevat väkivallan lisänneen heidän empatiaansa sekä lapsista huolehtimisesta ja suojelemisesta. Useimmiten parisuhdeväkivallan koetaan vaikuttavan omaan vanhemmuuteen. Äitinä olemisen kannalta perhe-elämä, jota määrittää väkivalta, on haastava. Väkivallan seurauksena äidit ovat huolissaan lapsille koituvista väkivallan seurauksista, samanaikaisesti verottaen heidän aikaansa ja voimavarojaan pois lasten huomioimisesta. (Izaguirre & Calvete 2014, 212.) Tämän lisäksi väkivalta voi lyhentää kärsivällisyyttä ja lisätä suuttumuksen tunteita, siten lisäten äidin ja lapsen välisiä riitailanteita (Bancroft & Silverman 2002; Izaguirre & Calvete 2014, 212). Myös erilaiset mielenterveydelliset haasteet, kuten masennus, ahdistus, painajaiset, itsetunnon lasku, jaksamisen problematiikka sekä unettomuus ja itkuherkkyys ovat seurausta väkivallan

kohtaamisesta. Lisäksi äiti voi kokea kielteisiä tunteita, kuten huonommuutta, suhteessa omaan äitiyteensä. (Bancroft & Silverman 2002, 62, 75–76.) Väkivallan vaikuttaessa naisen toimintakykyyn ja siten myös äitiyteen, julkiset tahot kiinnostuvat kuinka naiset äitiydestään suoriutuvat. Sosiaalityön näkökulmasta huolenaiheen on erityisesti se, millaisena äitiys näytetään lapsen edun näkökulmasta. (Berg 2008, 15.)

2.4. Eron jälkeinen parisuhdeväkivalta

Parisuhteen päättyessä eroon, ei ole takuuta siitä, että parisuhdeväkivalta loppuisi (Hardesty & Chung 2006, 200; Karhuvaara, Kaitue & Ruuhilahti 2013, 7; Uusivuori 2011, 159; Brownridge 2006, 516–517). Sen sijaan ero altistaa naista väkivallan kokemiselle, väkivallan ilmeneminen erotilanteessa onkin suhteellisen yleistä (Karhuvaara, Kaitue & Ruuhilahti 2013, 8, 12). Eron jälkeisellä parisuhdeväkivallalla tarkoitetaan mitä tahansa entisen puolison tekemää väkivaltaista tekoa, joka ajallisesti ajoittuu parisuhteen päättymisen jälkeiseen ajanjaksoon (Brownridge 2006, 516).

Suomessa eron jälkeen väkivaltaa entisen puolison taholta on kokenut noin kolmasosa naisista. Entinen puoliso on esimerkiksi tunkeutunut naisen uuteen asuntoon tai kohdistanut naiseen fyysistä väkivaltaa. Ajallisesti eron jälkeinen väkivalta sijoittuu useimmiten noin vuoden tai kahden aikajänteelle erosta, vuosia kestävä eronjälkeinen väkivalta on harvinaista. (Piispa 2006, 58–59.) Tilastokeskus (2017) on koonnut tietoa vuosina 2010–2016 tapahtuneista viranomaistietoon tulleista lähisuhdeväkivaltatapauksista ja todennut, että noin viidennes kaikista lähisuhdeväkivaltatapauksista tapahtuu entisten puolisojen välillä. Numeerisesti tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi vuonna 2016 viranomaistietoon tulleita entisten puolisojen välisiä väkivaltatapauksia ilmoitettiin yhteensä 1683, joista noin 1 346 tapausta kohdistui naiseen. Tilastoinnissa entisiksi puolisoiksi määriteltiin avo- ja aviopuolisot, jotka olivat jakaneet yhteisen talouden tarkasteluvuotta edeltävänä vuonna, mutta tarkasteluvuotena asuneet erillään.

Eron jälkeen entinen väkivaltainen puoliso saattaa häiritä äidin vanhemmuutta tahallaan, kostoksi erosta. Tämä saattaa olla taktinen valinta, jolla pyritään esittämään äidin toiminta huonona vanhempana ja siten saamaan itselle etua oikeusprosessissa. Isä voi myös pyrkiä lapsen kautta jatkamaan äitiin kohdistuvaa väkivaltaa tai kostaa äidille, esimerkiksi syöttämällä lapselle omia ajatuksiaan äidistä. Tällöin lapsi tuottaa äidille puhetta, jossa syyllistää

äitiä vanhempien erosta ja pyrkii painostamaan äitiä palaamaan yhteen isän kanssa. (Bancroft & Silverman 2002, 62, 75–76.)

Raaimmillaan eron jälkeinen väkivalta voi näyttäytyä naisen tai koko perheen surmaamisena. Martti Lehti (2011, 23) on vuonna 2011 julkaistussa henkirikoskatsauksessa todennut, että naisen surmatuksi tuleminen riski on erotilanteessa kymmenkertainen verrattuna naisiin, jotka elävät parisuhteessa. Lapsi- ja perhesurmia tutkittaessa on havaittu, että miesten tekemissä surmissa motiivina on niin ikään kosto. Naisen muuttaessa pois miehen luota tai ottaessa puheeksi eroamisen mahdollisuuden, mies on kostoksi naiselle surmannut joko koko perheen tai lapset. (Sisäasiainministeriö 2012, 23–24; ks. Brownridge 518, 2006.) Mies voi myös uhata vahingoittaa lasta tai uhata vievänsä lapsen pois äidiltä. Uhkailun avulla mies pyrkii ylläpitämään parisuhteen aikana muodostunutta valtasuhdetta, jossa nainen on alisteisessa asemassa (Varcoe & Irwin 2004, 85, 86).

2.5. Huoltajuuskiista eron jälkeisen väkivallan kontekstina

Osana aineistostani koostuu kirjoituksista, joissa naiset kuvailevat parisuhteen aikaisen väkivallan ohella eron jälkeistä väkivaltaa, jonka erityisenä kontekstina on huoltajuuskiista. Kirjoituksissa äidit kuvailevat huoltajuuskiistan aikaista väkivaltaa aiemman parisuhdeväkivallan jatkumona. Juridiikan näkökulmasta huoltajuuskiista on oikeusprosessi, jossa keskiössä on erimielisyys lapsen tapaamisesta ja huollosta (Hämäläinen 2011, 8; ks. laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361). Suomessa jaetun vanhemmuuden ideaali, eli sekä äidin että isän aktiivinen osallistuminen lapsen elämään, on yleisesti tavoiteltu vanhemmuuden toteuttamisen tapa myös eron jälkeen, sen heijastuessa myös nykyiseen lainsäädäntöön (Hakovirta & Rantalaiho 2009, 38; ks. Eriksson 2008, 97, 100; ks. laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361). Tämä lähtökohta pitää sisällään ajatuksen lapsilähtöisyydestä, jonka tarkoituksena on turvata lapsen suhteen säilyminen molempiin vanhempiin parisuhteen päättymisestä huolimatta (Hakovirta & Rantalaiho 2009, 40; Varcoe & Irwin 91–92). Kahden vanhemman ideaali tukee myös olemassa olevaa käsitystä hyvästä lapsuudesta, jossa ydinperheen ”tavallinen” elämä nähdään lapsen kehityksen kannalta myönteisenä (Eriksson 2008, 100–101). Maria Eriksson (2008, 108) on havainnut tutkimuksessaan, että osa väkivaltaa kokeneista äideistä kyseenalaistaa jaetun vanhemmuuden ideaalin. Erityisesti äidit ovat haastaneet ajatusta isän asemasta perustuen pelkästään lapsen ja isän biologiseen siteeseen. Heidän mukaansa vanhemmuuden tulisi rakentua pikemminkin

sosiaalisten tekijöiden, kuten yhteistoiminnallisuuden ja turvallisuuden, kuin biologisuuden, varaan.

Yleisen yhteiskunnallisen ilmapiirin tukiessa jaetun vanhemmuuden ideaalia, siten myös huoltajuudesta päätettäessä ensisijaisena pyrkimyksenä on tavoitella sovinnollista ratkaisua (Karhuvaara, Kaitue & Ruuhilahti 2013, 7). Useimmiten vanhemmat pääsevät sopuun huoltajuudesta, mutta kun vanhempien välille syntyy erimielisyyttä lapsen asumisesta tai tapamisesta, prosessi etenee oikeuteen. Kokonaisuudessaan oikeudessa käsitellään noin kymmenen prosenttia huoltajuuskiistoista ja yhdeksänkymmentä prosenttia tapauksista ratkeaa sosiaalitoimen palveluiden piirissä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 43; Oikeusministeriö 2013, 14, 16.) Kuten parisuhdeväkivallan teoriataustaa esitellessä olen todennut, tässä tutkimuksessa parisuhdeväkivallan käsite kattaa myös entisen puolison tekemän väkivallan. Siten aiemmin esittelemä näkemykseni väkivallasta ja sen teoreettisesta taustasta ovat edelleen valideja eron jälkeisen, huoltajuuskiistan aikaisen, väkivallan tarkastelussa.

Huoltajuuskiistoja tutkittaessa on havaittu, että lähes poikkeuksetta parisuhdeväkivaltaan suhtaudutaan väheksyvästi. Väkivallalle, joko aiemmin suhteessa ilmenneelle parisuhdeväkivallalle tai huoltajuuskiistan aikaiselle väkivallalle, ei anneta merkittävää painoarvoa, eikä väkivaltaa nähdä merkityksellisenä tekijänä lapsen huoltajuudesta päätettäessä (esim. Silverman, Mesh, Cuthbert, Slote & Bancroft 2004; Auvinen 2006; Sorokin 2014). Kokonaisuudessaan viranomaiskielessä väkivaltaan suhtaudutaan hyvin objektiivisesti ja epätarkasti, mikä ylläpitää huoltajuuskiistan aikaisen väkivallan väheksymisen diskurssia ja tabumaista luonnetta. Vanhemman omasta aktiivisuudesta huolimatta sosiaalitoimen selvityksessä ei välttämättä tartuta vanhemman esittämään väitteisiin väkivallasta tai sille ei annettu merkittävää painoarvoa huoltajuutta perusteltaessa. Tutkimuksen perusteella ongelmallisena näyttyi erityisesti se, ettei väkivallalle ole esitettävissä mitään konkreettista ja objektiivista näyttöä, vaan se perustuu vain vanhempien väliseen vasta-argumentointiin. (Auvinen 2006, 279–281.) Yleinen viranomaisnäkökulma oli, että väkivallalla ei ole tekemistä lasten asioista sovittaessa (Oranen 2004, 11). Maija Auvinen (2006, 532) on esimerkiksi todennut, että vanhempien erimielisyyksien sijoittuessa parisuhdetta koskeviin kysymyksiin, määrättiin sosiaalitoimen ja oikeuden yhteisymmärryksessä vanhemmille usein yhteishuolto. Tämän näkemyksen mukaan vanhempien välinen riitaisuus johtuu erosta ja riitaisuuden ajatellaan taasaantuvan, kun vanhemman toipuvat erosta. Tällainen näkemys lieventää vanhempien välisen väkivallan eroon kuuluvaksi kinasteluksi, samalla, kun sen ajatellaan yksinkertaisesti loppuvan ajan saatossa vanhempien välisten tunteiden laantuessa. Tämänkaltainen

viranomaisten suhtautuminen asiaan ei ole tyypillistä vain Suomessa. Peter Jaffe ja Claire Crooks (2004, 922, 924) ovat havainneet tutkimuksessaan, että niin ikään Yhdysvalloissa viranomaisten suhtautuminen väkivaltaväitteisiin on epäluuloista ja väitteiden ajatellaan olevan yksi puolison mustamaalaamisen keinoista. Tutkimuksen mukaan ongelmana on ammattilaisten tiedonpuute sekä suoranaiset harhaluulot. Näiden lisäksi myös taipumus eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden ja sovinnaisuuden suosimiseen voi johtaa väkivallan merkityksen väheksymiseen. Mielenkiintoista kuitenkin on, että ennen väkivaltaisesta suhteesta irrottautumista viranomaiset ovat olleet huolissaan perheessä tapahtuvasta väkivallasta ja lasten altistumisesta sille (Oranen 2004, 11).

Huoltoon liittyviä kysymyksiä soviteltaessa on vanhempien itsensä vastuulla kertoa tapahtuneesta väkivallasta, koska työskentely on sekä viranomaislähtöistä että vanhempien omaa tahtoa noudattelevaa. Väkivallan synnyttämä häpeä, pelko tai syyllisyys kuitenkin usein ajavat uhrin siihen johtopäätökseen, ettei väkivaltaa kannata nostaa puheeksi (ks. myös Oranen 2004, 10–11). Sosiaalityöntekijöiden ja muiden viranomaisten tieto ja käsitykset väkivallasta vaikuttavat väkivallan tunnistamiseen ja puheeksiottoon merkittävästi. Väkivallan puheeksiotto on merkityksellistä väkivallan ehkäisemiseksi, mutta myös kansainväliset ihmisoikeussopimukset sekä kansalliset lait velvoittavat valtiota väkivallan vastaiseen ja sitä ehkäisevään työhön (Karhuvaara, Kaitue & Ruuhilahti 2013, 7–8, 13; ks. Perustuslaki 19 § 3 mom.; Istanbulin sopimus 53/2015.) Erityisen herkkiä piiloutumaan ovat henkinen sekä psykologinen väkivalta, joiden merkitystä voidaan myös vähätellä toteamalla niiden esimerkiksi olevan vain osa huonosti toimivaa parisuhdetta.

Siitä huolimatta, että väkivallasta käytettäisiinkin esimerkiksi termiä parisuhdeväkivalta tai naisiin kohdistuva väkivalta, ovat väkivallan vaikutukset laajat koskettaen koko perhettä. Lisäksi väkivallan aiheuttama negatiivinen kokemus, kuten pelko, ei liity vain väkivaltatilanteisiin, vaan on läsnä koko ajan. Mahdollista on myös, että vanhempien välinen, väkivallan määrittämä, valtasuhde toistuu myös huoltajaneuvotteluissa. (Karhuvaara, Kaitue & Ruuhilahti 2013, 7–8, 16, 18 21.) Myös väkivaltaväitösten kohdalla tapahtuminen todeksi näyttäminen on usein haastavaa, kun vanhempien sanat ovat toisiaan vastaan (Hannuniemi 2016, 94; ks. Trocmé & Bala 2005, 1334). Pahimmillaan yhteishuolto voi ylläpitää väkivaltaa ja väkivallan valta-asemia erosta huolimatta. Yhteishuolto toimiikin näin väkivaltaisen parisuhteen ylläpitäjänä ja tarjoaa välineitä väkivallastaan ja erilaiseen kiusantekoon. (Karhuvaara, Kaitue & Ruuhilahti 2013, 34; Hautanen 2010, 25; Varcoe & Irwin 2004.)

3 NARRATIIVISUUS TUTKIMUKSEN METODOLOGISENA LÄHESTYMISTAPANA

Äitien kirjoitukset kuvaavat hetkiä väkivaltaisen suhteen arjesta. Kirjoitukset sisältävät tahtumakuvauksia, jotka on kuvattu väkivallan kokijan, äidin, perspektiivistä. Tällöin kokemus väkivaltaisesta suhteesta elämisestä rakentuu äidin kokemusmaailman pohjalle. Narratiiviselle tutkimukselle onkin yleistä, että tutkimuksen kohteena ovat kuvatut kokemukset (Tökkäri 2018, 69). Anni Vilkkö (1997, 84) on havainnut, että miesten ja naisten kertomisen tavat eroavat toisistaan, jonka vuoksi on tärkeää tarkastella väkivaltakokemuksia sukupuolen huomioivasta näkökulmasta. Sukupuolitapaisuutta on siis havaittavissa myös naisten ja miesten erilaisissa tavoissa ilmaista itseään. Seuraavaksi esittelen narratiivista tutkimusta, joka muodostaa tutkimukseni metodologisen rungon. Oma tutkimukseni lukeutuu niin sanottuun narratiivisuuden laajempaan ymmärrykseen, jossa narratiivisuus kuvaa erityisesti analyysitapaani, mutta myös aineiston luonnetta. Narratiivisuuden filosofinen tausta on narratiivisessa hermeneutiikassa, jonka ytimen muodostaa ajatus kokemuksen kielellisestä ja kertomuksellisesta luonteesta (Tökkäri 2018, 65).

3.1. Narratiivisuus tutkimuksessani

Tutkimukseni edustaa laadullista tutkimusta. Humanistisen ja laadullisen tutkimuksen yksi lähestymistavoista on narratiivinen tutkimus, joka hakee innoitusta varsinkin kirjallisuuden tutkimuksesta sekä sosiolingvistiikasta (Hänninen 2003, 16). Nimensä mukaisesti narratiivisen tutkimuksen keskiössä ovat narratiivit, tarinat. Menetelmänä narratiivinen analyysi keskittyy erityisesti yksilön arkipäiväisiin tarinoihin, niihin, joita yksilöt kertovat sekä itselleen että muille. Narratiivisen tutkimuksen piirissä ei todellisuudesta ajatella olevan vain yhtä oikeaa, totuudellista tulkintaa, vaan kiinnostuksen kohteena ovat nimenomaisesti ihmisten subjektiiviset tavat jäsentää todellisuutta. (Taylor, Bodgan & DeVault 2016, 29.) Narratiivisessa tutkimuksessa totuudellinen tausta ei olekaan välttämätön vaade narratiiville, mutta siitä huolimatta narratiivien nähdään heijastelevan jotakin yksilön kokemuksista (Tökkäri 2018, 69). Narratiivinen tutkimus antaa informanteille tilaa monenlaisille tulkinnoille sekä mahdollisuuden tulla kuulluksi (Squire ym. 2014, 91). Tämän lisäksi narratiivisen tutkimuksen voidaan nähdä olevan myös keino sosiaalisen oikeudenmukaisuuden

edistämiseen, yksilöllisten tarinoiden tullessa osaksi kollektiivista tarinankerrontaa (Chase 2018, 555).

Sijoitan tutkimukseni jälkiklassiseen narratologiaan, jossa tarinat ja tarinallisuus nähdään laajemmassa perspektiivissä. Tällöin tarinan käsite ei ole tarkasti rajattu ja tutkimuksellinen orientaatio, vaan narratiivinen tutkimus voi sijoittua myös muualle kuin kirjallisuudentutkimuksen alalle. Jälkiklassisessa narratologiassa tarinan rakenteiden rinnalle kiinnostuksen kohteeksi on myös noussut muun muassa kertomuksen välittämä maailmankatsomus sekä kertomuksen funktiot. (Hägg, Lehtimäki & Steinby 2009, 7; ks. Meretoja 2009, 207). Sille, millaisia narratiiveja analyysien kohteena olevien tarinoiden tulisi olla, ei ole tarkkaa määritelmää (Taylor, Bodgan & DeVault 2016, 30).

3.2. Narratiivin käsite

Jos narratiivin käsitettä tarkastellaan laaja-alaisesti, voidaan sen nähdä olevan merkistö, joka muodostuu narratiiviksi merkkien ollessa yhteydessä toisiinsa (Squire ym. 2014, 5). Susan E. Chase (2018, 549) on määritellyt narratiivin käsitteen kuvailemalla sitä merkityksenannonprosessiksi, jossa ymmärrys omasta tai toisten toiminnasta muotoutuu, ja niin tapahtumat, asiat kuin tunteetkin järjestäytyvät ajallisessa jatkumossa ja myös suhteessa toisiinsa. Vilma Hänninen (2003, 19–20) on määritellyt tarinan käsitteen Aristoteleen ajatuksia mukaillen ja todennut ajallisuuden (tarinan alku, keskikohta ja loppu) ja juonen olevan tarinan keskeiset ominaisuudet. Ajallisuus ja juoni muodostavat tarinasta yhtenäisen merkityskokouksisuuden, joka voi vaihdella kertojasta riippuen (mt.). Samantyyppisesti on teoretisoinut Donald E. Polkinghorne (1995, 7), tarinan koostuessa tapahtumista, jotka juoni merkityksellistää yhteen. Tässä yhteydessä juonella viitataan merkitysrakenteeseen, joka kertoo esimerkiksi tapahtumien yksilöllisistä merkityksenannosta tietyssä kontekstissa. Juoni myös muun muassa suhteuttaa tapahtumia ajallisesti toisiinsa ja arvottaa tapahtumia poistamalla osan tapahtumista juonelle merkityksettöminä. (Polkinghorne 1995, 7.) Kertomuksen juoni siis merkityksellistää tapahtumia narratiiviksi, samalla luoden tapahtumien välille erilaisia syyseuraussuhteita sekä toiminnan motiiveja (Tökkäri 2018, 68–69). Tarinan käsite on myös yleinen kategoria, jonka alakäsitteeksi kertomuksen käsite voidaan nähdä kuuluvan (ks. Hänninen 2010, 161). Kertomuksen käsitteellä viitataan näkemykseen, jossa yksilöllisen elämän tapahtumasarjat jäsennetään kertomuksen muotoon erilaisten merkitsevien yhteyksien kautta. Merkityksenannon kautta ihmiset siis luovat kertomuksia ja suuremmissa

mittakaavassa myös jäsentävät elämäänsä. (Meretoja 2009, 207.) Käsitteellisesti ei sitoudu tarkasti joko narratiivin, tarinan tai kertomuksen käsitteeseen, vaan käytän käsitteitä joustavasti, sillä näen näiden kaikkien sisältävän saman ydinajatuksen. Selvyuden vuoksi olen kuitenkin päättänyt käyttämään vain kertomuksen käsitettä tutkimuksessani (ks. Polkinghorne 1995, 7). Kirjoittaessani tutkimuksessani tarinasta, sitoudun ennen kaikkea Hännisen (2003) ja Polkinghornen (1995) näkemyksiin tarinan käsitteen sisällöstä.

3.3. Merkitykset elämän jäsentäjinä

Jo Woodwisen mukaan (2017, 17–18) tarinankerronta on olennainen osa ihmisen elämää ja arkipäivää. Tarinankerronnan avulla jäsenämme elämäämme sekä pienemmässä mittakaavassa myös elämäntapahtumiamme, jonka lisäksi muun muassa oikeutamme ja selvennämme toimintaamme sekä rakennamme omaa minuuttamme. Tässä prosessissa tulkintaan sekoittuu aineksia sekä menneestä elämästämme että nykyhetkestä. Narratiivisessa tutkimuksessa mielenkiinto kohdistuu kokemuksen kerronnallisuuteen sekä siihen, millä tavoin kertomukset ovat yhteydessä laajempaan kontekstiin, toisin sanoen, miten yksilöiden kertomat kertomukset vaikuttavat yhteisöön. Narratiivisuudessa yksilön ja yhteisön suhde määrittyy kaksisuuntaisena, koska sen lisäksi, että yksilöiden kertomat narratiivit vaikuttavat yhteisöllisiin narratiiveihin, toteutuu tämä myös toisinpäin. Nimenomaisesti kieli sitoo yksittäiset narratiivit myös yhteisölliselle tasolle. (Tökkäri 2018, 68, 70–77; ks. Hänninen 2003, 14–15; Vilkkö 1997, 75.) Tähän nojautuen näen äitien kirjoitusten kertovan sekä heidän omasta kokemusmaailmastaan että yleisemmästä yhteiskunnallisesta näkemyksestä suhteessa parisuhdeväkivaltaa ja äitiyteen. Tutkimukseni tarkoituksena onkin tutkia sitä, miten äidit jäsentävät elämänsä menneitä tapahtumia ja tulevaa elämäänsä tarinankerronnan keinoin (Hägg, Lehtimäki & Steinby 2009, 19). Tutkimuksessani ajattelen, että ihminen jäsentää elämäänsä tarinallisilla keinoilla, tehden aina oman tulkintansa tapahtuneesta ja samalla rakentaen omaa identiteettiään. Samalla tarinankerronta voi tarjota kirjoittajalle asioiden jäsentämisen paikan, jossa kykenee tekemään myös uudenlaisia tulkintoja tapahtuneista. (Syrjälä 2018, 268.) Tutkimuksessani narratiivit ovat kirjoitettuja narratiiveja.

Vilma Hännisen mukaan (2003, 20) sisäistä tarinaa voidaan luonnehtia yksilön henkilökohtaiseksi, mielessä tapahtuvaksi merkityksenannoksi, jossa asiat ja tapahtumat saavat merkityksen tarinallisen prosessoinnin kautta. Yksilö siis hyödyntää tarinallisia elementtejä tulkitessaan ympäröivää yhteiskuntaa ja elämää. Sisäinen tarina on keskeisesti yhteydessä myös

ympäröivään sosiaaliseen ympäristöön ja yhteiskuntaan. Ensinnäkin, yksilön tulkitsessa omaa elämäänsä hän käyttää tulkintansa mallina yhteisesti hyväksytyä mallinnusta, joka on saanut muotonsa yhteisön tavasta tulkita elämää. Sen lisäksi, että tulkintamalli on yleinen, myös tulkintaprosessin kuluessa tulkintaan osallistuvat monet julkisen tilan elementit, kuten kulttuuri, symboliset ja kielelliset tekijät sekä muut ihmiset, sekoittuen yksilön omaan ajatusmaailmaan ja tulkintaan. Prosessin lopputuotteena syntyy sisäinen tarina, joka omaa tarinalle tyypilliset osat, alun, keskikohdan sekä lopun. Yksilöllä on yhtäaikaaisesti useita eri vaiheissa olevia sisäisiä tarinoita, jotka ovat toisiinsa suhteessa joko ristiriitaisesti, hierakaisesti tai rinnakkaisesti. (Hänninen 2003, 20–22.) Ajattelen, että kertomukset väkivaltakokemuksista ovat nimenomaisesti tämän sisäisen tarinan prosessoinnin lopputuotteita, ne ovat toisaalta naisten mielensisäisen ajatteluprosessin tuloksia, mutta myös kuvajaisia yhteiskunnallisesta ajattelumaailmasta.

3.4. Narratiivisen tutkimuksen kritiikkiä

Pekka Tammi (2009) on kritisoinut tarinallista tutkimusotetta ja sen laveata ja liiallista käyttöä. Tammen (2009, 158–159) ajatuksia voidaan tulkita niin, että elämän näkeminen tarinana on liian suoraviivaisten johtopäätösten tekemistä, nähdessämme elämän muodostuvan tarinallisesti, vaikka tosiasiallisesti kerronnallisuus ei nivo ihmisen elämäntapahtumia yhteen. Lisäksi narratiivisen tutkimuksen kompastuskivenä voidaan nähdä käsitteellinen hajaannus ja epäselvyys (Heikkinen 2010, 143, 145; ks. esim. Polkinghorne 1995, 5, 6; ks. esim. Hänninen 2003, 15, 19). Hänninen (2003, 16) onkin luonnehtinut narratiivista tutkimusta tarkkarajaisen metodologian ja teorian sijaan ”avoimeksi keskusteluverkostoksi”. Narratiivisuus käsitteenä ei siis itsessään kerro selkeästi, millaisesta tutkimuksesta tai tutkimusorientaatiosta on kyse. Narratiivisuuden tutkimuksellinen hajaannus näkyy erityisen hyvin narratiivi käsitteen hajaantumisessa: toisaalta sen nähdään olevan laaja yläkäsite, mutta toisaalta taas ei. Historiallisesti narratiivin käsite on nähty alun perin koskevan nimenomaisesti puhuttuja kertomuksia, sen myöhemmin laajentuessa käsittämään myös kirjallisia dokumentteja. (Chase 2018, 546–547.) On syytä myös huomioida, että väkivaltaa kokeneelle naiselle eheän kertomuksen tuottaminen voi toisinaan tuottaa vaikeuksia (ks. Chase 2018, 549). Sen lisäksi, että kokemusten sanallistaminen voi tuntua haastavalta, väkivaltakokemusten aiheuttama trauma vaikeuttaa eheän tarinoiden tuottamista omista väkivaltakokemuksista (Nousiainen 2015, 98; Laitinen 2011, 57; ks. Tani, Peterson, Smorti 2016).

Kritiikistä huolimatta näen narratiivisen tutkimusotteen kuitenkin soveltuvan tutkimuskohteeni tarkasteluun, kun narratiivien kautta väkivaltaa kokeneet äidit pääsevät ääneen. Tällöin äideillä on tilaisuus kertoa erilaisesta parisuhteen arjesta ja parisuhteen jälkeisestä elämästä, jolloin rakkaustarinat ja toimivasta erovanhemmuudesta kertovat kirjoitukset saavat rinnalleen vaihtoehdoisen näkökulman.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tämän luvun tarkoituksena on esitellä tutkimukseni toteutuksen kannalta keskeisiä teemoja. Aloitan luvun esittelemällä tutkimusongelmani, jonka jälkeen siirryn aineiston esittelyyn. Aineistoa kuvaileva osuus sisältää kaksi erillistä alalukua, joissa esittelen erikseen kirjoituspyynnöllä keräämiä tekstejä sekä toisen osan aineistostani muodostanutta Naisten Linjan valmista tekstiaineistoa. Tämän jälkeen pohdin tutkimustani eettisestä näkökulmasta ja luvun viimeisessä osassa käsittelen analyysin muodostumisen prosessia.

4.1. Tutkimusongelma

Kuten luvussa kaksi olen esittänyt, väkivaltatutkimuksen kentällä tutkimukseni sijoittuu naiseen kohdistuvan väkivallan tutkimukseen, tarkemmin fokuksena sukupuolistuneen väkivallan tutkimuskenttään. Siten ymmärrän, että sukupuoli ja seksuaalisuus muodostavat osan väkivallan rakenteesta (Ronkainen & Näre 2008, 21). Lisäksi näen väkivallan merkityksellistyvän sukupuolten välillä eri tavoin niin yksilöllisellä, yhteisöllisellä kuin yhteiskunnallisellakin tasolla (Ronkainen 2017, 20). Sukupuolistuneen väkivallan näkökulma kohdistaa katseeni erityisesti väkivallan dynamiikkaan, jolloin tarkastelen esimerkiksi parisuhdeväkivaltaan kytkeytyviä sukupuolitapaisuuksia ja sukupuoleen kytkeytyvää toimijuutta, väkivallan kokijuuteen ja tekijyyteen kytkeytyvää sukupuolisuutta (Ronkainen 2017, 29; Ronkainen & Näre 2008, 22).

Sukupuoli kytkeytyy myös äitiyteen (ks. Eriksson 2008, 108). Tutkimukseni rajautuu koskemaan perheellisiä naisia, äitejä. Yhteiskunnallisena tavoiteltavana perhemuotona pidetään ydinperhettä ja vanhempien yhteistoiminnallisuutta, mikä asettaa vaativan kontekstin perheisiin, jossa vanhempien välillä on parisuhdeväkivaltaa (Hautanen 2017, 135; Varcoe & Irwin 2004, 89). Ongelmallisen kontekstin ja sen synnyttämien tunteiden lisäksi äidit kamppailevat parisuhdeväkivallan vaikutuksia vastaan. Viranomaisten kepeä suhtautuminen huoltajuuskiistan aikaisiin väkivaltaväitteisiin voi pahimmassa tapauksessa johtaa yhteishuoltoon, joka on väkivallan tekijälle keino väkivallan jatkamiselle (Hautanen 2017, 126, 128, 130; Silverman, Mesh, Cuthbert, Slote & Bancroft 2004). Tutkimukseni tarkoituksena on tarkastella äitien kokemusmaailmaa ja pyrkiä ymmärtämään väkivallan sekä äitiyden merkityksiä naisen elämässä. Tutkimuskysymykseni on:

Millaisia merkityksiä väkivalta ja äitiys saavat äitien kertomuksissa, kun äidit elävät väkivaltaisessa parisuhteessa ja pyrkivät irrottautumaan siitä?

Tutkimuksen metodologisena lähestymistapana on narratiivinen tutkimus, joka mahdollistaa äänen antamisen väkivaltaa kokeneille äideille. Lisäksi narratiivisen tutkimuksen kautta tutkijalla on siis mahdollisuus tarkastella sitä, miten äidit merkityksellistävät ja jäsentävät väkivaltakokemuksiaan ja millaisen juonen nämä kokemukset saavat kerronnallisessa muodossa. (Erkkilä 2008, 195, 196.)

4.2. Aineisto

Tutkimukseni aineisto koostuu kahdesta eri aineistosta. Aineiston muodostavat itse kirjoituspyynnöllä keräämäni naisten kirjoitukset ja Naisten Linjan nettisivuilla olevat Jaa salaisuus -tekstit. Molemmat aineistot ovat naisten tuottamia kirjoitettuja tekstiaineistoja, jotka käsittelevät parisuhdeväkivallan kokemuksia. Kokonaisuudessaan tutkimukseni aineisto koostuu 18:sta kirjoituksesta, yhdeksän kirjoitusta kumpaisestakin aineiston osasta. Sivumäärällisesti aineisto kattaa 41 sivua, kun tekstin fonttina on käytetty Times New Romania, riviväli on 1,5 ja kirjasinkoko on 12. Siitä huolimatta, että aineisto sivumäärällisesti on melko suppea, sisällöllisesti aineisto on hyvin rikas. Kirjoittajat eivät myöskään ole rönsyilleet aiheesta, vaan aineisto vastaa sisällöllisesti mielenkiinnonkohteenani oleviin äitien väkivaltakokemuksiin. Juonirakenteeltaan ja kerronnaltaan molemmat osat aineistosta ovat hyvin samankaltaisia. Kirjoituspyynnöllä keräämissäni teksteissä narratiivi on ajanjaksollisesti vain pidempi, toisin sanoen sisältäen kuvauksen myös eron jälkeisestä väkivallasta ja eron jälkeisestä elämästä. Aineistojen samankaltaisuuden vuoksi päädyinkin yhdistämään aineistot yhdeksi kokonaisuudeksi.

4.2.1. Kirjoituspyyntö

Toinen osa tutkimukseni aineistosta koostuu kirjoituspyynnöllä keräämistäni teksteistä, jotka käsittelevät äitien huoltajuuskiistan aikaisia väkivaltakokemuksia (ks. Liite 1, ks. Squire ym. 2014, 7). Aiheesta ei ollut saatavilla valmista aineistoa, jonka vuoksi päätin kerätä aineiston itse. Toukokuussa 2018 muotoilin kirjoituspyyntöä ja konsultoin aiheesta tutkielmani ohjaajaa Maritta Itäpuistoa. Kirjoituspyynnön valmistuttua olin yhteydessä huoltajuus- ja väkivalta -tematiikan ympärillä työskenteleviin järjestöihin sekä julkisiin

palveluihin. Alueellisesti en ollut rajannut tutkimustani mitenkään, joten etsin kirjoituspyynnön levittämiseen soveltuvia kanavia myös muualta kuin Keski-Suomesta. Alustavasti olin määritellyt, että keräisin tekstejä toukokuusta syyskuuhun 2018. Rajasin tekstien muodot sähköisiksi ja loin kirjoituksia varten uuden sähköpostin. Tutkimukseni valmistuttua poistan tutkimussähköpostin sekä kaikki kopiot kirjoituksista.

Kesäkuun 2018 alkuun mennessä olin saanut sovittu kirjoituspyynnön levittämisestä kolmen eri toimijatahon kanssa. Näiden kolmen toimijan joukossa oli sekä kunnallisia että yksityisiä palveluntuottajia. Lisäksi olin ollut tiiviissä yhteistyössä neljännen toimijan kanssa ja vaikutti siltä, että myös siellä kirjoituspyyntö saadaan levitykseen kesän aikana. Kesällä 2018 en työstänyt tutkimusta aktiivisesti, vaan olin suunnitellut, että kesäkuukausien aikana saisin kerättyä jo hyvin aineistoa. Muutama kuukausi kirjoituspyyntöjen julkaisemisen jälkeen olin saanut vain muutamia kirjoituksia. Samoihin aikoihin tutustuin Antti Häkkisen ja Mikko Salasuon (2015) toimittamaan teokseen ”*Salattu, hävetty, vaiettu. Miten tutkia piilossa olevia ilmiöitä*”, jossa kuvataan häpeällisten ja vaiettujen ilmiöiden kohdalla aineiston kokoamisen olevan haasteellista. Tuolloin pohdin, että käykö minunkin tutkimukseni kohdalla niin, että haastavan aineiston kokoamisen vuoksi yhteiskunnallisesti häpeälliseksi ja salatuksi leimattu ilmiö jää tutkimatta. Oloni oli ristiriitainen, koska samanaikaisesti sain viestiä tutkimukseni informanteilta siitä, että tutkin tärkeää aihetta ja on tärkeää, että väkivallan osuutta huoltoriidoissa huomioidaan. Minulla oli ollut luottamus sekä itseäni että yhteistyötahoihini, ajattelin, että vaikka yhteistyötahoja ei ollut määrällisesti paljon, olisin löytänyt toimijat, jotka työskentelevät nimenomaisesti tutkimukseni kohderyhmän kanssa (ks. Hallamaa, Lötjönen, Sorvali & Launis 2006, 11). Olin harmissani siitä, että aineistoa ei ollut kertynyt juuri lainkaan ja hämilläni sen suhteen, miten saisin aineistoani kartutettua. Pohdin asiaa opiskelijakollegoideni ja ohjaajani kanssa ja ideariihen tuloksena sain uusia ideoita kirjoituspyynnön levittämisestä. Alun perin olin ajatellut, että levittäisin kirjoituspyyntöä nimenomaisesti sellaisiin paikkoihin, joissa kohderyhmääni kuuluvat naiset asioivat. Jouduin kuitenkin luopumaan tästä ajatuksesta, koska se ei selvästikään tuottanut tulosta. Seuraavaksi otinkin yhteyttä 21:een eri ilmaisjakelulehteen eri puolilla Suomea. Tämän lisäksi otin yhteyttä vielä muutamaaan järjestö- ja kunnallisen tason palveluntuottajaan, Sanoma median ylläpitämään vauva.fi -keskustelupalstan ylläpitoon ja Otavamedian Anna lehden verkkotoimitukseen. Minulle vinkattiin myös yhteisöpalvelu Facebookissa olevasta ryhmästä, jossa keskustellaan muun muassa tutkimuskohteenani olevasta ilmiöstä. Täten otin yhteyttä myös ryhmän ylläpitäjiin kysyäkseen lupaa levittää tutkimuspyyntöä ryhmässä. Päätin myös siirtää

kirjoitusten deadlinea ja määritin uudeksi takarajaksi 30.11.2018. Lopulta kirjoituspyyntöni julkaistiin seitsemässä lehdessä, vauva.fi keskustelupalstalla, Anna lehden verkkosivujen keskustelupalstalla sekä yhdessä Facebook ryhmässä. Joidenkin lehtien kohdalla kirjoituspyyntöäni oli jonkin verran muokattu ilman ennakkovaroitusta. Lisäksi joitakin lehti-ilmoituksia varten jouduin muokkaamaan kirjoituspyyntöäni alle 1 500 sanan mittaiseksi. Liitteessä kaksi on nähtävillä kaksi esimerkkiä lehdissä julkaistuista kirjoituspyynnöistä.

Kirjoituspyynnön aikarajan umpeutuessa marraskuun lopussa, olin saanut yhteensä yhdeksän kirjoitusta. Yhden minulle kirjoittaneen naisen kanssa kävimme sähköpostikeskustelua tutkimukseni teemoista useamman viestin verran, mutta liitin nämä naisen lähettämät muut viestit osaksi hänen minulle aiemmin lähettämäänsä kirjoitusta. Muiden naisten kanssa sähköpostikeskustelu tiivistyi useimmiten kolmeen viestiin, joista ensimmäisessä he lähettivät tarinansa, toisessa kiitin tarinasta ja kehotin heitä olemaan tarvittaessa vielä yhteydessä ja kolmannessa viestissä naiset kuittasivat edellisen viestini. Kirjoituspyynnössä ohjeistin, että kirjoituksen voi lähettää joko nimimerkillä tai nimettömänä. Kaiken kaikkiaan yhdeksästä kirjoittajasta viisi lähetti kirjoituksen omalla nimellään, joko pelkällä etunimellä tai sekä etu- että sukunimellä. Tämän lisäksi yksi kirjoittaja oli liittännyt yhteystietoihinsa puhelinnumerosa ja yksi osoitteensa. Puhelinnumerosa jättänyt kirjoittaja kehotti minua soittamaan hänelle, jos halusin lisätietoja hänen kokemuksistaan, puolestaan osoitteensa jättänyt toivoi minun lähettävän valmiin tutkimuksen hänelle paperisena versiona. Siirtäessäni tekstit sähköpostistani tekstitiedostolle tietokoneelleni, tekstiaineistoa kertyi 26 liuskaa. Siirtäessäni tekstit sähköpostista erilliselle tekstitiedostolle olen poistanut tekstistä kaikki tunnistamiseen johtavat tiedot.

4.2.2. Jaa salaisuus -kirjoitukset

Kirjoituspyynnön tuottaessa vähänlaisesti kirjoituksia päätin kasvattaa aineistoani Naisten Linjan Jaa salaisuus kirjoituksilla. Jaa Salaisuus on vuonna 2013 alkanut Naisten Linjan kampanja, jonka tarkoituksena on ollut vähentää parisuhdeväkivallasta vaikenemista. Kampanjalla on lisäksi pyritty parisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyyn, mutta ennen kaikkea vastattu väkivallan kokijoiden tarpeeseen saada tarinansa kuulluksi ja sitä kautta auttaa muita samassa elämäntilanteessa olevia. Jaa salaisuus -kirjoitukset ovat kampanjan aikana kerättyjä tarinoita naisten väkivaltakokemuksista, kun väkivallan tekijänä on puoliso. (Naisten Linja 2018; Oksanen 2015.) Naisten Linjan internetsivuilla on yhteensä 22 Jaa salaisuus

tekstiä, josta tutkimukseni aineistoksi rajautui yhdeksän kirjoitusta. Rajaukseni perustui tutkimukseni toiseen pääteemaan, äitiyteen, jolloin kirjoituksesta tuli ilmetä kirjoittajan olevan äiti. Kirjoituksista kahdeksan on suomenkielistä ja yksi ruotsinkielinen. Ruotsinkielisen kirjoituksen esimerkkiotteita esittäessäni tutkimuksen analyysiosiossa, olen suomentanut tekstin vapaasti.

Olen tutustunut Jaa salaisuus -kirjoituksiin jo työstäessäni kandidaatintutkielmaani vuonna 2017, joten muutama aineistoon valikoituneista kirjoituksista on minulle ennestään tuttuja. Sen lisäksi, että pro gradu -tutkielmani tutkimusongelma poikkeaa kandidaatintutkielmani tutkimuksellisista lähtökohdista, osa Naisten Linjan internetsivuilla julkaistuista kirjoituksista on julkaistu vasta kandidaatintutkielmani valmistumisen jälkeen. Lisäksi sisällytin pro gradu -tutkielmani aineistoon myös vieraskielisiä kirjoituksia, kun taas kandidaatintutkielmani aineistossa kaikki kirjoitukset ovat olleet suomenkielisiä. Niinpä tässä tutkimuksessa käyttämäni aineisto on muodostunut erilaiseksi verrattuna kandidaatintyössäni käyttämäni aineistoon. Pro gradu -tutkielmani aineisto koostuessa poiketessa kandidaatin tutkielmassani käyttämästäni aineistosta, oli perusteltua hakea tutkimuslupaa uudelleen. Joulukuussa 2018 Naisten Linjan toiminnanjohtaja Kaisa Åberg myönsi minulle tutkimusluvan.

Naisten Linjan internetsivuilla kertomusten ohessa on maininta, jossa todetaan, että kertomuksissa olleita tunnistetietoja on muokattu, jotta kirjoittajien yksityisyydensuoja säilyisi. Sivuilla ei kuitenkaan ole lisätietoa siitä, mitä tietoja on muokattu. Siitä huolimatta, että kaikissa kirjoituksissa oli mainittu kirjoittajan nimi, joka Naisten Linjan taholta oli mahdollisesti jo muutettu, päädyin luomaan jokaiselle informantille peitenimen, eli pseudonyymin. Koen, että pseudonyymeillä pystyn parantamaan kirjoittajien anonymiteetin suojaa, jonka lisäksi pseudonyymien luomista puolsi aineiston yhtenäisyys, koska tarkoitukseni oli luoda pseudonyymit myös kirjoituspyynnöllä keräämieni tekstien kirjoittajille.

Pro gradu tutkielman puitteissa valmiin aineiston käyttäminen toisena osana aineistoa on sekä ajankäytöllisten tekijöiden että kustannusten kannalta tehokas ja järkevä ratkaisu. Tutkimusongelmani valossa aineisto vastaa sisällöllisesti hyvin pitkälti tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteinani oleviin seikkoihin, siitä huolimatta, etten ole voinut vaikuttaa aineiston muotoutumiseen. Vaikka Jaa salaisuus -kirjoitusten fokus on nimenomaisesti väkivaltakokemuksissa, lähes puolet kaikista kampanjaan osallistuneista naisista oli liittännyt kirjoitukseensa jollakin tasolla myös vanhemmuutensa ja äitiytensä pohdintaa. Koska minulla ei ole tarkempaa tietoa kampanjasta tai esimerkiksi kirjoitusten ohjeistuksesta, on vaikea

arvioida, mitä ja miten naisten on pyydetty kokemuksistaan kertomaan. Toisekseen on vaikea arvioida sitä, onko Naisten Linjan sivuilla nähtävissä kaikki kampanjan tiimoilta syntyneet kirjoitukset.

On myös hyvä huomioida, että kirjoitukset ovat syntyneet kampanjan lopputuloksena, eikä niitä ole ensisijaisesti tarkoitettu tutkimuskäyttöön. Se, mihin tarkoitukseen kirjoitukset on alun perin tarkoitettu, on voinut ohjata naisten kirjoittamista, esimerkiksi sitä, miten ja mistä he ovat kirjoittaneet. Kampanjan yksi tavoitteista on ollut purkaa väkivaltaan liittyvää väkijärjelmän kulttuuria, jolloin kirjoitusten yhtenä fokuksena voidaan nähdä vertaiskokemusten jakaminen. Siten naisten kirjoitustyyliä on mahdollisesti ohjannut ajatus samassa tilanteessa olevan naisen rohkaisemisesta, kirjoittaessaan kertomukseensa onnellisen lopun.

4.3. Eettinen pohdinta

Arvojen ja etiikan voidaan nähdä määrittävän hyvin pitkälti sosiaalityön professiota (Congress 2000,1). Arja Kuula (2011, 21) luonnehtii etiikkaa ikään kuin moraaliseksi näkökulmaksi, jota ihminen hyödyntää erilaisissa päätöksentekotilanteissa: mikä on sallittua, mikä puolestaan ei ole ja miksi. Osaltaan etiikkaa voidaan hahmottaa myös ajatteluna, jossa yksilö ottaa huomioon sekä omat että yhteisön arvot ja puntaroi niiden kautta tekojen oikeellisuutta (mt., 21). Pauli Niemelä (2011, 14) on todennut, että etiikan kysymyksiä tarkasteltaessa meidän tulisi tarkastella arvoja, normeja ja toimintaa. Lester Parrot (2010, 13) kuvailee arvojen olevan ajatuksia siitä, miten kulloinkin tulisi toimia. Parrotin mukaan (2010, 13) arvot voivat olla luonteeltaan universalistisia, mutta niiden sisältämät painotuserot voivat vaihdella eri yhteiskuntien välillä. Eettisesti sitoudun tutkimustyössäni Jyväskylän yliopiston (2012) eettisiin periaatteisiin.

Olen tutkielmaani työstäessä huomionut sen, että eettiset kysymykset eivät ole vain yksi irrallinen osa tutkimusprosessia, vaan mukana koko tutkimuksenteon ajan (ks. Kuula 2006, 11) Valitessani aiheekseni parisuhdeväkivallan ja huoltoriidan olen tehnyt tietoisin valinnan sen suhteen, että kyseessä ovat hyvin intiimit, emotionaaliset ja arkaluontoiset aiheet (ks. Pohjola 2003, 59–60). Myös äitiyden kokemukset ovat hyvin henkilökohtaisia, jolloin kynnys omaan äitiyteen liittyvien kertomusten antamiseen tutkimusaineistoksi voi tuntua korkealta.

Kirjoituspyyntö valikoitui aineistonkeruutavaksi sekä tutkimuksellisten seikkojen sopivuuden vuoksi, mutta myös moraalisen pohdinnan tuloksena. Miettiessäni tutkimukseni aineistonkeruutapaa olen huomionut tutkimieni asioiden arkaluontoisuuden ja henkilökohtaisuuden. En rajannut kirjoituspyyntöä alueellisesti, joten kirjoitusten paikantaminen esimerkiksi tiettyihin kaupunkeihin tai alueille on mahdotonta. Lisäksi kirjoittaessaan itsenäisesti kirjoituksensa informantti on saanut itse määrittää sen, kuinka paljon hän haluaa kertoa kokemuksestaan tai itsestään, koska en ole kirjoituspyynnössä vaatinut informantteja liittämään kirjoitukseensa taustatietoja itsestään. Olennaisessa osassa tutkimuksessani eivät siis ole kirjoittajien sosiodemografiset taustamuuttajat ja henkilökohtaiset tiedot, vaan kertomusten sisällöt. Tietosuojavaltuutetun toimisto (2018) on määritellyt henkilötiedon tiedoksi, jonka avulla voin tunnistaa kertomuksen kirjoittaneen henkilön ja Henkilötietolaki (1999/523, 3§ 1 mom) puolestaan määrittelee henkilötiedon tarkoittavan ”*kaikenlaisia luonnollista henkilöä taikka hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaavia merkintöjä, jotka voidaan tunnistaa häntä tai hänen perhettään tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa eläviä koskeviksi*”. Kirjoituspyynnön kautta saan tutkijana hyvin vähän tietooni informanttien henkilötietoja, vain sähköpostiosoitteen. Jotkut ovat myös kirjoittaneet minulle omalla nimellään, mutta usein vain etunimellä. Yksi informanteista liitti sähköpostiinsa myös puhelinnumerosa. Mainitsin kirjoituspyynnössä, että anonymisoin, eli muokkaan, kertomuksista kaikki tunnistamiseen mahdollisesti johtavat tiedot, kuten paikkakunnat ja nimet. Anonymisoinnin voidaan nähdä edesauttavan informanttien suojaamista, vähentäen informanteille koituvien haittojen ilmenemistä, jonka lisäksi anonymisaatio saattaa madaltaa naisten kynnystä osallistua tutkimukseen (Mäkinen 2006, 114). Lisäksi loin jokaiselle informantille pseudonyymin, eli peitenimen (Kuula 2011, 215). Painotin myös, että tutkimuksen missään vaiheessa mitkään informanttien henkilökohtaiset tiedot eivät paljastu. Kaksi informanttia oli liittänyt vielä kirjoituksen ohessa olevaan sähköpostiin toiveensa siitä, että suojelen heidän yksityisyyttään. Vastasin molemmille sähköpostitse ja kerroin toimista, joita teen heidän yksityisyytensä suojelemiseksi. Muita huolenaiheita informantit eivät esittäneet liittyen anonymisointiin.

Toisen osan tutkimukseni aineistosta muodostavat Naisten Linjan Jaa salaisuus- kampanjan yhteydessä kerätyt kirjoitukset. Hain tutkimuslupaa tekstien käyttöön loppuvuodesta 2018, saaden tutkimusluvan joulukuussa 2018. Tekstit on julkaistu Naisten Linjan verkkosivulla, jossa ne ovat vapaasti kaikkien saatavilla. Tutkimusluvan myöntämisen perusteissa tutkimusluvan antamista perusteltiin aineiston vapaalla saatavuudella, jolloin tekstejä voi niin

ikään käyttää myös tutkimustarkoitukseen. Itse kampanjan toteutuksesta ja taustatiedoista löytyy vähän tietoa, mutta kirjoitusten ohessa on maininta, jonka mukaan kirjoitusten tunnistetietoja on muutettu. Tämä tieto antaakin viitteitä siitä, että kampanjassa on noudatettu eettisiä periaatteita ja pyritty suojelemaan kirjoittajien anonymiteettiä. Näin on myös oletettavaa, että informanteilta on kysytty lupa ennen kirjoitusten levittämistä ja julkaisemista.

Antti Häkkinen ja Mikko Salasuo (2015, 15) ovat huomauttaneet, että tutkimustyön nojassa rajattuihin ja tarkasti määriteltyihin eettisiin normistoihin, tutkimus voi sortua kuvaamaan vain jo normistojen sisältämiä arvoja ja lähtöoletuksia kuin tutkimuskohdetta itseään, jolloin tutkimuksen arvo uuden tiedon tuottamisessa on vähäinen (ks. Parrot 2010, 21). Jaana Hallamaan, Salla Lötjösen, Irma Sorvalin ja Veikko Launiksen (2006, 16) näkemyksen mukaan normistot sortuvat myös vain pinnalliseen kuvaukseen, sen sijaan että kattaisivat myös profession taustalla vaikuttavan tutkimustyön eettiset aspektit (vrt. Hirvonen 2006, 33). Lisäksi Hannele Forsberg (2012, 8) on huomauttanut, että haastavissa tilanteissa nämä ohjeistukset ovat usein riittämättömiä. Toisaalta jonkinasteinen olemassa oleva normisto edesauttaa tutkijan asettumista eettisen pohdinnan äärelle. Puutteistaan huolimatta sosiaalityön normistoja voidaan käyttää yhtenä näkökulmana arvioitaessa tutkimuseettisiä kysymyksiä. (Hirvonen 2006, 34.) Vaikka ammattieettisiä säännöksiä voidaankin hyödyntää yleisinä ohjeistuksina tutkimuksen eettisessä pohdinnassa, ei niiden mainitseminen tutkimustekstissä osoita vielä tutkijan kykyä pohtia ja jäsentää tutkimukseensa linkittyviä eettisiä näkökulmia (Gylling 2006, 349; Congress 2000, 9). Toteutuakseen eettinen tutkimus vaatii rinnalleen eettisen normiston noudattamisen lisäksi myös hyvän tieteellisen tutkimuksen sekä hyvää etiikkaa tukevan ympäristön (Hirvonen 2006, 35, 46; ks. Hiilamo 2006, 318; ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013, 6–7).

Luokittelen tutkimukseni aiheen sensitiiviseksi, sen tarkoittaen tutkimusaiheen olevan jollakin tapaa arkaluontoinen, henkilökohtainen tai kipeä (vrt. Kuula 2011, 136–137). Tutkittaessa sensitiivistä aihetta, tutkijan on syytä kiinnittää erityistä huomiota tutkimuksen eettisiin kysymyksiin. Näen tutkimukseni olevan sensitiivinen sekä aiheen että kohderyhmän osalta. Osaltaan kyse on myös laajemmasta, yhteiskunnalliselle tasolle ulottuvasta sensitiivisyydestä johtuen parisuhdeväkivallan vaietusta luonteesta. (Kallinen, Pirskanen & Rautio 2015, 15–17; ks. Häkkinen & Salasuo 2015, 14–15.)

Hannele Forsberg (2012, 7) on todennut huoltoriitoja koskevan sosiaalityön olevan eettisesti haastava alue, koska sen erottaminen, mikä kussakin tilanteessa on oikein, hyvää tai

tavoiteltavaa, ei ole ilmeistä. Samanaikaisesti huoltoriidat ja väkivalta ovat asiakokonaisuuksina emotionaalisesti kuormittavia, jonka vuoksi olen joutunut tutkimusprosessin aikana sekä kohtaamaan että työstämään omia tunteitani ja suhtautumistani kyseisiin tematiikkoihin (Enroos & Mäntysaari 2017, 24; Kallinen, Pirskanen & Rautio 2015, 184; Syrjälä, Estola, Uitto & Kaunisto 2006, 188). Tämä tutkimusaiheeni tematiikan emotionaalisuus on asettanut omat haasteensa tutkimuksen objektiivisuuden säilyttämiselle (Weber 1919/2009, 51–52; ks. Mäntysaari & Enroos 2017, 12; ks. Kuula 2011, 155). Toki tutkimuksen objektiivisuutta koettelevat myös metodisten ja tutkimuksellisten valintojen takana olevat arvot, mutta niiden voidaan nähdä olevan ”vähiten ongelmallisia”, kuten Weber (1919/2009, 47) asian ilmaisi sata vuotta sitten. Näkemykseni mukaan niiden luonteen ongelmattomuutta tukee oma tietoisuuteni niiden takana olevista arvoista ja lähtöoletuksista (ks. Weber 1919/2009, 51).

Sanna Nyqvist ja Antti Kauppinen (2006, 221) ovat todenneet tutkijan valintoja tehdessään olevan usein myös eettisten valintojen äärellä. Nyqvistin ja Kauppisen (2006, 221) mukaan tutkijan tekemät valinnan paljastavat aina jotakin tutkijan eettisestä orientaatiosta, toisinaan myös implisiittisesti. Narratiivinen tutkimus metodologisena valintana sisältää myös ainutlaatuisi eettisen pohdinnan paikkoja. Narratiiviselle tutkimukselle on tyypillistä, että ihmisten kirjoittamat kertomukset koskevat jotain henkilökohtaista ja usein myös arkaa elämänaluetta tai -kokemusta. (Syrjälä, Estola, Uitto & Kaunisto 2006, 183).

Tarja Pösön (2008, 95) mukaan sosiaalityön tutkimuksen yksi tavoite on nostaa sellaisten ihmisten ja yhteisöjen ääntä esille, joiden näkökulmat, kokemukset ja ääni eivät muutoin saa huomiota tai sijaa yhteiskunnassa. Analysoidessani naisten kirjoituksia, rakennan uutta tulkintaa (Syrjälä, Estola, Uitto & Kaunisto 2006, 193). Tämän lisäksi anonymiteetin suojelemiseksi saatan muuttaa paikkoja, tapahtuma-aikoja, nimiä tai muita tunnisteita. Samanaikaisesti tulkitsem kertomuksia tietyn teoreettisen ja metodologisen linssin lävitse, jolloin valikoidut osat kokonaisista kertomuksista nousevat esille (Hänninen 2003, 34). Lisäksi on argumentoitu, että haavoittavassa elämäntilanteissa olevien naisten kertomus ei kuvaa naisten ”omaa ääntä”, johtuen väkivallan aiheuttaman alisteisen aseman esteistä (Gordon 2006, 243). Leena Syrjälä, Eila Estola, Minna Uitto ja Saara-Leena Kaunisto (2006, 193, 195) ovat nostaneet esiin relevantin kysymyksen: kenen elämästä tällöin on kyse, kenen ääntä tutkija nostaa esille? Kuvaako tutkimusta varten muutettu kertomus enää informanttina olleen ihmisen elämää, onko kyseessä tutkijan ääni vai onko kertomuksesta muutettu persoonaton tarina? Näkisin, ettei pseudonyymien luominen muokkaa tarinoita liiaksi, koska

keskeisimmät asiakokonaisuudet ja kiinnostuksen kohteenani olevat kokemukset säilyvät anonymisoinnista huolimatta.

Tutkimussuunnitelman tehtyäni yksi ensimmäisistä tutkielman osista, joita lähdin työstämään, oli tutkimuksen eettiset kysymykset. Olen pyrkinyt herkistämään itseni eettiselle pohdiskelulle tutkimuksen eri vaiheissa esimerkiksi lukemalla kirjallisuutta ja pohtimalla tutkimuksellisia valintojani (Syrjälä, Estola, Uitto & Kaunisto 2006, 197). Olen myös tietoisesti halunnut heti alusta alkaen panostaa etiikan kysymyksiin tutustumiseen, jotta voisin huomioida tutkimuksen eettiset ja sensitiiviset lähtö- ja ongelmakohdat mahdollisimman hyvin tutkimuksen eri vaiheissa. Toisaalta tämänkaltainen pitkittäinen ja monitasoinen eettinen pohdinta on myös haastanut minua. Monikerroksellinen sensitiivisyys on asettanut eettisen pohdinnan hyvin laaja-alaiseksi ja moninaiseksi, jolloin useat tutkimukselliset valintani ovat liikkautaneet sitä johonkin suuntaan. Toisaalta olen pyrkinyt pohtimaan myös tutkimukseni seurauksia eettisestä näkökulmasta. Olen työstänyt esimerkiksi ajatuksia siitä, miten valmiin tutkimukseni lukeminen vaikuttaa tutkimuksen informantteihin. Informanttien kokemuksia olen pohtinut niin ikään arvioidessani informanttien tunne- ja kokemusmaailmaa asettaessani heidän sensitiivisiä elämäntapahtumiaan objektiivisen tutkimuksen kohteeksi. Osaltaan eettisen pohdinnan haastetta tuo myös tietoisuus vastuusta, joka minulle lankeaa tutkimuksellisista valinnoistani. Erityisesti näissä kohdin identiteettini nuorena tutkijana on tuonut valinnantekoprosessiin häivähdyksen epävarmuutta: toiminko nyt varmasti eettisesti parhaimmalla mahdollisella tavalla? Siitä huolimatta, että tutkimukseni on sisältänyt moninaisia eettisen pohdinnan paikkoja, en ole missään vaiheessa ajatellut tutkimusaiheen vaihtamista sen arkaluonteisuuden vuoksi, koska yhteiskunnassa tarvitaan tutkimusta myös arkaluontoisista aiheista (Kuula 2011, 136).

4.4. Analyysin eteneminen

Narratiivisessa analyysissä voidaan erotella kaksi toisistaan poikkeavaa toimintatapaa, narratiivien analyysi (*analysis of narratives*) sekä narratiivinen analyysi (*narrative analysis*). Narratiivien analyysissä aineistona olevista narratiiveista tai kertomuksista voidaan muodostaa esimerkiksi erilaisia kategorioita ja puolestaan narratiivisessa analyysissä keskiössä on uusien narratiivien muodostaminen. (Polkinghorne 1995, 5–6.) Aineistoa analysoidessani olen hyödyntänyt narratiivien analyysiä, muodostaessani väkivaltaisen parisuhteen erilaisia vaiheita ajallisessa jatkumossa. Toisaalta analyysin lopputuloksena syntynyt väkivallan

dynamiikkaa kuvaileva, erillisistä tarinoista muodostettu yhtenäinen ja yleinen väkivaltaisen parisuhteen eri vaiheita kuvaava mallinnus, voidaan nähdä narratiivisen analyysin lopputuotteena.

Kirjoituspyynnön aikarajan umpeutuessa ja Naisten Linjan Jaa salaisuus -teksteihin tutkimsluvan saatuani aloin työstämään aineistoa. Kirjoituspyyntöni vastanneet naiset olivat lähettäneet kirjoituksensa minulle sähköpostilla. Osa naisista oli kirjoittanut tekstin suoraan sähköpostissa viestille varattuun tekstikenttään, osa puolestaan oli laittanut sähköpostin liitteeksi erilliselle tiedostolle kirjoitetun tekstin. Kokosin tekstit sähköpostistani sekä Naisten linjan nettisivuilta tietokoneelleni yhtenäiseksi tiedostoksi. Samalla poistin kirjoituspyynnöllä tulleista teksteistä kaikki tunnistetiedot ja loin pseudonyymit. Olen säilyttänyt aineistoa koko tutkimusprosessin ajan salanasuojauksen takana, pyrkien tällä vahvistamaan tutkittavien tietosuojaa.

Narratiivisen analyysin yhtenä analyysimuotona on temaattinen analyysi, jonka pohjalta olen hahmottanut avaintemoja, eli tärkeitä elämänvaiheita (Törkkäri 2018, 78; McAdams 1995). Avaintemat erottuvat muun kerronnan joukosta olleessaan toistuvia elementtejä, esimerkiksi tapahtumia (Phoenix 2011.) Koottuani kirjoitukset yhdelle tiedostolle luin kirjoitukset useampaan otteeseen lävitse. Tämän jälkeen aloin tehdä merkintöjä sekä omia muistiinpanoja teksteihin. Erilaisin merkinnöin sekä väreihin merkitsin, millaisia väkivaltakokemuksia naisilla oli, milloin he kirjoittivat äitiydestään, miten suhde oli alkanut ja päättynyt ja miten naiset refleктоivat kaikkea kokemaansa. Marginaaleihin kirjasin lukemisen aikana syntyneitä omia ajatuksia ja kirjoitusten herättämiä kysymyksiä. Tämän lisäksi visualisoin aineiston synnyttämiä ajatuksia esimerkiksi ajatuskarttoihin ja taulukoihin. Useamman lukukerran jälkeen merkitsin puhtaalle paperille teksteissä toistuvia elementtejä, eli avaintemoja. Samanaikaisesti hahmotin myös teksteissä toistuvaa juonirakennetta, joka noudatteli kaikissa teksteissä samansuuntaista kaavaa, rakentuen avaintemojen ympärille. Kirjoitukset alkoivat suhteen alun kuvauksella, jonka jälkeen siirryttiin vaiheeseen, jossa väkivalta alkaa tulla osaksi suhdetta. Kolmantena naiset ovat kuvanneet suhteessa ilmenevää väkivaltaa, jota on seurannut irtaantumista kuvaavat tekstikatkelmat. Lisäksi useat naiset myös pohtivat ja refleктоivat väkivaltaista suhdettaan.

Kirjoitusten juonirakenteen hahmottuessa alkoi tulosten esittämismuoto myös muotoutua. Tuloksissa olen halunnut tuoda esille kirjoituksissa havaitsemani parisuhteen vaiheet, joten tulososio on jaoteltu lukuihin noudattaen vaiheille ominaista kaavaa. Jokainen parisuhteen

vaihe sisälsi myös sille ominaisia, naisten kertomuksille yhteisiä piirteitä, joiden perusteella kukin vaihe muotoutui itsenäiseksi kokonaisuudeksi. Kokonaisuudessaan tulososio muodostaa siis aikajanan, jossa määritellään väkivaltaisen parisuhteen erilaiset ja omalakisat vaiheet. Aineistosta tulososioon nostamani sitaatit on erotettu leipätekstistä sisennyksellä ja kursivoinnilla. Aineistositaatin perään on sulkuihin merkitty kirjoittajalle keksimäni pseudonyymi.

5 KUVAUKSIA PARISUHTEESTA, ÄITIYDESTÄ JA VÄKIVALLASTA

Ensimmäisessä tulosluvussa esittelen väkivaltaisen parisuhteen alkutaivalta sekä väkivallan hivuttautumista ja lopulta normalisoitumista osaksi suhdetta. Tulosluku jakautuu kolmeen alalukuun, joista ensimmäisessä äidit kuvailevat parisuhteen alkuaikoja. Toisessa alaluvussa käsitellään parisuhdeväkivallan vähittäistä raaistumista ja kolmas alaluku käsittelee äitiyden teemoja perheessä, jossa lasten isä on äitiä kohtaan väkivaltainen. Tuloslukujen esittämistä järjestyksellä olen havainnollistanut väkivaltaisen suhteen avaintemoja, joista tässä luvussa esittelen suhteen alun sekä väkivallan hivuttautumisen ja lopulta normalisoitumisen osaksi suhdetta.

5.1. Suhteen alkutaival

Useissa kirjoituksissa kuvataan parisuhteen alkamista tai taustoitetaan kertomusta kirjoittamalla suhteen alkutaipaleesta. Tämä suhteen alkutaivalta kuvaava alaluku kuvailee parisuhteen alkamista ja rakkauden leimahtamista, vakiintumista parisuhteeksi. Samalla se on myös kertomus siitä, kuinka onnellisen alun jälkeen miehessä alkaa näkyvä väkivaltaisia piirteitä ja väkivalta alkaa vähitellen hivuttautua osaksi parisuhdetta.

”Tutustuin entiseen puolisooni hyvin nuorena ja menimme naimisiin parikymppisinä. Silloin, melkein lapsena, kun aloimme tykkäilemään toisistamme, olin kiltti ja arka. Luulen, että mies ei koskaan antanut minulle anteeksi sitä, että kasvoin aikuiseksi. Alussa väkivalta oli aika hienovaraista. Mies oli itsekäs. Nälvi. Töni. Hän teki raskasta työtä ja kaiken vapaa-ajan hän käytti itseensä. Hän oli kuitenkin hyvä isä lapsille ja meillä oli kaunis koti mukavalla alueella. Mutta vuosien saatossa tilanne paheni.” (Saana)

Saanan ja entisen puolison suhde on alkanut molempien ollessa hyvin nuoria, parisuhteen vakautuessa avioliitoksi Saana on ollut iältään vasta parikymmentä vuotta. Väkivallan ilmaantuminen suhteeseen on ollut hyvin vaivihkainen prosessi, joka on alkanut miehen itsekästä käytöksestä sekä ohimennen tehdyistä väkivallanteoista, kuten ilkeästä ja ivallista sanailusta ja tönimisestä. Vähittäin ilmenevät väkivaltaiset teot ovat sekoittuneet miehen itsekäseen käytökseen, eikä tekojen tunnistaminen väkivallaksi siten ole suoraviivaista tai itsestään selvää. Väkivallan murtautuminen osaksi parisuhdetta on ollut vuosia kestävä prosessi, jonka aikana miehen väkivaltaisuus on lisääntynyt ja muuttunut intensiteetiltään voimakkaammaksi. Saanan kerronnassa on nähtävillä pitkä aikajänne, joka ulottuu

miehen tapaamisesta suhteen vakiintumiseen. Saanan sitaatista käy myös ilmi, että tänä aikana perheeseen on tullut perheenisästä ja Saanasta on tullut äiti. Saana ei kuitenkaan käsittele äidiksi tuloa, vaan keskittyy miehen väkivaltaisuuden kuvaamiseen, jolloin väkivalta erottuu arkeen kuulumattomana asiana. Sen sijaan perheen perustaminen ja äidiksi tuleminen näyttää tavanomaisena ja odotettava elämäntapahtumana, eikä Saana käsittele asiaa sen enempää.

Saanan mukaan miehen väkivaltaisen käytöksen taustalla on Saanan oma henkinen kasvu nuoresta aikuiseksi naiseksi. Kasvuprosessin tuloksena Saana on kasvanut ulos kiltin ja aran tytön roolista, sen näyttäytyessä miehelle anteeksiantamattomana tekona ja siten väkivallan laukaisevana tekijänä. Saanan ajattelee siis oman ihmisenä kehittymisen ja sen seurauksena tulleen luonteen muutoksen olevan syynä miehen väkivaltaisuudelle. Vastinpariksi miehen väkivaltaiselle käytökselle asettuvat miehen toiminta isänä sekä perheen yhteinen ja Saanalle tärkeä koti. Niiden varjolla mies on saanut anteeksi väkivaltaisia tekojaan hyvin pitkään. Tärkeimpänä Saanalle ei siis ole näyttäytynyt parisuhteen kumppanuus, vaan oman puolisonsa rooli isänä. Saana on siirtänyt syrjään toiveensa hyvästä parisuhteesta, sietäen miehensä väkivaltaista käytöstä. Tällöin Saanalle lasten hyvinvointi, sekä äidin että isän läsnäolo lasten elämässä on näyttäytynyt tärkeämpänä kuin oma hyvinvointi. Saana on ajatellut kokemansa väkivallan olevan hinta siitä, minkä hän joutuu maksamaan taatakseen lapsilleen molempien vanhempien läsnäolon. Eroaminen miehestä olisi näyttäytynyt itsekkäänä ja lasten edun vastaisena tekona, koska miehen isyydessä ei ole ollut moitittavaa.

”Tapasin mieheni 18-vuotiaana. Aluksi kaikki meni ihan hyvin. Vuosien saatossa miehessä alkoi näkyä väkivaltaisia piirteitä, mutta aluksi ajattelin, että se menee ohi. Ei se mennyt. Tilanne paheni pikku hiljaa hiipimällä. En saanut tavata entisiä kavereitani, en olla tekemisissä sisarusteni ja vanhempieni kanssa, en puhua kauppareissuilla tuttujen kanssa. Lopulta estettiin jopa töihin meneminen, haukuttiin huoraksi ja kuulusteltiin aiemmista suhteistani. Väkivalta paheni koko ajan --.” (Aila)

Niin ikään Aila on tavannut miehensä hyvin nuorena, Ailan ollessa tuolloin 18-vuotias. Suhteen alkutaival on sujunut hyvin, eikä merkkejä miehen väkivaltaisuudesta ole ollut. Kuitenkin muutaman vuoden yhdessäolon jälkeen miehen käytöksessä on alkanut olla viitteitä väkivaltaisuudesta. Aila on tuolloin ajatellut kyseessä olevan ohimenevä vaihe, vaikka todellisuudessa väkivallan normalisoituminen osaksi parisuhdetta on alkanut jo tuolloin.

Ajatus väkivaltaisuudesta ohimenevänä vaiheena on nostanut Ailan sietokykyä ymmärtää ja kestää miehensä käytöstä. Haave vaikeiden aikojen jälkeen koittavasta paremmasta tulevaisuudesta motivoi Ailaa pysymään suhteessa ongelmista huolimatta. Näitä ajatuksia tukevat

yleiset kulttuuriset käsitykset parisuhteen onnellisuuden vaihtelevuudesta ja rakkaudesta kaiken kestäväenä ja ongelmat voittavana voimana. Yleisesti jaetut narratiivit toistelevat ajatusta parisuhteessa vaihtelevista vaikeista ja paremmista ajoista, joiden selittäminen onnistuu suhteessa, jossa puoliset todella rakastavat toisiaan. Siten käsityksemme parisuhteesta ja rakkaudesta oikeuttavat väkivallan ilmenemistä parisuhteessa.

Olennaista väkivallan normalisoitumisen kannalta on sen huomaamaton ujuttautuminen suhteeseen ja edelleen vähittäinen raaistuminen. Parisuhteessa ilmenevä väkivalta ei siis ilmaannu suhteeseen yhtäkkisesti, vaan hitaasti hivuttautuen ja asteittainen raaistuen. Vähittäinen ujuttautuminen mahdollistaa väkivallan normalisoinnin, aiheuttaen väkivallan uhrille vaikeuksia tunnistaa miehen käytös väkivaltaiseksi. Ailan kohdalla miehen väkivaltaisuus on ilmennyt ensin sosiaalisten suhteiden kontrolloimisena ja niistä eristämisenä, tämän jälkeen kontrolloinnin laajetessa sosiaalisten suhteiden ohella työssäkäyntiin. Tämän jälkeen suhteessa on alkanut ilmetä henkistä väkivaltaa, joka on konkretisoitunut esimerkiksi nimitelynä sekä tietojen vaatimisena.

”Tapasin lasteni isän parikymppisenä ja hurmaannuin täysin. Heti alussa hänellä oli kyseenalaisia luonteenpiirteitä, jotka nousivat esiin varsinkin humalassa: riehumista, nimitelyä yms. Ajattelin onnen huumassani, että kyllä se siitä ajan myötä tasaantuu. Ensimmäistä lasta odottaessa käyttäytyminen alkoi muuttua radikaalisti, ensin humalassa ollessaan, pikkuhiljaa myös muutoin.” (Irene)

Irene kuvailee hurmaantuneensa täysin tavatessaan miehensä 20 vuotiaana. Miehen tapaaminen on siis synnyttänyt Ireneissä kokonaisvaltaisen positiivisen tunnevyöryn, jonka seurauksena ihastuksen tunne on ollut hyvin voimakas. Hurmaantumisen johdosta Irene on lumoutunut miehestä, jonka seurauksena kaikki asiat ja piirteet miehessä ovat näyttäneet positiivisina. Suhteen alussa miehen käytöksen väkivaltaiset piirteet saivat Irenen hämilleen, mutta Irene on väheksynyt miehen väkivaltaisuuden vakavuutta ja ohittanut teot onneensa vedoten. Miehen väkivaltaisuuden ilmetessä erityisesti humalassa väkivaltainen käytös on selittynyt liiallisella alkoholien juomisella. Ajatus väkivaltaisuudesta nuorelle miehelle ominaisena humalakäyttäytymisenä sai Irenen turvautumaan ajatukseen väkivallasta ajan myötä pois hiipuvana toimintamallina. Käänteentekeväenä elämänmuutoksena on ollut raskaus, jolloin miehen väkivaltainen käyttäytyminen on lisääntynyt, eikä se ole enää rajoittunut humalassa tapahtuneeseen nujakointiin. Raskauden merkittävyys korostuu siis tekstissä nimenomaisesti väkivallan, ei äitiyden kautta, vaikka kyseessä on ollut Irenen ensimmäinen lapsi.

”Joitakin vuosia sitten aloin seurustella mukavan miehen kanssa, joka kehui minua maasta taivaisiin ja sai minut nauramaan. Hän oli kuitenkin jo aluksi mustasukkainen

läheisistäni, koska pidin heihin päivittäin yhteyttä. Pian huomasin pitäväni heihin yhteyttä enää silloin tällöin. Hän suuttui pienistä asioista ja nakkeli tavaroita. Humalassa hän saattoi läpsiä ja potkimalla aiheuttaa mustelmia...Ajattelin sen vain olevan väliaikaista ja hän oli pahoillaan tapahtuneesta.” (Lotta)

Lotan luonteenomainen käytös on muuttunut väkivaltaisen suhteen aikana. Lotan toiminnanmuutos ei ole ollut tietoisesti tavoiteltua, vaan muutoksen avulla Lotta on sopeutunut ympäristön, tässä tapauksessa väkivallan, asettamiin vaateisiin. Muutosprosessi aiemmasta, aktiivisesta yhteydenpidosta sosiaalisen eristäytymisen tilaan on ollut nopea ja osin myös huomaamaton, kun Lotta on havainnut muuttuneen käytöksensä vasta toimintansa muututtua.

Lotta kuvailee väkivallan hivuttautumista suhteeseen kertoessaan miehensä orastavasta väkivaltaisuudesta, joka on ilmennyt esimerkiksi väkivallantekoina humalassa. Miehen tekojen jälkeinen anteeksipyytelevä olemus ja katumus saivat Lotan ajattelemaan väkivaltaisuuden olevan vain ohimenevä vaihe miehen käytöksessä ja heidän suhteessaan. Väkivallanteot on saatu anteeksi, koska mies on ollut pahoillaan aiemmasta käytöksestään, mikä on tukenut Lotan mielikuvaa asioiden muuttumisesta ajan kuluessa.

Parisuhde väkivaltaisen puolison kanssa alkaa yleisimmin hyvin nuorena. Suhteen alkaessa parisuhde näyttäytyy tavanomaisena rakkaussuhteena, joka herättää naisessa syviä ja kokonaisvaltaisia ihastumisen tunteita. Säröjä rakkaussuhteeseen tuo miehen satunnainen väkivaltainen käytös, joka ilmenee esimerkiksi humalassa tapahtuvina väkivallantekoina tai voimakkaana mustasukkaisuutena. Ajan kuluessa väkivaltaiset teot yleistyvät ja muuttuvat asteittain luonteeltaan intensiivisimmiksi ja raaemmiksi. Kyse on useimmiten pitkästä, vuosien kestoisesta prosessista, jonka aikana väkivalta tulee olennaiseksi osaksi suhdetta ja parisuhteen arkipäiviä.

Miehen käytöksessä ilmenevät, rakkaudelle vastakkaiset väkivaltaiset piirteet ja teot saavat naisen hämilleen. Yhteisenä tekijänä äitien kirjoituksissa on uskomus väkivaltaisuudesta ohimenevänä vaiheena. Naiset suhtautuvat väkivaltaisuuteen keveästi ja ymmärtävästi, koska miehen väkivaltaisuuden ajatellaan hiipuvan ajan kuluessa. Lisäksi tätä ajatusmallia tukevat miehen jälkikäteen anteeksipyyttävä olemus ja lupaus paremmasta yhteisestä tulevaisuudesta. Miehen väkivaltaisia tekoja ymmärretään ja ne annetaan anteeksi, kun vastapainona on miehen esimerkillinen toiminta isänä tai perheen ihana yhteinen koti. Anteeksiantamista edesauttaa myös miehen aiempi hellä ja rakastava käytös ja heti parisuhteen alussa pariskunnan välille syntynyt rakkaus. Tieto miehen kyvystä olla väkivaltaisen käytöksen

ohella myös rakastava aviomies lujittaa naisen uskoa yhteisestä väkivallattomasta tulevaisuudesta.

Parisuhteen alussa äitien ajatuksissa rakkaus näyttyy haasteet ylittävänä ja anteeksiantavana voimana. Yleisen kulttuurisen narratiivin mukaan, jota esimerkiksi kristinuskollinen perinne toistaa, parisuhteessa kohdataan onnellisuuden rinnalla myös vaikeita hetkiä. Kuitenkin rakkauden avulla näiden haasteiden selittäminen on mahdollista. Siten narratiivi kannustaa naisia pysymään parisuhteessa ongelmista huolimatta, eron näyttäytyessä rakkaudessa epäonnistumisena. Todellisuudessa, näistä ajatuksista poiketen, parisuhteen edetessä myös väkivalta raaistuu ja pahenee, eikä sitä voi hyväksyä miehen aiemmillä rakkaudenosoituksilla.

Äitiyden merkitys suhteen alkutaipaleella on häilyvä. Osittain äitiyden tematiikan puuttumista selittää se, ettei äitiys ole ollut osalle informanteista vielä ajankohtainen suhteen alussa. Tästä huolimatta kirjoituksissa vielä lapsettomat naiset eivät esimerkiksi reflektoi perhetoiveistaan, vaan kirjoitukset keskittyvät kuvailemaan väkivaltakokemuksia. Osa kirjoittajista on kuitenkin saanut lapsen jo suhteen alussa, mutta tästä huolimatta he eivät käsittele äitiyskokemuksiaan. Väkivallan rinnalla lapsen saaminen ja äidiksi tuleminen näyttyy tavanomaisena parisuhteen vakiintumisen vaiheena, eikä sitä sen vuoksi käsitellä. Siten äitiys näyttyy itsestään selvänä roolina naiselle.

5.2. Väkivallan raaistumisen kuvauksia

”Koin 20 vuotta kestävästä avioliittoni aikana henkistä, taloudellista ja fyysistä väkivaltaa. Järjestys oli tuo, ensin astui kuvioon henkinen väkivalta, mikä ilmeni vähätellynä, loukkaamisena ja latistamisena. Mies sai tähän suuren avun äidiltään, joka asui naapurustossamme. - - Tienasin miestäni parempaa palkkaa. Siitä seurasi taloudellinen väkivalta. - - Kaikki yritykseni saada mies osallistumaan perheen kuluihin, johtivat raivokohtauksiin ja fyysiseen väkivaltaan.” (Kaisa)

Kaisan vuosia kestäneessä avioliitossa on ilmennyt henkistä, taloudellista ja fyysistä väkivaltaa, niin yksittäisinä kuin samanaikaisina tekoina. Väkivallasta huolimatta useita vuosia kestänyt avioliitto kuvastaa väkivaltaisesta suhteesta lähtemisen vaikeutta ja siihen kytkeytyviä syyllisyyden, häpeän ja toivottomuuden tunteita. Henkisen väkivallan kohdalla miehen lisäksi väkivallantekoihin on osallistunut miehen äiti, joka väkivaltaan puuttumisen sijaan on tukenut Kaisan miestä väkivaltaisuudessa. Miehen äiti on voinut kokea parisuhteessa ilmenevään väkivaltaan puuttumisen hankalana, hänen ajatellessaan sen olevan parisuhteen

osapuolien välinen asia. Tällöin miehen äiti mieltää väkivallan yksityisenä, ulkopuoliselle kuulumattomana parisuhteen ongelmana.

Riippumatta väkivallanteosta, väkivalta on huomioitava aina vakavana asiana. Tästä huolimatta voidaan kuitenkin havaita, että vuosien saatossa parisuhteessa ilmenevä väkivalta on raaistunut, kun sanallisen loukkaamisen rinnalle ovat tulleet fyysiset vahingoittamiset keinot sekä taloudellinen hyödyntäminen. Osaltaan mies on pyrkinyt väkivaltaisuudellaan ylläpitämään olosuhteita, joissa voi harjoittaa väkivaltaa. Tätä tilannetta kuvaa Kaisan kertomuksessa kuvaus Kaisan yrityksestä puuttua pariskunnan taloudessa vallitsevaan epäsuhtaan, jonka seurauksena mies on kohdistanut Kaisaan sekä fyysistä että henkistä väkivaltaa. Hallitsemalla Kaisaa fyysisen ja henkisen väkivallan keinoin, mies on onnistunut takaamaan itselleen myös tilanteen, jossa voi käyttää hyödykseen Kaisaa taloudellisesti.

” Väkivalta paheni koko ajan: hakkaamista, potkimista, hiusten repimistä, pakottamista seksiin tuntikausien ajan... Lista on loputon. En edes pysty kaikkea kauheutta kertomaan, hirvittäviä asioita tapahtui. Kaikki tavarani hajotettiin ja vaatteeni revittiin. On monta asiaa, mitä en ole kertonut kenellekään. ” (Aila)

Parisuhteessa tapahtuva väkivalta voi raaistua niin kauan, että raaioista väkivallanteoista tulee osa normaalia arkielämää. Aila on kertonut kokemuksistaan, kuinka mies on pahoinpidellyt, potkinut, repinyt hiuksista sekä pakottanut Ailaa harrastamaan seksiä. Näiden lisäksi mies on tuhonnut Ailan omaisuutta, esimerkiksi vaatteita. Erilaisia väkivallantekoja on ollut niin kauan ja niin paljon, että niiden jäsentäminen ja yksittäisten tekojen luettelointi on tullut mahdottomaksi. Teot ovat olleet usein myös niin järkyttäviä, että niiden käsitteleminen tai niistä kertominen on hyvin vaikeaa, jopa mahdottoman tuntuista. Tekoihin kytkeytyvät emotionaaliset muistot ovat niin vahvoja, että on ollut helpompaa pyrkiä poissulkemaan muistot mielestä. Jatkuva raaka väkivalta on alistanut Ailan sellaiseen tilanteeseen, jossa hänen elämänsä on täysin miehen kontrolloitavissa, eikä ulospääsyä tilanteesta enää ole ilman ulkopuolista tukea. Tällaisessa elämäntilanteessa äidin päivät kuluvat selviytymiseen, siihen, että pystyy selviämään hengissä seuraavaan päivään. Pitkään jatkunut raaka väkivaltaisuus aiheuttaa uhrissa toimintakyvyttömyyttä, esimerkiksi häpeän ja toivottomuuden kautta. Näiden kielteisten tuntemusten varjolla omien kokemusten jakaminen muille on vaikeaa, jolloin parempana ratkaisuna on näyttäytynyt kokemuksista vaikeneminen.

”Muutettuamme isompaan asuntoon, miehen väkivaltainen käytös fyysisesti ja henkisesti lisääntyi, varsinkin hänen ollessaan humalassa. Usein yritin ymmärtää hänen stressiään ja ties mitä, mutta mikään ei riittänyt. ” (Raija)

Ennen Raijan ja hänen puolisonsa ensimmäistä eroa heidän parisuhteensa tilanne oli monilta osin kärjistynyt. Väkivalta suhteessa oli lisääntynyt aiempaan verrattuna, jonka lisäksi miehellä oli ongelmia alkoholinkäytön kanssa. Dialogisuuden ja tasavertaisuuden sijaan suhteesta oli muovautunut yksipuolinen suhde, jossa Raijan osaksi on muovautunut loputon miehen käytöksen ymmärtäminen ja joka tilanteessa joustaminen. Raija on pyrkinyt etsimään selitystä miehensä väkivaltaisuudelle ja päihdeongelmalle, pohtien esimerkiksi stressin vaikutusta miehen käytökseen. Selittävien tekijöiden kartoittaminen on painottunut ulkopuolisiin tekijöihin, jolloin Raija on pyrkinyt löytämään syyn miehen käytökseen kaikkialta muualta, kuin itse miehestä. Ajatus, että väkivaltaisuuden taustalla ei ole mikään ulkoinen tekijä vaan mies itse, voi aiheuttaa Raijassa syyllisyyden tunteita ja kysymyksiä siitä, miksei hän elämänkumppaniaan valitessaan tiennyt miehen olevan tällainen? Tällöin taakka väkivallasta asettuu naisen omille harteille, vaikka todellisuudessa vastuu kuuluisi väkivallan käyttäjälle.

”Lapsille tämä [miehen väkivaltaisuus] oli vaikeaa ja pelottavaa. Onnistuin olemaan turvallinen äiti. Itkin yksin yöllä vessassa pyyheliinan kulma suussani, ettei ääntä kuulunut. Mies uhkasi tehdä laajennetun itsemurhan. Ihan sama minulle, olin niin loppu.”
(Kaisa)

Miehen uhkaus tehdä laajennettu itsemurha, eli myös muiden perheenjäsenten hengen riistäminen omansa ohella, on ollut Kaisalle samantekevä. Kaisan suhtautuminen kuvastaa väkivallan synnyttämää toivottomuutta, jolloin väkivallasta vapaaksi pääseminen on tärkeintä riippumatta siitä, millä tavoin se tapahtuu. Tällöin kuolemakin näyttäytyy helpotuksena. Kokonaisuudessaan Kaisan kirjoitus kuvastaa totaalista voimien loppumista, mihin väkivallan kokeminen on Kaisan ajanut. Voimattomana omat toimijuuden mahdollisuudet ja nykyisestä elämäntilanteesta irtaantuminen tuntuvat ylitsepääsemättömiltä.

Huolimatta isän uhkauksista riistää perheenjäsenten henget ja parisuhteessa ilmenevästä väkivallasta Kaisa on kokenut onnistuneensa äitiydessään, erityisesti takaamaan lapsille turvallisuuden tunteen. Äidin turvallisuus rakentuu Kaisan esimerkissä siihen, ettei hän ole näyttänyt pelkoaan ja heikkouksiaan lapsille, vaan on purkanut omia tunteitaan hiljaa omassa tilassaan, kun lapset ovat olleet nukkumassa. Ristiriitaista kuitenkin on, että vaikka Kaisa on kokenut olevansa turvallinen äiti, hänelle miehen uhkaus tehdä laajennettu itsemurha on ollut samantekevää, vaikka uhkaus on koskenut myös lapsia.

”Tilanne paheni vuosien myötä koko ajan. Ei mitään vakavia pahoinpitelyjä kuitenkaan ollut. Hiuksista repiminen tuli hyvinkin tutuksi, raiskauksia jatkui vuosikausia, kun en yksinkertaisesti pystynyt hänen kanssaan sänkyyn, niin hän otti väkisin.

Viimeiset 2 vuotta suhteesta nukuin lasten kanssa yhden huoneen lattialla ihan vain sen vuoksi, että saisin olla rauhassa... milloin sain, milloin en.” (Irene)

Myös Irenen kertomuksessa seksuaalinen väkivalta määrittyy raa’aksi väkivallan muodoksi, joka ilmenee suhteessa vasta silloin, kun väkivaltaa on jatkunut parisuhteessa jo pidemmän aikaa. Irenen kuvauksessa seksuaalisesta väkivallasta, raiskauksista, on tullut arkipäiväinen osa parisuhdetta, vaikka Irene onkin pyrkinyt välttämään niitä yöpymällä lasten huoneen lattialla. Siten äitiyden roolin, lasten seuraan vetäytymisen, voidaan tulkita olevan Irenen tapauksessa parisuhdeväkivallan mahdollisuutta vähentävä tekijä.

Irene kuvailee, kuinka pitkään jatkunut seksuaalinen väkivalta on johtunut siitä, että Irenen haluttomuudesta huolimatta miehellä on ollut aktiivinen tarve ja halu tyydyttää seksuaalisuuttaan, jota hän on myös harjoittanut Irenen mielipiteestä välittämättä. Se, että Irenen puolison seksuaalisten tarpeiden tyydyttäminen nostetaan esille miehen oikeutena ja samalla ohitetaan Irenen yhtäläinen oikeus kieltäytyä seksuaalisesta kanssakäymisestä, kertoo miehen seksuaalisuuden ensisijaisesta asemasta parisuhteessa. Narratiivissa ei esitetä mahdollisuutta sille, etteikö miehen seksuaalisia tarpeita voisi jättää tyydyttämättä, jolloin myös Irenen mielipide seksistä kieltäytymiseen otettaisiin huomioon. Irene kertoo, ettei hänellä ollut vaihtoehtoa välttää seksuaalista kanssakäymistä, koska miehellä oli omat seksuaaliset tarpeensa, jota hänen piti päästä Irenen kanssa parisuhteessa ollessa toteuttamaan. Tämänkaltaisen eriarvoisuus seksuaalisuuden toteuttamisessa asettaa myös syyllisyyden taakan Irenen harteille, koska Irenen vuoksi mies ei voi toteuttaa parisuhteessa hänen niin sanottuna oikeutena olevaa seksuaalisuuttaan.

Siitä huolimatta, että parisuhteessa tapahtuva väkivalta on pahentunut ja raaistunut ajan kuluessa, Irene on todennut, että hän on tästä huolimatta onnistunut välttämään vakavat pahoinpitelyt. Irene siis ajattelee, ettei jatkuva seksuaalinen väkivalta ole yhtä vahingollista tai vakavaa kuin fyysinen pahoinpitely. Irenen ajatuksissa pahoinpitely määrittyy pahimmaksi mahdolliseksi skenaarioksi, mitä väkivaltainen puoliso voisi hänelle tehdä. On mahdollista, että vuosia jatkunut väkivalta on hämärtänyt Irenen ajatuksia ja suhteellisuudentajua siitä, mikä on väkivaltaa ja mikä ei ja millaiset väkivaltaiset teot ovat raakoja. Objektiiivisesti Irenen väkivaltakokemuksia tarkastellessa voidaan todeta Irenen kokeneen vakavaa väkivaltaa. Irenen verratessa puolisonsa tekemiä väkivallantekoja vakavimpana pitämänsä väkivallantekoon, vakavaan pahoinpitelyyn, muut väkivallan teot voivat näyttäytyä Irenen silmissä vähäpätöisimmiltä. Toisaalta Irenen ajatus heijastelee jotakin myös siitä, mitä yleisesti miellämme väkivallaksi. Fyysinen, jälkiä ja ruhjeita jättävä väkivalta on helposti

tunnistettavissa oleva väkivallan muoto, kun taas parisuhteessa tapahtuva seksuaalinen väkivalta on vaikeammin tunnistettavissa. Se, että ajatuksissamme seksuaalisuuden toteuttaminen nähdään olennaisena osana parisuhdetta, hämärtää sallittujen ja kiellettyjen seksuaalisten tekojen rajaa.

”Loppuaikoina ruokakauppa oli ainut, johon pääsin, että ei tullut jälkipuheita ja kuulusteluja, missä olin ollut, ketä nähnyt yms. Useampaan kertaan suunnittelin myös päättäväni päiväni, jotta saisin helpotusta tuskaani, mutta aina rakkaus lapsiin sai jaksamaan seuraavaan päivään.” (Irene)

Lopulta miehen väkivaltaisuus oli saavuttanut Irenen ja miehen parisuhteessa pisteen, jossa miehen jatkuva kontrolli ja valvonta ulottui kokonaisvaltaisesti Irenen elämään, pois lukien ruokakaupassa käymisen. Jatkuva tarkkailu, tietojen tivaaminen ja ylipäättänsä väkivaltainen parisuhde uuvuttivat Irenen lopulta siinä määrin, ettei hän nähnyt tilanteesta enää ulospääsyä. Irenen silmissä elämä näyttäytyi niin tuskaisena ja raskaana, että itsemurhan tekeminen olisi ollut ainoa keino tuoda siihen helpotusta. Irenen tapauksessa itsemurhan vastinpariksi asettuivat kuitenkin lapset ja Irenen kokema rakkaus heitä kohtaan, jolloin itsemurhan tuoman helpotuksen valitseminen ei ole ollut yksioikoista. Lasten tuoma rakkaus on ollut Ireneä elämään kiinnittävänä voimana ja auttanut Ireneä jaksamaan vaikeassa elämäntilanteessa. Lisäksi, että lapset ovat tärkeitä Irenelle, ajatus siitä, että lapset jäisivät yksin väkivaltaisen isän kanssa Irenen kuoltua ja näin jäisivät vaille huolehtivaa vanhempaa, toimii itsemurhan vastaisena motivaationa.

Väkivallasta huolimatta parisuhteet kestävät usein pitkään, useita vuosia. Aiemmassa luvussa käsittelemäni parisuhteen alussa syntyvä vahva rakkaudellinen side on yksi syy, joka saa äidit pysymään suhteessa väkivallasta huolimatta. Äidit pyrkivät tarkastelemaan suhteessa esiintyvää väkivaltaa erilaisista näkökulmista ja miehen väkivaltaisen käytöksen takana olevia syitä pyritään ymmärtämään ja hahmottamaan. Useimmiten syitä väkivaltaisuuden etsitään ulkoisista tekijöistä, ei miehestä itsestään. Parisuhteen taustalla oleva rakkaus saa äidit joustamaan ja etsimään ratkaisua väkivaltaan viimeiseen asti.

Parisuhteessa ilmenevä väkivalta ei ole staattinen ilmiö, vaan se mukautuu ja löytää uusia ilmaisutapoja ajan saatossa. Käytännössä tämä tarkoittaa väkivallan raaistumista ja väkivallan tekijän ja kokijan välisen valtasuhteen syvenemistä, jolloin väkivallan kokijana olevan äidin suhde omaan pystyvään minään hämärtyy. Väkivalta vaikuttaa myös todellisuudentajuun, kun väkivalta on ravistellut äidin käsityksiä normaalista elämästä ja parisuhteeseen kuuluvista haasteista. Kokonaisuudessaan väkivallasta tulee elämää määrittävä asia, jolloin

äidin arkielämää leimaa vain pyrkimys selviytyä seuraavaan päivään. Äitien kertomuksissa yhteisenä nimittäjänä on toivottomuus, jolloin kuolemallakin saavutettu irtiotto väkivallasta nähdään suotavana. Väkivallan määrittämän elämän keskellä lapset voivat kuitenkin toimia äidille voimavarana ja elämässä kiinni pitävänä voimana.

5.3. Äitinä väkivaltaisessa suhteessa

”Tulin pian seurustelun alkamisen jälkeen raskaaksi. Aluksi hän halusi lapsen, toisena päivänä ei halunnutkaan ja yritti painostaa aborttiin. Se ei ollut minulle vaihtoehto. Humalassa hän potki ja uhkaili repivänsä lapsen itse ulos. Koko ajan oli haukkumista huoraksi ja alistamista muillakin nimillä. - - Raskauden edetessä hän tuli mustasukkaiseksi siitä, että aina vaan puhutaan mahasta.” (Lotta)

Raskauden tullessa ilmi, Lotan mies on suhtautunut hyvin ailahtelevasti raskauteen ja tulevaan yhteiseen lapseen. Myönteisen suhtautumisen käänköpuolena on ollut negatiivinen ja myös väkivaltainen suhtautuminen tulevaan lapseen, esimerkiksi Lotan kieltäytyessä raskauden keskeytyksestä. Lotan ilmoittaessa, ettei ole valmis raskauden keskeytykseen, mies ei ole kunnioittanut Lotan päätöstä, vaan painostamalla pyrkinyt muuttamaan Lotan mielen. Henkisen väkivallan osoittautuessa tehottomaksi mies on pyrkinyt fyysisen väkivallan keinoin sekä vahingoittamaan Lottaa, että kontrolloimaan Lotan kehoa vahingoittamalla kehittyvää lasta, tarkoituksenaan itse keskeyttää Lotan raskaus. Mies on pyrkinyt väkivalloin ottamaan itselleen määräysvallan Lotan kehosta ja siitä, onko Lotalla oikeus lapseen ja äitiyteen. Tehostaakseen omaa vaikutusvaltaansa mies on pyrkinyt henkisellä väkivallalla alistamaan Lottaa. Nimittelyn kautta miehen tarkoituksena on ollut asettaa Lotta alistaiseen asemaan ja siten parantaa omia vaikutusmahdollisuuksiaan syntyneen valta-aseman kautta.

Lotan kirjoitukseksi väkivallan selittävänä tekijänä nähdään olevan miehen mustasukkaisuus. Mustasukkaisuutta aiheuttaa yhteinen lapsi, myös ennen syntymäänsä. Mustasukkaisuuden taustalla on kuviteltu ajatus siitä, että vauva olisi uhkana parisuhteelle, jonka lisäksi mies kokee jaetun huomion vauvan kanssa negatiiviseksi asiaksi. Perhe-elämässä miehen mustasukkaisuus kohdistuu siis naiseen, sulkien pois perheenjäsenenä olevan lapsen. Tämä poikkeaa yleisestä kulttuurisesta narratiivista, joka yhdistää väkivaltaisen mustasukkaisuuden erityisesti nykyiseen tai entiseen puolisoon, tai näiden uusiin ihmissuhteisiin, kohdistuvaan (intohimo)väkivaltaan. Toisinaan mustasukkaisuus esitetään kiintymyksen ilmaisuna, joka viestittää vahvoja rakkauden tunteita ja sitoutumista toiseen. Tällöin mustasukkaisuuden aiheuttaman väkivaltaa siedetään enemmän.

”Lapsen syntymän jälkeen hän kävi päälleni, koska ei saanut seksiä. Ensimmäistä kertaa hän hakkasi minua nyrkeillä. Hän uhkaili nakkaavansa lapsen parvekkeelta, koska lapsi oli minulle niin tärkeä. Hän sanoi katsovansa, kuinka tärkeä lapsi minulle on: hyppäänkö perässä.” (Lotta)

Lotan parisuhteessa on jo ennen perheen perustamista ilmennyt väkivaltaa, pääosassa henkistä väkivaltaa. Ensimmäisen lapsen syntymisen jälkeen Lotan kieltäytyttyä seksistä mies on pahoinpidellyt Lotan. Uhatessaan heittää lapsen parvekkeelta mies on pyrkinyt saamaan aikaan tilanteen, jossa Lotan olisi valittava joko hänen tai lapsen väliltä. Lapsen menettämisen mahdollisuuden sijaan miehen toiminnassa on korostunut marttyyriys, hänen kyseenalaistaessaan Lotan todelliset tunteet lasta kohtaan. Mies rankaisee väkivaltaisuudellaan Lotta äitiydestään, siitä, että Lotta on osoittanut rakkautta lasta kohtaan ja hoivannut tätä. Tämä hellä ja huolehtiva äidin rooli on näyttäytynyt miehen silmissä vääränlaisena tapana olla äiti. Lisäksi mies on havainnut lapsen olevan Lotalle hyvin tärkeä, jolloin vahingoittamalla lasta mies tietää vahingoittavansa myös Lottaa. Miehen mustasukkaisuus ja oman edun tavoittelu perhesuhteissa on niin kokonaisvaltaista, että mies on valmis turvautumaan äärimmäisiin väkivaltaisiin tekoihin saavuttaakseen haluamansa roolin perheen ja Lotan elämässä.

Samanaikaisesti mies on halunnut osoittaa uhkauksellaan Lotalle omaa asemaansa perheessä ja valmiuksiaan tehdä äärimmäisiä väkivaltaisia tekoja. Toiminnallaan mies on asettanut Lotan asemaan, jossa oman henkensä säästämiseksi hänen on osoitettava miehen olevan hänelle lasta tärkeämpi, mutta miehen mielistelystä huolimatta hän olisi menettänyt lapsensa. Miehelle yhteinen lapsi ei ole vanhempien jaetun rakkauden kohde, vaan perheen ulkopuolinen tunkeilija, joka vie mieheltä hänelle kuuluvan läheisyyden ja kiintymyksen. Miehen toiminnassa korostuu vahva naisen omistamishalu, jonka intensiteettiä kuvaa valmius tappaa naisen ja miehen väliin tulevat henkilöt, kuten lapsi.

”Hän esim. yritti potkaista mahaani, että vauva kuolisi. Hän oli sairaalloisen mustasukkainen ja seurasi tekemisiäni. Kaikenlainen riehuminen oli ihan arkipäivää. Toista lasta odottaessani hän osoitteli haulikolla, kun olin naapurista menossa hakemaan apua hänen riehumiseensa. Avun haku jäi ja henkikulta säilyi. Ei ollut ainoa kerta, kun pyssyn piippuun tuijottelin.” (Irene)

Irene on kirjoittanut kymmenenvuotisesta väkivaltaisesta parisuhteestaan, jossa hän on kokenut raakaa ja monimuotoista väkivaltaa. Kertomuksessaan Irene on kertonut rakastuneensa mieheensä ensisilmäyksellä ja hullaantuneensa tästä täysin. Jotkin miehen piirteet ja käytöstavat ovat kuitenkin mietityttäneet Ireneä suhteen aikana. Miehen käytöksessä alkoi ilmetä väkivaltaisia piirteitä ja lopulta väkivallasta tuli merkittävin parisuhteen määrittävä tekijä. Irene on kirjoittanut kuolemanuhan läsnäolosta suhteesta ja kertonut niiden

kohdistuneen sekä häneen että lapseen. Lapsen kohdistuneet vahingoittamisyritykset ovat ajallisesti sijoittuneet Irenen raskausaikaan, jolloin mies on Ireneä pahoinpitelemällä pyrkinyt vahingoittamaan myös syntymätöntä lasta. Lapsen tappamisen yrittäminen väkivaltaa hyväksi käyttäen on ollut ilmentymä miehen käytöksen radikaalista muutoksesta, sen ilmentäessä julmuutta ja epäinhimillisyyttä. Irene ei ole kirjoittanut miehen vastustaneen raskautta, jolloin lapsen tahallinen vahingoittaminen ja pyrkimys kuoleman tuottamiseen tuntuu erityisen järjen vastaiselta. Lapsen vahingoittamisen taustalla on miehen voimakas mustasukkaisuus, joka koskee Irenen muiden sosiaalisten suhteiden ohella myös perheen yhteisiä lapsia.

Irene on kuvaillut kirjoituksessaan tapahtumasarjaa, jossa hän on yrittänyt hakea naapurista apua pariskunnan riitatilanteessa, mutta mies on estänyt häntä lähtemästä uhkaamalla Ireneä aseella. Sen lisäksi, että aseella uhkaileminen on ollut keino estää avunhakeminen, se on ollut äärimmäinen keino pitää tieto parisuhdeväkivallasta yksityisenä ja vain kodin piiriin kuuluvana asiana. Apua hakemalla yksityisyyden raja olisi ylitetty ja tieto tapahtuneesta väkivallasta olisi tullut naapurien tietoisuuteen. Irene kuvaa, kuinka on pyörtänyt päätöksensä naapuriin menemisestä ja avun hakemisesta, jotta saisi pitää henkensä. Turvautuessaan äärimmäiseen väkivaltaiseen tekoon mies on voinut taata sen, että hänen väkivaltaiset tekonsa voivat jatkua perheen kotona.

Miehen moninaisesti ilmenevä väkivaltaisuus on luonut yhteiselle perhe-elämälle kontekstin, jossa äiti on joutunut pelkäämään sekä oman että lasten turvallisuuden puolesta. Perheelistyminen on ajoittunut samaan aikaan väkivallan raaistumisen kanssa. Ainoastaan Irene ei ole ollut miehen väkivaltaisuuden kohteena, vaan väkivalta on kohdistunut myös syntymätömään lapseen, miehen pyrkiessä vahingoittaa syntymätöntä vauvaa potkimalla Ireneä vatsaan. Fyysisen väkivallan ja aseella uhkailemisen ohella mies on ollut sairaalloisen mustasukkainen sekä seurannut Irenen elämää jatkuvasti. Miehen väkivaltaisuudesta on tullut arkielämän normi ja tavanomainen osa perhe-elämää.

”Raskausaika oli hirveä, joka päiväistä hakkaamista ja huorittelua, jopa synnytyslaitokselle tuli soittoja kotoa ’hommatkaa se huora puhelimeen’, onneksi hoitohenkilökunta ei vaivannut minua asialla ja synnytys sujui hyvin. Vauvan kanssa kotiinpaluu pelotti, mutta muutakaan mahdollisuutta en tiennyt olevan olemassa. Itsetuntoni oli alhaalla ja kaikki tuntui toivottomalta. Hakkaaminen jatkui edelleen ja ensimmäiset 2 kuukautta pidin lastani sylissä, koska en uskaltanut laskea häntä mihinkään väkivallan pelossa. Olin laihtunut kovasti [kertoo pituutensa ja painonsa] ja hiukseni lähtivät päästä repimisen, stressin ja imetyksen takia. Muutamana yönä mies otti lapsen ja ajeli humalassa ympäri kyliä.” (Aila)

Ailan saadessa lapsen perheen tilanne on ollut kaoottinen. Perhe-elämän määrittävänä tekijänä on ollut miehen väkivaltaisuus, joka on ylittänyt myös kodin ja julkisen rajan. Säännölliset pahoinpitelyt, nimittelyt ja kodin ilmapiiriä hallitseva pelko ovat muodostaneet kodin, jonne Aila on joutunut kotiutumaan vastasyntyneen lapsen kanssa. Silloin, kun perheeseen syntyy ensimmäinen lapsi, on kyseessä suuri elämänmuutos. Tämän elämänmuutoksen ohella väkivaltaa kokenut nainen kamppailee väkivaltaisen kotiympäristön kanssa, jota määrittävät moninaiset huolet ja pelot. Tilaa orastavan äitiyden identiteetin kehittymiseen on vähän, kun arkipäivät kuluvat luoviessa väkivallan uhan alla. Haastava kotitilanne vaikuttaa kielteisesti myös äidin kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin, kun fyysisten oireiden rinnalla kulkevat väkivaltatekojen traumaattiset seuraukset. Ympäri vuorokauden jatkuva varuillaanolo ei anna tilaa palautumiselle ja levolle, jolloin äidin jaksaminen on koetuksella.

Lapsen syntymän myötä huoli omasta hyvinvoinnista laajenee koskemaan myös lapsen hyvinvointia. Aila on pelännyt väkivallan kohdistuvan myös lapseen, jolloin hän ei ole uskaltanut päästää lasta käsistään kahteen ensimmäiseen kuukauteen. Vastuullisuuden tunne lapsesta ajaa äidin tuntemaan syyllisyyttä, mikäli lapselle tapahtuu jotakin, mikä olisi ollut es-tettävissä. Itsesyytökset, heikko itsetunto ja kokonaisvaltainen toivottomuus nostattavat tunteita omasta huonommuudesta niin yksilönä kuin äitinä. Tämänkaltaisen tilanne puolestaan edesauttaa äidin uupumuksen syvenemistä, samalla tehden väkivaltaisesta suhteesta irtautumisesta yhä vaikeampaa.

Huolimatta siitä, että terveydenhuollon ammattilaiset ovat puhelun kautta todistaneet suhteessa ilmenevää väkivaltaa, siihen ei ole puututtu. Aila on nähnyt viranomaisten toimineen tällöin oikein ja on kiitollinen siitä, etteivät työntekijät ole puuttuneet perheen tilanteeseen. Koettuun väkivaltaan liittyvä häpeän vuoksi Ailan on ollut helpompi kieltää väkivaltaongelmat ja pyrkiä pitämään työntekijät tietämättöminä kotitilanteesta. Häpeän tunne on yhteydessä syyllisyyden tunteisiin, jolloin Aila kokee syyllisyyttä nykyisestä perheen tilanteesta. Syyllisyys on puolestaan omiaan ruokkimaan lisääntyvää häpeän tunnetta, jolloin puhumattomuus ja muiden ihmisten vakuutteleminen siitä, että kaikki on hyvin, näyttäytyy vähemmän häpeällisenä ja siten helpompana reittinä sosiaalisissa tilanteissa.

Aila kuvailee miehen haukkuneen häntä huoraksi, joka on ensimmäinen merkki seksuaalisen väkivallan ilmenemisestä parisuhteessa. Ailan tapauksessa huorittelu on jatkunut koko parisuhteen ajan, sen ilmetessä myöhemmin myös muualla kuin kodin piirissä. Myös muut naiset ovat kertoneet kirjoituksissaan kohdanneet huorittelua. Huorittelemalla väkivallan tekijät

ovat pyrkineet halventamaan naisten seksuaalisuutta leimaamalla naisen likaiseksi ja häpeälliseksi koettuun huoran määreeseen. Naiset eivät missään kirjoituksen kohdassa viittaa, että heillä olisi ollut parisuhteen aikana suhde johonkin toiseen mieheen. Lisäksi esimerkiksi Aila on kertonut parisuhteen aikana pyrkineensä kieltäytymään seksistä, mutta mies ei ole kunnioittanut Ailan pyyntöä. Tämän vuoksi onkin erikoista, että mies käyttää Ailaa haukkussaan määrettä huora, jolla useimmiten viitataan seksuaalisesti aktiiviseen naiseen. Kyseessä ei siten ole todelliseen ominaisuuteen viittaava haukkumanimi, vaan pyrkimys loukata ja halventaa naisen seksuaalisuutta.

Väkivaltaisessa parisuhteessa ei ole kyse vain väkivaltaisista teoista, vaan laajemmasta ilmiökokonaisuudesta, johon liittyy myös kodin merkitysten muuttuminen. Yleisesti koti edustaa ihmiselle rentoutumisen, oman rauhan ja vapauden tilaa, mutta väkivaltaisessa suhteessa väkivalta ja siitä johtuva pelko ja jatkuva valmiustila tunkeutuvat kodin ilmapiiriin. Tieto parisuhdetta ja kotia hallitsevasta väkivallasta rajoittuu vain kotiympäristöön, eikä kodin ulkopuolisilla ihmisillä useinkaan ole tietoa siitä, mitä perheen kotona todella tapahtuu.

Silloin, kun nainen jakaa perhearjen ja vanhemmuuden miehen kanssa, miehen rooli perheessä näyttäytyy väkivallan tekijänä, joka on äitiä kohtaan fyysisesti, henkisesti ja seksuaalisesti väkivaltainen. Kodin ilmapiiriä hallitsee väkivalta, pelko ja epävarmuus, väkivallan usein raaistuesssa naisen tullessa raskaaksi. Raskauden alkaessa fyysinen väkivalta voi kohdistua myös välillisesti syntymättömään lapseen miehen vahingoittaessa naista fyysisesti. Yleisesti myönteisenä pidettyyn lapsen syntymiseen voi väkivaltaisessa suhteessa liittyä pelkoja, esimerkiksi väkivallan kohdistumisesta myös lapseen. Miehen näkökulmasta raskaus ja lasten saaminen näyttäytyy negatiivisena asiana, jolloin naiset joutuvat puolustamaan oikeutta pitää lapsen. Raskauden edetessä ja lapsen syntyessä perhearkea määrittää vahvasti mustasukkaisuuden luoma kilpailuasetelma miehen ja lapsen välille, jossa naisen on valittava puolensa. Naisen valintaprosessi ei ole objektiivinen ja itsenäinen, vaan mies pyrkii vaikuttamaan naisen päätökseen väkivallalla tai sen uhalla. Siinä tapauksessa, jos nainen tekee päätöksen, joka ei miellytä miestä, mies pyrkii puuttumaan asiaan. Miehen naiseen kohdistuva omistushaluisuus on hyvin voimakasta ja siihen liittyy myös naisen itsemääräämisoikeuden vähätteleminen, joka näyttäytyy esimerkiksi naisen lisääntymistä koskevana kontrollipyrkimyksinä.

Perheellistyminen ja lasten saaminen on siis merkityksellistä myös parisuhdeväkivallan kannalta. Lasten saaminen vaikuttaa parisuhteen dynamiikkaan, jolloin väkivallan luonne

muuttuu ja naisen rooli laajenee äitiyden rooliksi. Väkivaltaisessa parisuhteessa nainen voi-kin kokea äidin roolin ristiriitaisena ja haastavana, pyrkiessään suojelemaan lasta mahdolliselta väkivallalta, kun toisaalta kiintymyksen ja huolenpidon ilmaiseminen voi laukaista miehessä mustasukkaisuuden ja sen myötä myös väkivaltaisuuden. Lisäksi ristiriitaisuus miehen hyväksymän tavan olla äiti ja naisen oman näkemyksen välillä voi olla suuri, aiheuttaen naisessa riittämättömyyden ja syyllisyyden tuntemuksia.

6 IRTAUTUMISIA VÄKIVALLAN VARJOSTA

Tässä toisessa tulosluvussa käsittelen avaintemoja, joista kuusi ensimmäistä alalukua kuvaavat väkivaltaisesta suhteesta irtautumista. Tämän jälkeen siirryn esittelemään äitien eron jälkeisiä ajatuksia. Käsittely alkaa kronologisesti äitien kertomuksista, joissa kuvataan halua lähteä parisuhteesta, mutta erinäiset syyt ovat olleet esteenä lähtemiselle. Tämän jälkeen esittelen äitien kuvauksia lähdönhetkistä, jonka jälkeen siirryn tarkastelemaan erilaisia väkivallan ilmenemismuotoja ja niiden suhdetta irrottautumiseen. Tämän lisäksi kohdistan huomion emotionaaliseen irtautumiseen. Lopuksi tarkastelun fokus siirtyy äitien kokemusten retroperspektiiviseen tarkasteluun, jossa äidit pohtivat menneen väkivaltaisen suhteen merkitystä. Tämä tulosluku on jatkoa ensimmäiselle tulosluvulle, jolloin aiemmin esiteltyt avainteemat ovat edeltäneet ajallisesti tässä luvussa esiteltyjä avaintemoja.

6.1. Vaikeinta on lähteminen

”Yritin lähteä riitojen yhteydessä, mutta hän oli vienyt puhelimeni juuri silloin, kun olisin soittanut apua. Yrittäessäni lähteä, hän uhkasi hakata minut ja laittaa tappajat lapsen perään. En siis silloinkaan voinut lähteä, vaikka olisin halunnut.” (Lotta)

Parisuhteesta irtaantumiseen, eroamiseen, voidaan vaikuttaa abstraktien tekojen, kuten uhkailun, ohella myös konkreettisilla toimilla. Riitatilanteissa tällaiset konkreettiset teot voivat liittyä esimerkiksi kotiin tilana sekä irtaantumista edesauttaviin asioihin ja esineisiin. Lotan kertomuksessa mies on ottanut Lotalta puhelimen pois, vaikeuttaakseen Lotan irtaantumiskäytännön. Mies on pyrkinyt takaamaan suhteen jatkumisen myös väkivallalla ja sillä uhkailemisella.

Uhkaamalla naista pahoinpitelemisen lisäksi myös lasten tappamisella, väkivallan uhka ei ole kohdistunut ainoastaan naiseen, vaan myös lapsiin. Mies on hyödyntänyt lapsia väkivallan välineenä, pyrkimyksenään vedota naisen äitiyteen. Mies on uhkauksellaan asettanut naisen irtaantumisen ja lasten surmaamisen vastinpareiksi, jolloin naisen lähtiessä mies tappaisi lapset. Tässä vertailuasetelmassa väkivalta on näyttäytynyt pienempänä pahana, jonka nainen on ajatellut kärsivänsä, jos siten pystyy takaamaan lastensa hengissä säilymisen. Aiempien väkivallantekojen luoma pelon ilmapiiri luonut kontekstin, jossa nainen näkee uhan olevan todellinen tietäen miehen olevan valmis väkivaltaisiin tekoihin. Lisäksi irtaantuminen on uhkauksen jälkeen näyttäytynyt vähemmän tärkeänä, verrattuna lasten hengissä

säilymiseen. Äidillä ei ole ollut siis todellisuudessa mahdollisuutta lähteä, vaan kyseessä on näennäinen mahdollisuus.

”Ennen huoltajuskiistaa minua painostettiin eri tavoin perääntymään eropäätöksestä. Minua kutsuttiin parisuhdekeskusteluihin ilman ja yhdessä jonkun ulkopuolisen läsnä ollessa. - - Tilanteissa [em. parisuhdekeskusteluissa] ex-puolisoni yritti manipuloida minua perumaan eropäätöksen. Kun en suostunut, exäni jatkoi vuoroin manipulointia ja uhkailua tekstiviesteillä. Hän uhkaili minua viimeisellä tuomiolla, haavojen auki repimisellä ja kostolla.” (Juulia)

Juulian nostaessa eroamisaikeet esille, mies on pyrkinyt painostamaan häntä kumoamaan päätöksensä. Puoliso ei ole kunnioittanut Juulian mielipidettä eroamisesta, vaan on pyrkinyt vaikuttamaan Juulian mielipiteeseen painostamalla häntä. Tavoitteenaan pyörittää Juulian päätöksen erosta, puoliso on pyrkinyt hyödyntämään myös kolmansia osapuolia hakeutamalla parisuhdekeskusteluihin Juulian kanssa. Parisuhdekeskustelujen tavoitteena on usein parisuhteen uudelleen eheyttäminen ja siten eron välttäminen, jolloin parisuhdekeskustelut ovat tehostaneet puolison manipulointipyrkimyksiä. Aloitteellisena osapuolena ollut mies on näyttäytynyt parisuhdekeskusteluissa pitkäjänteisenä ja motivoituneena parisuhteen osapuolena, joka haluaa etsiä sovinnollisia ratkaisua parisuhteen haasteista huolimatta. Sen sijaan Juulia voi näyttäytyä vaikeampana ja vastahakoisena, koska ei suostu yhteistyöhön parisuhdekeskusteluissa vaan haluaa yksioikoisesti erota. Tällöin väkivallan kokija näyttäytyy tilanteessa syyllisenä.

Manipuloinnin osoittautuessa tehottomaksi vaikuttamisyritykseksi mies on pyrkinyt tehostamaan toimiaan uhkailemalla. Tällöin manipuloinnin ohella mies on painostanut naista tekstiviesteillä, joissa mies on kirjoittanut viimeisestä tuomiosta, haavojen auki repimisestä ja kostosta. Mies on verhonnut uhkailunsa metaforien taakse, joiden suorat merkitysyhteydet ovat kuitenkin selvinneet naiselle. Viimeistä tuomiota mies on pitänyt eräänlaisena synonyminä kuolemalle. Tällöin mies on pyrkinyt viestittämään, että äiti tullaan tuomitsemaan aiemmista teoistaan, eli eroamispäätöksessä pysymisestä. Metaforassa on uskonnollinen viite, jolloin mies asettaa itsensä Jumalan asemaan, josta hänellä on valtuudet määritellä se, ketä rangaistaan aiemmista teoistaan. Hyvin samankaltaisen viestin sisältää myös miehen esille nostama kosto: naisen toimiessa miehen tahdon vastaisesti, nainen joutuu kärsimään päätöksestään miehen koston kautta. Koston motiivina on miehen tunne, että häntä on kohdeltu väärin. Kulttuurisessa tarinankerronnassa kosto liittyy usein rakkaussuhteisiin, samalla linkittyen myös väkivaltaan. Sen sijaan haavojen auki repimisellä mies on puolestaan

viitannut kykenevänsä tietoiseen satuttamiseen. Tällöin vanhat kipeät ja vaikeat asiat nostetaan taas esille ja nainen joutuu käymään ne läpi uudelleen.

”Etsin ulospääsyä vaikeasta suhteesta, mutta en nähnyt mitään mahdollisuutta eroon. Tein vuorotyötä ja mies hoiti lapset iltavuoroni aikana. Mies uhkasi väkivallalla, kun yritin puhua erosta. En uskaltanut erota, mies oli arvaamaton ja outo käytökseltään. - - Onni potkaisi, kun mies löysi uuden naisen. Vakinaisen, irtosuhteita kai oli ollut paljonkin. Nyt uskalsin laittaa eron vireille. Siitä seurasi rajua fyysistä väkivaltaa. Mies taisteli avioliittonsa puolesta ja oikeudesta pitää kahta naista. Myös lapsia hän pahoinpiteli ja vähätteli ja piti itseään yli-ihmisenä.” (Kaisa)

Ero on elämänmuutos, jonka jälkeen perhe-elämässä ja arjessa on tehtävä uudelleenjärjestelyjä. Kaisan ollessa parisuhteessa miehensä kanssa vastuu lapsista on jaettu, jolloin esimerkiksi Kaisan tehdessä töitä iltaisin mies ottaa vastuuta lapsista. Perheessä on siis vallinnut jaetun vanhemmuuden ideaali, jolloin molemmat vanhemmat ovat olleet vastuussa lastenhoidosta. Jaetusta vanhemmuudesta huolimatta isän ja äidin roolit asettuvat eriarvoiseen asemaan. Isän rooli muodostuu Kaisan kirjoituksessa merkityksellisemmäksi, kuin hänen roolinsa äitinä, koska ilman isää vuorotyössä käyminen olisi Kaisalle mahdotonta. Eron tullessa Kaisa joutuisikin järjestämään lasten hoidon uudelleen tai mahdollisesti luopumaan illalla olevista työvuoroistaan. Tämä puolestaan voisi vaikuttaa perheen taloudelliseen tilanteeseen.

Perhe-elämään liittyvien asioiden lisäksi eron mahdottomuutta on puolustanut aiheesta puhumisen mahdottomuus ilman väkivallan uhkaa. Ero ei näyttäytynyt mahdollisena valintana, koska siitä ei kyetty edes puhumaan, jolloin se tuntui kaukaiselta ja poissuljetulta vaihtoehdolta. Miehen outo ja arvaamaton habitus on saanut Kaisan tuntemaan olonsa epävarmaksi, jolloin pienikin laukaiseva tekijä, kuten eron mahdollisuuden esille nostaminen, olisi voinut aiheuttaa miehessä väkivaltaista käytöstä.

Parisuhteessa tapahtui käänne miehen löytäessä uuden naisen. Väkivaltaisessa parisuhteessa miehen löytäessä uuden naisen, tilanne on Kaisan kannalta positiivinen. Väkivallattomissa parisuhteissa sen sijaan kolmas osapuoli nähdään pikemminkin parisuhteen rikkojana, eikä onnenpotkaisuna. Miehen uuden suhteen turvin Kaisan rohkeus lisääntyi, jolloin hän laittoi eron vireille. Kaisa on ajatellut irtaantumisen olevan miehelle helpompaa, koska hänellä on jo uusi vakituinen parisuhde. Ero on johtanut kuitenkin pahoinpitelyyn, jolloin mies on toteuttanut aiemmat uhkauksensa, henkisen väkivallan muuttuessa fyysiseksi. Huolimatta uudesta suhteesta miehen omistushalu on ollut erittäin voimakas, miehen halutessa yhä kontrolloida Kaisaa. Eron jälkeen väkivalta on kohdistunut Kaisan lisäksi myös lapsiin.

Kokonaisuudessaan Kaisan tuntema mahdottomuuden tunne on ollut lamauttava ja samalla myös suhteesta irtautumista estävä tekijä. Mahdottomuuden tunne on koostunut sekä arkisista rutiineista, mutta myös väkivallasta sekä väkivallan uhasta. Aiemmin suhteessa esiintynyt väkivalta on nitistänyt Kaisan tunnetta omasta kyvykkyydestä, mikä on entisestään voimistanut mahdottomuuden tunnetta. Tilaisuus irtautumiseen avautui vasta miehen toiminnan kautta, miehen aloittaessa uuden suhteen. Irtaantumisen huolimatta mies on ollut yhä väkivaltainen, sen erityisesti kytkeytyessä vahvaan omistushaluun sekä tavoitteeseen kontrolloida Kaisaa.

Kirjoituksissa kerrotaan myös väliaikaisista irtaantumisista, joista esimerkkinä ote Raijan kirjoituksesta:

”Mutta oltuamme puoli vuotta erillämme, aloimme mieheni kanssa pitämään uudestaan yhteyttä ja tapailmaan. Hän oli mukavampi kuin koskaan ennen. Ei mennyt aikaakaan, kun muutin hänen vuokseen eri paikkakunnalle. Tulin raskaaksi ja jäin kotiin odottamaan lasta, siivosin, pyykkäsin, laitoin ruoat, tein kaiken miehen mieliksi. Väkivalta alkoi uudestaan.” (Raija)

Raijan ja hänen miehensä oltua toisistaan erossa puoli vuotta, yhteydenpito on alkanut uudestaan. Raijan kohdalla irtaantuminen väkivaltaisesta suhteesta on siis jo tapahtunut kertaalleen. Tarkastellessani väkivaltaisen suhteen alkamista, totesin naisilla olevan vahvoja positiivisia tunteita miehiä kohtaan, samoin käy Raijan tapauksessa. Aloittaessaan yhteydenpidon uudelleen miehensä kanssa, mies näyttäytyy aiempaan verrattuna mukavana ja tapansa parantaneena. Raija hurmaantuu siis miehestään, jonka turvin hän muuttaa yhteen miehen kanssa. Väkivaltaiselle suhteelle tyypilliset vaiheet alkavat ikään kuin uudestaan, Raijan ja miehen alkaessa pitää taas yhteyttä.

Parisuhde vakautuu nopeasti, kun pariskunta muuttaa yhteen ja alkaa odottaa yhteistä lasta. On itsestään selvää, että Raija äitinä jää kotiin odottamaan lasta ja ottaa vastuun kodinhoidollisista tehtävistä. Raija ajattelee äidin roolin kautta olevansa kodin hengetär, tekemällä kotiympäristöstä miehelle mieleisen. Toiminnan pyrkimyksenä on miehen miellyttäminen, ajatellen siten välttävänsä aiemmin parisuhteessa ilmenneen väkivallan uudelleen aktivoitumisen. Raijan toiminnassa näyttäytyy ajatusmalli, jonka mukaan hän ajattelee voivansa vaikuttaa omalla toiminnallaan väkivallan esiintymiseen. Siten Raija ajattelee väkivallan olevan myös osittain hänen syytään. Raija ajattelee, että koska hän on ottanut opiksi suhteen aiemmista kokemuksista ja muuttanut toimintaansa, vältetään myös väkivallan ilmaantuminen suhteeseen. Raijan ponnisteluista huolimatta väkivalta alkaa kuitenkin uudestaan.

Miehen ja naisen välille suhteen alkutaipaleella syntyvällä rakkaudella on suuri merkitys suhteen koossapitävänä voimana vaikeuksista ja väkivallasta huolimatta. Siitä huolimatta, että taustalla olisi jo parisuhdeväkivaltaa ja irtaantuminen suhteesta, vahva rakkaudentunne sekä tunne miehen mukavuudesta saa naisen sitoutumaan mieheen uudestaan. Irtantumisen onnistuessa on siis kyse toisinaan vain väliaikaisesta erosta. Irtantumiseen vaikuttavat lisäksi esimerkiksi miehen väkivaltaisuus, pelko ja väkivallan synnyttämä toivottomuus, siten irtautuminen väkivaltaisesta suhteesta ei ole kiinni ainoastaan naisen tahtotilasta.

6.2. Lähtökertomuksia

”En koskaan nostanut syytteitä [pahoinpitelyistä], mutta tuon tapauksen [viranomaisen tarjosi tukeaan] jälkeen aloin järjestää eroa. Sain onneksi tukea ja apua joiltain läheisiltäni. Toiset taas ihmettelivät, että miksi otin eron niin hyvästä miehestä, vaikka väkivallasta tiesivätkin.” (Saana)

Saanalla viranomaisten väliintulo pahoinpitelyn jälkeen on ollut irtaantumisen kannalta ratkaiseva tekijä, joka on saanut Saana lähtemään väkivaltaisesta suhteesta. Eron keskellä Saanan läheiset ovat tarjonneet tukea ja apua. Osa läheisistä on kuitenkin kummeksunut Saanan päätöstä lähteä suhteesta, vaikka parisuhteessa ilmennyt väkivalta oli yleisessä tiedossa. Väkivaltaa ei siis nähty hyvänä syynä erota muuten mukavasta miehestä. Miehen yleisesti mukavina pidetyt piirteet ovat joidenkin läheisten mielestä kompensoineet miehen väkivaltaista käytöstä.

”Eräänä yönä lapseni ollessa [ikä] vanha, sain tarpeekseni. Olin jo lähtenyt karkuun monta monituista kertaa aiemminkin, mutta aina palannut. Minulla oli pieni laukku pakattuna valmiiksi ja odotin vain sopivaa hetkeä. Mies sammui riehumisen päätteeksi ja silloin minä toimin.” (Aila)

Aila kuvailee saaneensa tarpeekseen suhteesta, jolloin hän on päättänyt lähteä suhteesta. Hän ei erittele tarkemmin syitä, jotka ovat ylittäneet hänen sietokykynsä ja siten vahvistaneet päätöksen lähtemisestä. Irtantumisyrityksiä on ollut useampia, mutta jokaisen kerran jälkeen Aila on palannut miehen luokse. Lähteminen on ollut suunnitelmallista, koska Aila oli pakannut valmiiksi laukkunsa, odottaen vain sopivaa tilaisuutta lähteä. Valmiiksi pakatun laukun ansiosta Aila on kyennyt lähtemään kotoa nopeasti sopivan tilaisuuden koittaessa. Tällainen tilaisuus on koittanut miehen lopetettua humalassa riehumisen ja sammuttuaan.

”En tänäkään päivänä täysin tiedä, mistä sain voimaa irtaantua tästä perhehelvetistä. Jälkeenpäin olen ajatellut asian niin, että enkelini minua kannattelivat ja antoivat voimaa etsiä asunto ja oikeasti lähteä pois. Niin sitten yhtenä päivänä miehen ollessa

töissä ystäväni kanssa riivimme jätösäkkeihin tavaroitamme pelossa, että mies tulee kotiin, vaan eipä tullut ja pääsin lasten kanssa omaan asuntoon.” (Irene)

Muistellessaan irtaantumista väkivaltaisesta suhteesta Irene ei osaa eritellä, mistä hän on saanut voimia lähteä väkivaltaisesta suhteesta, vaan irtaantumiseen johtanut päätös näyttyy sumuisena muistona. Väkivaltaisen suhteen seurauksena Irene on kokenut voimansa olleen vähissä ja pohtiikin ylikuonnollisten voimien olleen hänen tukenaan. Irtantumisen syyn löytäminen on auttanut Ireneä jäsentämään irtantumista mielessään, samalla selittäen Irenen toimintaa loogisesti. Irene ei ole suunnitellut irtantumista tarkasti, vaan se on tapahtunut ystävänsä avustuksella satunnaisen päivänä miehen ollessa töissä. Irenellä ei ollut varmuutta siitä, tuleeko mies kesken muuttamisen kotiin. Siten miehen yllättävä kotiinpaluu olisikin voinut estää Irenen irtantumisen. Pois muuttamisen suunnittelemattomuutta tukee myös se, ettei Irene ollut pakannut tavaroitaan valmiiksi, vaan naiset pakkasivat Irenen tavaroita kiireessä, heitellen ja sulloen tavaroita vain nopeasti jätösäkkeihin. Irenen mukana kotoa ovat lähteneet myös lapset. Tekstissä ei eritellä sitä, minkä vuoksi myös lapset ovat lähteneet Irenen mukaan, vaan asia näyttyy itsestään selvyytensä. Siten äidin nähdään olevan lasten ensisijainen huoltaja.

Kotoa lähteminen on tapahtunut pelon vallassa. Käytännön tasolla irtantumista voisinkin verrata vankilapakoon. Lähtemisessä on ollut kiinnijäämisen riski, jolloin kiinni jäädessään irtatumisyrittystä olisi seurannut vakavat seuraukset. Tunnetilana pelko kertoo mahdollisen kiinnijäämisen riskeistä, mutta myös siitä, että Irene on ollut tekemässä jotain sellaista, mikä ei ole ollut sallittua hänen miehensä näkökulmasta. Toisaalta irtantumisen kautta päästään pois vankilasta, sellaisista olosuhteista, joissa yksilö ei voi itse tehdä päätöksiä koskien omaa elämäänsä, vaan elämää kontrolloidaan ja rajoitetaan ulkopuolelta jatkuvasti.

”Olin jo aiemmin pakannut suurimman osan vaatteista ym. vaatekaappiin pahvilaitikoihin, koska olin monesti anonut häneltä lupaa lähteä, mutta hän oli aina uhkaillut tappavansa itsensä. Tällä kertaa uskalsin käyttää tilaisuutta [mies hääsi Karoliinan ja lapsen pihalle asunnosta] hyväkseni ja lähdin aamulla.” (Karoliina)

Kuten Aila, myös Karoliina on varautunut irtautumiseen pakkaamalla tavaroitaan valmiiksi. Karoliina on kertonut aiemmin pyytäneensä mieheltään lupaa lähteä, mutta irtantumisen on joka kerta estänyt miehen uhkaileminen itsetuhoisuudella ja itsemurhalla. Tämä on ollut miehen keino estää Karoliinaa irtautumasta suhteesta. Uhkauksen pyrkimyksenä on ollut luoda asetelma, jossa Karoliina ajattelisi miehen hengen olevan hänen vastuullaan. Silloin, jos Karoliina olisi lähtenyt miehen uhkailusta huolimatta, mies pyrki säilyttämään Karoliinan harteille syyllisyyden miehen kuolemasta. Tällä kertaa, kun riidan päätteeksi mies on

häätänyt Karoliinan ja lapsen pois kotoaan, Karoliina on nähnyt hädön mahdollisuutena irtaantua miehestä.

Äitien kertoessa lähdöstään, tapahtumasarjasta, jossa kuvaillaan, miten irtautuminen väkivaltaisesta parisuhteesta on tapahtunut konkretian tasolla, sisältää aineksia sekä toiveikkaasta suunnitelmallisuudesta että pelonsekaisista ja sattumanvaraisista tapahtumista. Suunnitelmallisuuteen viittaavat erinäiset valmistelut, joista yleisin on omien tavaroiden etukäteen pakkaaminen. Sattumanvaraisena sen sijaan näyttäytyy esimerkiksi ajankohta. Merkityksellistä on erityinen *hetki*, jonka nainen tuntee olevan oikea irtaantumiselle. Tällöin kuvataan esimerkiksi sitä, kuinka mies on ollut kyvytön estelemään naista, esimerkiksi samuttuaan liiallisen päihteidenkäytön vuoksi tai ollessaan poissa kotoa. Äitien kirjoituksissa kerrotaan myös tukiverkoston tärkeydestä ja kuvaillaan läheisten suurta merkitystä niin henkisellä kuin konkreettisellakin tasolla.

6.3. Eron jälkeinen seksuaalinen väkivalta

”Eräänä päivänä, kun palasin töistä ja hän oli tullut aiemmin kotiini, päästänyt lapsen hoitajan ja ottanut vastuun vauvasta. Vauva sylissä kävelin keittiöön aikoakseni alkaa laittaa ruokaa, hän tuli perässä, tarttui kiinni ja iski lämpöpatteriin (sellainen vanha patteri). Ovi kävi ja veljeni sattui juuri tuohon tilanteeseen. [Veli] Sanoi, että nyt tämän pitää loppua, joten mies pakkaa vaatteensa ja lähtee. Hän [mies] päätti jäädä yöksi ja aamulla, kun veli oli jo lähtenyt ja hänkin [mies] oli lähdessä, hän pakotti yhdyntään ilman ehkäisyä, ymmärsin hänen elättelevän toivoa ’raskausvankeudesta’.” (Sonja)

Miehen tullessa yllättäen vierailemaan Sonjan luokse, tilanne on kärjistynyt väkivaltaiseksi. Entisen puolison väkivaltaisesta käytöksestä ja Sonjan veljen väliintulosta huolimatta entinen puoliso on jäänyt Sonjan ja lapsen kotiin yöksi. Miehen vierailu on johtanut aamulla raiskaukseen, jossa mies on kieltänyt ehkäisyn käyttämisen. Sonja arvelee, että ehkäisyn kieltäminen on ollut entisen puolison keino saattaa Sonja raskaaksi itselleen, jolloin hän ja Sonja voisivat yhä pitää yhteyttä uuden lapsen asioissa tai jopa perustaa perheen. Narratiivi kuvaa miehen toimintaa laskelmoituna ja tarkoituksellisena toimintana. Sonjalle entisen puolison kanssa perustettu perhe ja äitiys vertautuvat vankeuteen, rangaistukseen ja vapautta rajoittavaan toimeen. Myöhemmin kirjoituksessaan Sonja kertoo tulleen raskaaksi kyseisestä raiskauksesta. Yleensä raskaaksi tuleminen on perheessä iloinen ja odotettu tapahtuma. Parisuhdeväkivaltaa kokeneen äidin näkökulmasta raskaus voi kuitenkin herättää negatiivisia tuntemuksia, kuten Sonjan kertomuksessa. Raskauteen kohdistuvat negatiiviset tunteet

sekä seksuaalinen väkivalta ovat itsessään asioita, joihin liittyy paljon häpeän ja ulkopuolisuuden tuntemuksia, jolloin niistä kertominen ulkopuoliselle on vaikeaa. Koettu häpeä voi olla esteenä väkivallasta kertomiselle, jolloin tieto tapahtuneesta väkivallasta ei koskaan tavoita viranomaisia.

Eron jälkeen raskaus ja myöhemmin myös lapsi, ovat väkivallan välineitä, joiden avulla väkivaltainen entinen puoliso pyrkii kontrolloimaan naisen elämää. Vanhempien vuosia kestävä vastuu lapsesta sitoo vanhempia yhteen, mikäli aiemmasta väkivallasta huolimatta vanhemmille määrätään yhteishuoltajuus. Tällöin yhteishuoltajuus ei ole väylä yhteistoiminnalliseen vanhemmuuteen, jossa lapsen etu on etusijalla, vaan väylä erosta huolimatta yhä jatkuvalla väkivallalle.

”Meillä oli myös sukupuolielämää eron jälkeen, valitsin pienemmän pahan ja pidin miestäni kurissa siten, eli hän käyttäytyi suht siivosti meidän kanssa tapaamisissa. - - Huoltajuuskiista oli onneksi lyhyt ja sain olla rauhassa. Tosin maksoin siitä itsekunnioituksellani, antautuen seksiin.” (Karoliina)

Karoliina on kertonut hänen ja entisen puolisonsa aktiivisesta seksielämästä eron jälkeen. Seksuaalisuus on ollut Karoliinalle keino kontrolloida miehensä käyttäytymistä tapaamisissa, eli väkivaltaisuuden ilmenemistä. Karoliina kuvailee miehen käyttäytyneen tapaamisissa suhteellisen siivosti, joten seksuaalielämän ylläpitäminen ei kuitenkaan ole poistanut miehen väkivaltaista käytöstä kokonaan, vaan se on karsinut miehen toiminnasta vain äärimmäiset väkivaltaiset ilmaukset. Tapaamistilanteiden ulkopuolella mies ei ole ollut väkivaltainen Karoliinaa kohtaan, vaan hän on saanut olla rauhassa. Karoliinan mukaan sen lisäksi, että seksisuhteen ylläpitäminen on vähentänyt miehen väkivaltaisuutta, se on lyhentänyt huoltajuuskiistan ajallista kestoja. Hintana kohtuullisen sopuisasta huoltajuuskiistasta on ollut kuitenkin oman seksuaalisuuden altistaminen hyväksikäytölle, jonka johdosta Karoliina on kokenut itsekunnioituksensa laskeneen.

Luettaessa Karoliinan kertomuksen pintapuolisesti, voisi vaikuttaa siltä, että seksin harrastaminen on ollut Karoliinan oma valinta, eikä se ole ollut vahingollista Karoliinalle. Karoliinan valintojen taustalla vaikuttavat kuitenkin väkivaltainen parisuhde sekä eron aikainen väkivalta. Seksin harrastaminen on ollut Karoliinalle pyrkimys hallita jollain tavalla omaa koskemattomuuttaan ja hillitä miehen väkivaltaisuutta miellyttämällä häntä seksuaalisesti. Todellisuudessa seksin harrastamisessa ei ole ollut kyse molemminpuolisesta vapaaehtoisuudesta ja tahdosta, vaan olosuhteiden luoman pakon edessä Karoliina on ajautunut

tilanteeseen, jolloin Karoliinan tilannetta voitaisiinkin kuvailla näennäisellä itsemääräämisoikeudella.

Huoltajuuskiistan aikana entisen puolison väkivaltaisuus voi vaikuttaa naisen seksuaalisuuteen joko suorasti tai epäsuorasti. Suoran vaikuttamisen keinona ovat väkivaltaiset teot ja epäsuoran vaikuttamisen kohdalla väkivallan luoma konteksti vaikuttaa naisen seksuaalisuuteen, jolloin seksuaalinen kanssakäyminen näyttäytyy näennäisesti yhteisenä päätöksenä, johon molemmat ovat suostuneet. Itse seksuaalisuutta kuvaavat narratiivit ovat hyvin napa-koita, eivätkä kuvaukset keskity seksuaalisten tapahtumien kronologiseen kuvaukseen tai väkivallan sisällölliseen erittelyyn, vaan kyse on pikemminkin lyhyistä maininnoista. Kokonaisuudessaan narratiiveja määrittävät seksuaalisuuteen liittyvät kielteiset tunteet, kuten häpeä.

6.4. Henki irtautumisen hintana

”Eräänä päivänä mitään aavistamatta ovikello soi ja sisareni tuli kertomaan, että hän muuttaa ja häneltä jää asunto, tulisinko asumaan. Enempää miettimättä sovimme muutosta, koska se tuntui helpottavalta tässä epävarmassa tilanteessa. Kohta [erilleen]muuton jälkeen mies alkoi osoittamaan väkivaltaa, uhkasi mm. ajaa päin kalliota, kun olin kyydissä.” (Sonja)

Sonjan väkivaltainen parisuhde päättyi eroon ja erilleen muuttoon, kun sattuman kautta Sonja ja lapsi pääsivät muuttamaan siskolta vapautuvaan asuntoon. Pian eron jälkeen miehen käytöksessä alkoi ilmetä jälleen väkivaltaisia piirteitä ja mies uhkasi myös surmata itsensä ja Sonjan ajamalla autolla päin kalliota. Eron jälkeinen väkivalta ei noudata asteittaista pahenemista, vaan väkivalta alkaa ilmetä heti raakana, josta tappouhkaukset ovat esimerkkeinä. Sonja on kokenut väkivaltaa entisen puolisonsa taholta myös parisuhteen aikana, jolloin puoliso kohdisti häneen muun muassa raakaa fyysistä väkivaltaa sekä taloudellista väkivaltaa. Väkivalta muodostaa siis jatkumon, joka ei katkea erosta huolimatta. Sen sijaan kynnys eron jälkeiseen väkivaltaisuuteen madaltuu, mikäli vanhemmilla on taustalla aiempaa parisuhdeväkivaltaa.

”Vaarallinen erotilanne oli kauhea, mutta miehellä oli uusi rakkaus tukenaan, mikä helpotti tilannetta. Mies tuli välillä [uuden] naisen luota kotiimme ja hakkasi minut. Uhkaili tappaa koko perheen ja polttaa talon. Poliisit kävivät usein meillä, naapurit soittivat. Mies tajusi, etten enää elätä häntä ja se otti lujille.” (Kaisa)

Kaisan mies on pariskunnan vielä yhdessä ollessa aloittanut uuden parisuhteen toisen naisen kanssa, minkä Kaisa näkee olleen suojaava tekijä heidän erossa. Eron jälkeen miehen uusi suhde ei ole enää toiminut väkivaltaa ennaltaehkäisevänä tai vähentävänä tekijänä, vaan väkivalta on jatkunut eron jälkeen henkisenä ja fyysisenä. Kuten Sonjankin tapauksessa, myös Kaisan kohdalla eronjälkeinen väkivalta on ollut raakaa, kun mies on tullut Kaisan ja lasten uuteen kotiin, uhaten tappaen koko perheen ja polttamalla talon. Uhkailun lisäksi entinen puoliso on pahoinpidellyt Kaisaa. Eron jälkeisen väkivallan kohdalla suojaavana tekijänä ovat olleet naapurit, jotka ovat apua hälyttämällä puuttuneet Kaisan luona tapahtuneeseen väkivaltaan. Kaisa on pohtinut väkivallan johtuneen miehen ymmärrettyä sen, että Kaisan miehelle antama taloudellinen tuki on päättynyt suhteen loputtua.

”Hän [mies] on tunnustanut pyytäneensä [ulkopuolisen tekijän nimi] tappamaan [uuden] mieheni tai minut, mutta he eivät olleet siihen suostuneet, vaan olivat todenneet exälleni, etteivät puutu kotiasioihin, vain muihin mittelöihin. Minun onneksi.” (Karoliina)

Karoliina on kertonut entisen puolisonsa ja hänen välisestä keskustelusta, jossa mies on tuonut esille pyrkineensä rekrytoimaan ulkopuolisen tekijän, joka voisi tappaen Karoliinan uuden miehen tai Karoliinan itsensä. Kyseessä ei ole ollut siis suora uhkaus, vaan keino saattaa Karoliina tietoiseksi miehen toiveesta tappaen Karoliina tai hänen uusi miehensä. Siitä huolimatta, että itse teon toteuttaminen on estynyt ulkopuolisen tekijän kieltäytyttyä, Karoliinan entinen puoliso on voinut hyödyntää tappopyrkimystään Karoliinan pelottelemisessa. Tappamisyritysten kertominen on ollut entisen puolison tietoinen valinta, jolla hän on pyrkinyt eroista huolimatta ujuttamaan väkivaltaisuuksensa aiheuttaman pelon osaksi Karoliinan arkielämää. Uhan kohdistuessa myös Karoliinan nykyiseen puolisoon, entisen puolison tarkoituksena on mahdollisesti ollut myös Karoliinan ja uuden miehen erottaminen toisistaan, Karoliinan erotessa suhteesta uuden puolisonsa hengen suojelemiseksi.

”Erosta ja väkivaltaisesta suhteesta selviämiseen kului horroksessa lähes 3-4 vuotta. Tuona aikana en jaksanut huolehtia kodista enkä oikein mistään muustakaan. Elimme jatkuvassa pelossa. Nuorimmaiseni isällä on kytköksiä jengeihin ja sain jatkuvasti uhkauksia. Minut oli luvattu tapaa.” (Marianne)

Väkivaltaisen parisuhteen vaikutus Mariannen elämään on ollut voimakas liki neljä vuotta eron jälkeen. Marianne kuvailee tuota ajanjaksoa elämässään unenomaiseksi ajaksi, jolloin oma jaksaminen ja kiinnostus sekä itseän että ympäristöön on ollut vähissä. Ajanjakso kuvaa väkivaltaisen parisuhteen aikana koettujen väkivallantekojen uuvuttavaa luonnetta, jolloin suhteen jälkeen palautuminen normaaliin elämään on vaatinut tämän sumuisen ajanjakson.

Mariannen voimavarat ovat olleet niin vähissä, että myöskään koettujen kokemusten käsitteleminen ei ole ollut mahdollista. Sen lisäksi, että Marianne on kantanut väkivallan seurauksia pitkään mukanaan, väkivallan uhka ei ole kokonaan poistunut Mariannen elämästä hänen erottua väkivaltaisesta puolisoista, vaan jatkuvien tappouhkauksien vuoksi pelko on ollut jatkuvasti läsnä arjessa. Eron jälkeisessä elämässä kuoleman mahdollisuus näyttäytyy Mariannen uhkailemisen ja kontrolloinnin keinona konkretisoituen Mariannen pelon tunteina. Kuolema on uhkailun ja pelottelun äärimmäinen väline, jonka avulla entinen puoliso ulottaa kontrollinsa Marianneen ja Mariannen elämään, vaikka hän itse ei ole Mariannen elämässä ja kotiympäristössä läsnä.

Kun äidit ovat kirjoittaneet kokeneensa välillistä tai välitöntä hengen uhkaamista eron jälkeen, taustalla on ollut parisuhdeväkivaltaa. Parisuhdeväkivaltatausta vaikuttaa myös eron jälkeisen väkivallan ilmenemiseen, luonteeseen ja intensiteettiin, jolloin eron jälkeinen väkivalta on heti aluksi luonteeltaan raakaa. Niinpä väkivaltaisesta puolisoista eroaminen ei automaattisesti tarkoita myös väkivallan loppumista. Uhkauksen kohteena on usein nainen, mutta uhka voi myös kohdistua naisen ohella lapsiin ja mieheen itseensä, jolloin kyseessä on perhesurman uhka. Henkeen kohdistuva uhka voi myös kohdistua naisen uuteen puolisoon. Uhkaus voi siten kohdistua perheenjäsenistä ja entisistä puolisoista koostuviin erilaisiin kombinaatioihin. Uhkaustilanteeseen voi liittyä myös muuta väkivaltaa, kuten fyysistä tai henkistä väkivaltaa.

6.5. Mustamaalattu äiti

”Viiden vuoden jälkeen erostamme exäni harjoittama kontrolli kärjistyi, kun hän sai tietoonsa uuden miesystäväni sekä lapsemme seurustelun. Näin siitäkkin huolimatta, että hän itse on uudessa avioliitossa ja uusi lapsi tulossa. Hän keksi ja levitti valheellisia tarinoita minusta yrittäen muodostaa minusta kuvan huorana ja alkoholistina. Hän seurasi ja kuvasi sekä minua että lastamme. Exä soitteli mm. lastensuojeluun huolissaan minun holtittomasta vanhemmuudesta ja lapsen koulupoissaoloista, joita hänen vainoamisensa aiheutti.” (Juulia)

Vielä viiden vuoden jälkeen Juulian ja hänen entisen puolisonsa erosta entinen puoliso on käyttäytynyt väkivaltaisesti Juuliana kohtaan. Juulian mukaan mustamaalaaminen sai alkunsa miehen kuultua Juulian ja heidän yhteisen lapsensa uudesta ihmissuhteesta, jolloin väkivaltaisuuden laukaisevana tekijänä on entisen puolison omistushaluisuus ja mustasukkaisuus. Mustamaalaamisen, valheellisten asioiden levittämisen, pyrkimyksenä oli muuttaa ihmisten käsitystä Juuliasta. Mustamaalaamisen käsitteellä viittaa toimintaan, jonka tarkoituksena on

tietoisesti saattaa toinen ihminen huonoon valoon. Valehtelemalla Juulian päihteidenkäytöstä ja seuraelämästä mies pyrki samaistamaan Juulian alkoholistiksi sekä huoraksi. Sekä alkoholistin että huoran määreisiin yhdistetään yleisesti negatiivisia assosiaatioita ja alkoholistiksi tai huoraksi leimautuessaan Juuliaan voidaan suhtautua halveksuvasti sekä muutoin kielteisesti.

Mustamaalaaminen on henkistä väkivaltaa, jonka tarkoituksena on satuttaa Juulaa sekä pyrkiä vaikuttamaan Juulian sosiaalisiin suhteisiin sekä muiden ihmisten käsitykseen Juuliasta. Mustamaalaamalla Juulaa, entinen puoliso on pyrkinyt näyttämään itse parempana vanhempana. Viranomaisten mukaan ottaminen on osa väkivallantekijän valtapeliä, jossa entisen puolison tietoisena pyrkimyksenä vanhempien välisen vertailuasetelman luominen, jolloin mustamaalaamisen avulla toisen vanhemman asemaa huoltajuuskiistassa pyritään heikentämään.

Myöhemmin kirjoituksessaan Julia jatkaa:

”Huoltajuuskiistan aikaan exäni mustamaalasi minua tuttavapiirille ja tuomioistuimelle. Hän väitti minun olevan mieleltäni sairas. Tuttaville hän esitti väitteitä ikään kuin sydämellisesti huolissaan, tuomioistuimelle napakasti yrittäen sen perusteella saada lapset luokseen asumaan.” (Juulia)

Entisen puolison tapa tuoda esille perätöntä huolta Juulian mielenterveydestä vaihtelee sen mukaan, kenelle entinen puoliso kohdistaa argumentointinsa. Entinen puoliso käyttää oman väkivaltansa välineenä huolidiskurssia, kyseenalaistaessaan Juulian kyvyn vanhemmuuteen sekä perheen tuttavapiirille että viranomaisille. Mustamaalaaminen on siis tavoitteellista toimintaa, jonka pyrkimyksenä on tietoisesti aiheuttaa Juulialle haittaa. Samalla, kun entinen puoliso heikentää huoltajuuskiistan toisen osapuolen asemaa perättömillä väitteillä, hän rakentaa itsestään valheellista kuvaa huolehtivana vanhempana ja kumppanina.

”Huoltajuuskiista oli vaikea. Mies osaa olla hurmaava ja neuvotteluissa hän sanoi minun olevan narkomaani ja henkisesti sairas. Näin minua kohdeltiin. Mies vaati lapsia itselleen tai ainakin vuoroviikoin luokseen. Mies oli väkivaltainen alkoholisti ja tuhlari.” (Kaisa)

Kaisan kertomuksessa huolta on herättänyt entisen puolison näyttäytyminen suhteen ulkopuolisille ihmisille karismaattisena ja vilpittömänä, minkä turvin mies on esittänyt Kaisasta perättömiä väitteitä. Siitä huolimatta, että Kaisa on pariskunnan aiemmassa suhteessa ollut miehen väkivaltaisen käytöksen uhri, mies on pyrkinyt kääntämään asetelman niin, että Kaisa kamppailisi mielenterveysongelmien ja ongelmallisen päihteidenkäytön kanssa, vaikka tosiasiallisesti miehellä itsellään on haasteita väkivaltaisuuden, päihteidenkäytön ja

talouden kanssa. Huoltajuuskiistassa on pitkälti kysymys vanhemmuudesta ja siitä, mitä ajatlemme hyvään vanhemmuuteen sisältyvän. Tämänhetkinen näkemyksemme vanhemmuudesta tukee käsitystä, jonka mukaan päihde- tai mielenterveysongelman kanssa kamppailevat vanhemmat tarvitsevat apua arjen toimintoihin ja tukea vanhemmuuteen. Tällöin lähi- vanhemmaksi valikoituu todennäköisemmin se vanhempi, jolla ei ole ongelmia päihteiden tai mielenterveyden kanssa. Siten Kaisan entisen puolison pyrkimys mustamaalata Kaisaa näiden haasteiden kanssa kamppailevaksi on selkeä pyrkimys tehdä Kaisasta sopimatonta hyvän vanhemmuuden kategoriaan ja siten lähihuoltajaksi lapsille.

Tässä mustamaalaamisen narratiivissa keskeisenä näyttäytyvät entisen puolison tavoitteellinen ja laskelmoitu toiminta, jonka tarkoituksena on väkivallan keinoin luoda valta-asetelmaa vanhempien välille. Entisen puolison pyrkimyksenä on sijoittaa mustamaalaamisen keinoin äiti negatiivisia assosiaatioita herättävään ihmisryhmään tai muutoin ongelmalliseen elämäntilanteeseen. Tätä asetelmaa vahvistaakseen miehet pyrkivät itse asemoitumaan huolehtivan vanhemman asemaan, jonka he pyrkivät tuomaan julki myös huoltajuuskiistaan osallistuville viranomaisille sekä usein myös perheen tuttavapiirille. Mustamaalaaminen on erityinen huoltajuuskiistan aikainen väkivallanmuoto, jonka avulla väkivallantekijä pyrkii saamaan etulyöntiasetelman kiistatilanteessa asettaen vanhemmat eriarvoiseen asemaan.

6.6. Pelon sanelema elämä

”Minun on uskallettava laittaa rajat [entisen puolison väkivaltaiselle käytökselle]. Mutta exäni ei lähtökohtaisesti kunnioita niitä. Hän haluaa kostaa ja hallita. Kuinka pitkään tällaista jatkuu? Kuka ja mikä saa tällaisen kiusaamisen kuriin? Kiusaaja osaa esiintyä paikoin erittäin viehättävänä ja asiallisena, jolloin hän saa haluamiaan asioita. Toisinaan hän puolestaan pyrkii hallitsemaan pelolla, jota saa aikaan uhkaavalla käytöksellä tai toimilla.” (Juulia)

Väkivaltaisen ja uhkaavan käytöksen jälkituotteena syntyvä pelko on tietoinen pyrkimys kontrolloida ja vaikuttaa Juulian elämään. Pelon vaikuttavuutta lisää entisen puolison aiempi väkivaltainen käytös sekä jatkuva väkivallan uhan ylläpitäminen, niin toiminnallisina kuin sanallisina tekoina. Pelko pohjautuu entisen puolison aiempaan väkivaltaisuuuteen, jolloin pelon rakennusaineet pohjaavat todellisiin tapahtumiin. Tietoisuus siitä, että väkivaltaiset teot saattavat myös toistua ja tämän mahdollisuuden vahvistaminen uhkailun muodossa ylläpitää pelon ilmapiiriä. Ennen kaikkea pelko on omiaan ylläpitämään naisen ja entisen puolison välistä suhdetta, jolloin se mahdollistaa myös väkivaltaisen käytöksen jatkumisen.

Kyseessä on eräänlainen noidankehä: pelko ylläpitää väkivaltaista suhdetta, joka puolestaan aiheuttaa pelkoa, joka taas mahdollistaa suhteen ylläpitämisen ja väkivaltaisuuden jatkumisen. Väkivallan kokijan kannalta pelko työntää häntä syvemmälle väkivallan vaikutuspiiriin, oman uskalluksen samalla vähentyessä. Lisäksi vääristynyt valtasuhde Juulian ja entisen puolison välillä saa Juulian tuntemaan toivottomuutta tilanteessa, jossa entisen puolison väkivaltaisen käytöksen hallitseminen näyttyy mahdottomana. Toivottomuutta ja epätietoisuutta vahvistavat entisen puolison kahtalainen rooli, kun eri kontekstissa puoliso osaa esiintyä edukseen ja miellyttävästi, jolloin tietoisuus miehen väkivaltaisuudesta ei välttämättä tavoita ulkopuolisia toimijoita, kuten viranomaisia.

”Yhteys katkesi niin että saatoin elää normaalia elämää ilman väkivaltaa, vaikka pelko oli koko ajan, pelko väkivallasta.” (Sonja)

Elämä oli siis todellista selviytymistäistelua [viitaten entisen puolison väkivaltaisuuteen]. Pelko oli jatkuvana vieraana.” (Karoliina)

Karoliina ja Sonja kuvailevat pelon olleen päivittäinen osa arkielämää. Sonjalle väkivalta on merkinnyt konkreettisia tekoja ja väkivallan fyysistä ilmenemistä, eli miehen läsnäoloa, jolloin hänen näkemyksensä mukaan pelko ei aiheudu väkivallasta tai ole väkivaltaa. Irtaantuaan miehen vaikutuspiiristä Sonja on kokenut elävänsä normaalia elämää, johon myös pelko kuuluu. Väkivaltaa kokeneen äidin käsitykset normaalista arkielämästä poikkeavatkin yleisestä näkemyksestä, jonka mukaan pelon jatkuva läsnäolo on edelleen osoitus väkivallan uhan olemassaolosta, eikä pelko kuulu osaksi ihmisen normaalia arkielämää. Väkivalta hämärtää käsityksiä normaaliudesta ja siitä, millainen käytös on luettavaksi väkivallaksi.

Toisin kuin Sonjalle, jolle pelko näyttäytyi luonnollisena osana arkielämää, Karoliinalle pelko on ollut arkeen tunkeutunut, ulkopuolinen asia, joka ei normaalitilassa kuulu osaksi perheen arkea. Entisen puolison väkivaltaisuus on aiheuttanut pelon, joka on määrittävänä tunteena perheen arjessa. Pelon jatkuva läsnäolo ja dominoiva rooli perheen arjen määrittäjänä vaikuttaa perheen elämään, siihen, kuinka perheen jäsenet toimivat. Entisen puolison yhä jatkuva väkivaltaisuus on osaltaan toiminut myös pelkoa ylläpitävänä toimenä. Pelko ja väkivalta ovat asettaneet perheelle vaateen muuttaa arkisia toimintojaan, jolloin uhista huolimatta normaalin elämän eläminen on vaatinut erityisiä ponnisteluja.

”Minun oma elämäni on ryöstetty, olen elänyt lapsen ehdoilla, jonka säännöt pääasiassa on sanellut oma äitiyteni, mutta se iso musta - PELKO - joka päivä taakkana, pelko, jonka nimi on väkivalta - niin etten rohjennut alkaa uuteen suhteeseen perustuen perhettä ja saaden lapsia lisää ja jatkaa omalla sarallani vaan jäin sen väkivaltaisen miehen alle makaamaan.” (Sonja)

Pelko on konkretisoitunut lamauttavana ja kokonaisvaltaisen voimana ja vallankäyttönä, joka on kohdistunut väkivallan kokijaan. Pelon seurauksena ulkopuolisuuden tunne omasta elämästä voimistuu ja kokemus omasta merkittävyydestä autonomisena subjektina hiipuu ja katoaa. Sen sijaan tunne pelon määrittävästä roolista elämää ohjaavana voimana voimistuu. Tällöin pelko ottaa määrittävän roolin yksilön elämässä, joka Sonjan tarinassa on konkretisoitunut pelon halvaannuttavana voimana ja omista haaveista luopumisena. Kuvainnollisesti pelko vertautuu isoon mustaan, suurikokoiseen negatiiviseen voimaan, joka synkeydessään varjostaa Sonjan arkielämää.

Siitä huolimatta, että Sonjan lisäksi Juulia ja Karoliina kuvaavat eron jälkeistä väkivaltaa nimenomaisesti huoltajuuskiistan kontekstissa, pelkoa tarkastellessa äitiys näyttäytyy marginaalisena näkökulmana. Suurin osa äideistä reflektoi omaa tunne-elämäänsä subjektiivisena kokemuksena, sen sijaan, että asiaa tarkasteltaisiin laajemmin äitiyden tai lasten näkökulmasta. Pelon tunne koetaan siten henkilökohtaisena, äitiyden roolia koskemattomana tunnekamppailuna. Poikkeuksen tästä tekee Sonja, joka kokee pelon määrittäneen myös hänen äitiytään. Pelko on ollut syynä siihen, miksei hän ole toteuttanut omia unelmiaan nimenomaisesti äitinä.

”Uudessa asunnossa en ensimmäiseen puoleen vuoteen nukkunut juuri ollenkaan, kun pelkäsin joka risahdusta ja sitä, milloin mies on haulikon kanssa oven takana tai tulee talomme ikkunasta läpi. Pikku hiljaa elämä tasaantui, huolimatta miehen uhkailuista ja kaikesta elämää hankaloittavista asioista ja pääsimme uuden, eheämmän elämän alkuun.” (Irene)

Eron jälkeen Irenellä on ollut vaikeuksia kotiutua uuteen kotiinsa, kun pelko entisen miehen tunkeutumisesta on hallinnut hänen ajatuksiaan. Erityisesti nukkuminen on muodostunut haasteeksi, kun Irene on pelännyt tapahtuvan jotain pahaa silloin, kun hän on nukkumassa. Irene on kokenut olevansa haavoittuvimmillaan nukkuessaan, koska hän ei tällöin pysty puolustautumaan yhtä hyvin, kun valveilla ollessaan. Parisuhteessa opituksi tavaksi muodostunut ympäristön jatkuva tarkkailu ja valppaus on siirtynyt myös uuteen kotiin, vaikkei mies olekaan siellä enää läsnä. Pelko väkivallasta kuitenkin aktivoi Irenessä samoja toimintamalleja, mitä hän on oppinut ja käyttänyt parisuhteesta aikana. Uudessa kodissa vallitseva turvallisuuden tunne on kuitenkin ollut pelon vastavoimana, jolloin vähitellen pelon elämää kontrolloiva rooli on vähentynyt. Ajan kanssa kodista on tullut Irenelle niin turvallinen paikka, että edes miehen uhkailu ei ole horjuttanut Irenen turvallisuudentunnetta enää siinä määrin, että miehen väkivaltaisuus haittaisi hänen elämäänsä liiallisissa määrin.

Irene toteaa sitaattinsa lopuksi, että pelon voitettuaan hän ja lapset ovat päässeet aloittamaan uutta, eheää elämää. Irene kuvaa uuden eheän elämän alkamista monikossa, sisältäen oletuksen siitä, että Irenen lisäksi perheeseen kuuluvat myös lapset. Vaikka Irene käsittelee uuden ja eheän elämän alkua monikossa, pelkoa kuvaillessaan hän puhuu nimenomaisesti omista kokemuksistaan, ei roolistaan äitinä. Samoin kuin Juulian ja Karoliinan kohdalla, myös Irene kokee eron jälkeisen väkivallan aiheuttaman pelon nimenomaisesti omaksi yksilölliseksi kokemuksekseen.

Pelkoa voidaan kuvata väkivallan abstraktiksi ilmentymäksi, joka ei vaadi väkivallan tekijän tai väkivallan uhan välitöntä läsnäoloa. Eli vaikka irtaantuminen parisuhteesta olisi tapahtunut konkreetian tasolla, kun nainen ja väkivaltainen entinen puoliso ovat muuttaneet erilleen, se ei tarkoita, että irtaantuminen olisi tapahtunut myös emotionaalisella tasolla. Pelko on ikään kuin varjo olemassa olevasta väkivaltaisesta suhteesta, mitä äiti kantaa mukanaan jokapäiväisessä arkielämässään. Käytännössä pelko näyttyy väkivallan tekijän hallinnan välineenä, joka merkityksellistyy joko normaaliksi osaksi arkielämää tai arjen ulkopuoliseksi, epätoivotuksi vieraaksi. Pelko on intensiteetiltään voimakas emotio, jolloin sen vastustaminen vaatii äidiltä runsaasti erilaisia ponnisteluja ja pelon kanssa eläminen vertautuukin jatkuvaan kamppailuun. Emotionaalisen hallitsevuuden lisäksi pelko vaikuttaa myös äidin toimintakykyyn, rajaten osan tarjolla olevista toimintavaihtoehdoista pois.

6.7. Kaiken tämän jälkeen

Viimeisessä alaluvussa tarkastelen äitien ajatuksia ja retroperspektiivistä pohdintaa väkivaltaisesta suhteesta irtaantumisen jälkeen. Ensimmäisenä tarkastelen äitien kuvaamia, väkivallan aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia, jonka jälkeen tarkastelun painopiste siirtyy selviytymistarinoihin, joissa äidit kuvaavat väkivaltaisen suhteen jälkeisiä voimaantumisen kokemuksiaan. Nämä voimaantumista kuvaavat kirjoitukset olen nimennyt sisuuntumisiksi. Näen negatiivisten pohdintojen edeltävän ajallisesti sisuuntumisen kirjoituksia, jolloin kokemuksistaan sisuuntuneet äidit ovat pidemmällä kokemustensa käsittelemisessä.

6.7.1. Väkivallan vaikutukset elämän rinnallakulkijoina

”Nyt tilanne on tosi hyvä. Tunnen kyllä pientä katkeruutta, mutta samalla pientä ylpeyttäkin, että jaksoin. Jaksoin sillä hinnalla, että tänään koen olevani todella yksin.

Maksoin omat tulevaisuuteni haaveet saada valmistua [alan määritelmä] alalle [kuvailee lisää toivealaansa].” (Sonja)

Sonja kokee nykyisen elämäntilanteensa olevan todella hyvä. Siitä huolimatta, että Sonja on jo irtautunut väkivaltaisesta suhteesta, väkivallan vaikutukset ulottuvat yhä Sonjan elämään. Pohtiessaan väkivallan vaikutuksia elämäänsä Sonja kokee katkeruutta. Hintana siitä, että hän on ollut suhteessa väkivaltaisen puolison kanssa, hän on joutunut luopumaan haaveistaan. Vaikka Sonja on ylpeä itsestään, siitä, että hän on selviytynyt elämästään vaikeuksista huolimatta, päällimmäisenä tunteena ovat kuitenkin yksinäisyys ja katkeruus. Väkivaltaisen suhteen vuoksi Sonja on ajautunut väkivaltaa kokemattomiin nähden epätasa-arvoiseen asemaan, koska hänestä riippumattomista tekijöistä johtuen oman elämän tavoitteiden saavuttaminen, kuten urahaaveet ja toiveet sosiaalisesta elämästä, eivät ole toteutuneet. Väkivaltainen suhde on muokannut voimakkaasti Sonjan aiempaa elämää, mutta myös nykyisen elämän mahdollisuuksia.

Aiemmassa eron jälkeisen väkivallan aiheuttamaan pelkoa kuvaavassa alaluvussa olen nostanut Sonjan kirjoituksessa esille, jossa hän kuvailee pelon rajoittaneen elämäänsä erityisesti äitiyden ja lasten saamisen kannalta. Tarkastellessaan väkivaltaista suhdetta kokonaisuudessaan Sonja kuitenkin nostaa esille äitiyden ja perheeseen liittyvien toiveiden sijasta työelämän haaveisiin. Väkivaltainen suhde on ollut Sonjalle raskas prosessi, jolloin voimavarat eivät ole riittäneet enää omien urahaaveiden toteuttamiseen.

”Hän [mies] sai itseinhoni kasvamaan huippuunsa, jonka seurauksia kärsin vielä tänäkin päivänä. Kuinka olin vielä tuolloinkin naiivi ja sokea, haluton myöntämään kaikkea. Nyt tuntuu, etten voi antaa itselleni anteeksi. - - Arvet ovat todella syvät, suurimmat henkisestä vahingoittamisesta, fyysisestä pienemmän. Viimein olen tullut siihen tilanteeseen, että olen valmis käymään kaiken läpi. Tunnen, että minun on saatava joku, jolle luottamuksellisesti puhua. Syvälle sisimpääni sattuu niin kovasti. Minun ja lapseni elämä pyörii kuitenkin vihdoin tasaista arkea ja olen siitä hyvin onnellinen. ” (Raija)

Niin ikään myös Raija kertoo väkivallan pitkäkestoisista seurauksista kuvaillessaan miehen synnyttämän itseinhon vaikutuksia elämäänsä. Raija kokee olleensa naiivi ja sokea, ollessaan väkivaltaisen miehen kanssa. Raija kokee painavaa syyllisyyttä kaikesta tapahtuneesta ja siitä, kuinka mies on kohdellut häntä väkivaltaisesti, eikä hän ole reagoinut asiaan mitenkään. Erosta huolimatta Raijalla on vaikea antaa itselleen anteeksi, koska hän kokee itse olevansa syyllinen väkivaltaiseen suhteeseensa. Anteeksi antamalla Raija voisi irtautua omasta syyllisyyden takaamasta. Kuitenkin ankaruus itseä kohtaan saa Raijan ajattelemaan, että jos hän olisi myöntänyt tosiasiat tai ei olisi ollut niin naiivi, tätä kaikkea ei olisi

tapahtunut. Hän näkee väkivaltaisen suhteen omana valintanaan, johon hän olisi voinut vaikuttaa, muttei käyttänyt mahdollisuutta hyväkseen, sen johtaessa ikäviin seurauksiin. Raijan ajatustapa väkivaltaisuudesta hänen syynään sekä omasta passiivisuudesta valintana heijastelee parisuhdeväkivaltaan liittyviä ennako-oletuksia. Parisuhteen ulkopuoliset ihmiset ihmettelevät naisen jäämistä väkivaltaiseen suhteeseen ja pitävän lähtemisen ja jäämisen kysymyksiä naisen oman tahdon alaisina valintoina, vaikka todellisuudessa kyse ei ole näin yksioikoisesta asiasta.

Erityisen haavoittavana väkivaltana Raija mainitsee henkisen väkivallan, jonka seuraukset ovat näyttäneet hänen elämässään vaikeimpina ja haavoittavampina kokemuksina. Kuvaillessaan väkivallan vaikutuksia Raija kertoo hänen sisimpäänsä sattuvan. Tällä ilmaisulla Raija pyrkii kuvailemaan kokemaansa henkistä räsitusta ja kipua, jota väkivaltainen suhde on jättänyt jälkeensä. Kyse on pitkäkestoisesta pahanolon tunteesta, joka talttuakseen vaatii sekä aikaa että koettujen asioiden työstämistä ja itselleen anteeksi antamista. Kipuulun vastapainona ovat kuitenkin tasaisesti pyörivät arkirutiinit, jotka tuovat kaivattua stabiiliuden ja turvallisuuden tunnetta. Myös äitiys ja lasten hyvinvointi näyttävät väkivallan vaikutusten vastapainona, tämänhetkisen elämäntilanteen kannatella Raijaa yli vaikeiden ajanjaksojen ja kokemusten. Elämäntilanteen stabiilit ja onnellisuutta tuottavat elementit ovat vahvistaneet Raijaa siinä määrin, että hänellä on voimavaroja sekä halua käydä lävitse aiempia traumaattisia väkivaltakokemuksiaan ulkopuolisen ammattilaisen kanssa.

”Niin paljon kuoli sisältäni yhteisten 10 vuoden aikana, että seuraavaan 10 vuoteen en pystynyt edes itkemään, kyneleet eivät vain tulleet. Kuinka vapauttavaa olikaan sinä päivänä, kun olin saanut itseni siihen kuntoon, että pystyin itkemään; se oli suuri helpotus ja jälleen taas yksi merkki, että tästä selvitään. - - Kaiken tuskan ja henkisen pahoinvoinnin läpikäymiseen meni liki 10 vuotta, mutta nyt olen jo sinut itseni ja menneisyyden kanssa. Viime kesänä lähdestäni tuli kuluneeksi 15 vuotta ja vasta silloin alkoi tuntua siltä, että pystyisin tasapainoiseen, eheään suhteeseen miehen kanssa. Toivotankin itselleni onnen ja rakkauden täyteistä loppuelämää.” (Irene)

Irene kuvaa väkivaltaisen puolison kanssa viettämäänsä ajanjaksoa elämässään sisäiseksi kuolemiseksi, jolloin Irenen voidaan nähdä jäävänneen tunteensa ja ajattelunsa, eläessään vain mekaanista elämää pyrkiessään selviytymään päivästä toiseen jatkuvasta väkivallasta. Tunteet padotessaan Irene ei ole osoittanut tunteitaan, vaikka miehen väkivaltaiset teot ovat niitä synnyttäneet. Oman itsensä jäädyttäminen on ollut Irenelle keino selviytyä väkivallasta. Kokonaiskestoltaan parisuhde on ollut hyvin pitkä, joten sisäisestä tyhjyydestä on tullut Irenelle automatisoitunut toimintamalli, josta irti päästäminen on ollut hankalaa eron jälkeenkin. Väkivaltaisen parisuhteen vaikutuksista toipuminen on pitkälinen prosessi, joka on

vaatinut lähes yhtä pitkän ajan kuin parisuhde itsessään. Menneisyyden ja oman itsen hyväksyminen ovat olleet Irenelle avaintekijöitä oman hyvinvoinnin löytymiseen. Kokemuksista selviytyttyään elämä näyttäytyy toiveikkaana ja tulevaisuus kirkkaana, jossa myös omille haaveille ja onnellisuuden tavoittelulle on tilaa.

Väkivaltaisessa parisuhteessa elänyt äiti kantaa kauan sisällään väkivallan seurauksia. Seuraukset näkyvät omassa hyvinvoinnissa heijastuen siten myös muuhun elämään. Näiden seurausten vuoksi äidit kohtaavat elämässään paljon haasteita ja vaikeuksia, kamppaillessaan oman itsensä ja aiempien kokemustensa kanssa. Toisinaan väkivallan seuraukset saattavat olla hyvinkin lamauttavia ja kokonaisvaltaisia, kun esimerkiksi tunne omasta syyllisyydestä tai huonommuudesta ottaa ylivallan äidin ajattelussa. Väkivaltaa kokenut äiti voi myös tuntea syyllisyyttä ja häpeää menneisyydestään, jolloin kokemuksista eheytyminen voi koitua haasteeksi. Eheytyminen alkaminen vaatii äidiltä ponnisteluita, joista suurimmat käydään oman itsen kanssa esimerkiksi oman menneisyyden hyväksymisen kanssa. Toivottomuuden ja kipuilun ohella äitien kirjoituksissa on kuitenkin luettavissa elementtejä myös elämän valoista puolista. Väkivallattomuus turvaa turvallisen kotiympäristön ja lasten tuottama ilo synnyttää äideissä onnellisuudentunnetta.

Naiset kirjoittavat kokonaisvaltaisista negatiivisista tuntemuksistaan, mutteivat tarkastele asiaa laisinkaan äitiyden kannalta. He eivät tuo esimerkiksi esille, kuinka henkinen pahoinvointi on vaikuttanut äitinä toimimiseen ja olemiseen, vaikka puhuvatkin tunteiden käsitteilyn olleen kokonaisvaltaisia ja pitkiä prosesseja. Tämänkaltaisen rajauksen takana on kenties ajatus pyrkiä näyttäytymään mahdollisimman hyvänä ja kyvykkäänä äitinä. Naiset eivät halua kirjoittaa väkivallan vaikuttaneen omaan äitiyteensä negatiivisesti, siten saaden osakseen kyseenalaistusta sen suhteen, pystyvätkö he toimimaan äiteinä ja siten leimautumaan esimerkiksi huonoiksi äideiksi. Oma henkinen pahoinvointi siis nähdään erillisenä äidin roolista, tai ainakaan naiset eivät halua suoranaisesti kirjoittaa oman henkisen pahoinvoinnin vaikuttavan omaan äitiyteensä.

6.7.2. Sisuuntumisia

”Sen verran väkivalta on vaikuttanut (varsinkin alkuvaiheessa) vanhemmuuteeni, että olin vähän epävarma käyttäytymisestääni – en pystynyt olemaan ihan vapaa ja luonteva lasten kanssa. Nyt on toisin – olen oppinut elämään sen kanssa ja en välitä niistä puheista, enkä siitä, mikä muut (esim. entiset yhteiset ystävät ja hänen [miehen] sukulaiset) ajattelevat, koska kukaan ei tiedä, mitä minä olen kokenut ja mitä tiedän

tasan tarkkaan, että olen hyvä äiti lapsille. Kun olen avioliiton ja eron jälkeen nyt vahvistunut siitä, että minulla on oikea ja luonteva suhtautuminen lapsiin (en todellakaan ole aina nauravainen äiti – mutta se on ehkä ihan tavallistakin ;D) ja haluan olla lapsille hyvä esimerkki.” (Alina)

Alina kokee parisuhdeväkivallan vaikuttaneen kielteisesti äitiyteensä. Aiemmin kirjoituksessaan Alina on kuvaillut parisuhteen aikana entisen puolison kyseenalaistaneen hänen valmiuksiaan äitiyteen. Tämän seurauksena Alina onkin kokenut epävarmuutta vanhempana toimiessaan, mikä on heijastunut oman käyttäytymisen kontrolloimisena sekä jännittyneisyytenä lasten kanssa toimiessa. Nyttemmin Alina on kuitenkin vakuuttunut omista kyvyistään toimia äitinä ja hän on päässyt irtautumaan väkivallan aiheuttamasta epävarmuudesta. Alina on siis aiemmin kokenut miehen väkivaltaisuuden vaikuttaneen äitiyteensä, mutta haluaa kuitenkin korostaa, että nykyisessä tilanteessa hän kokee päässeensä yli näistä negatiivista vaikutussuhteista. Alina on tullut vakuuttuneeksi siitä, että hänellä on oikeus omiin tunteisiinsa ja kokemuksiinsa perustuen tehdä ratkaisuja elämässään, joita perheen ulkopuoliset ihmiset eivät välttämättä ymmärrä. Alina kokee olevansa hyvä äiti lapsille, eikä siten anna arvoa muiden mielipiteille siitä, miten hänen pitäisi äitinä toimia. Alinan vahvan äitiysidentiteetin pyrkimyksenä on toimia lapsille hyvänä esimerkkinä. Esimerkillisyydellä Alina viittaa vanhemman kasvatustehtävään ja roolimallina olemiseen, niiden noudattaessa normitettua näkemystä vanhemman roolista.

Itsevarmuudesta huolimatta Alina tuo ilmi epävarmuutta omasta äitiydestään sivuhuomautuksessa, ikään kuin kysyen ja oikeutusta hakien, että inhimilliseen äitiyteen kuuluvat myös vaikeammat hetket. Vaikeista hetkistä puhuessaan hän pyrkii vetoamaan tavallisuuteen, siihen, että äitiyden vaikeudet ovat inhimillisiä ja yleisiä myös muiden äitien keskuudessa. Yleisen ajatusmallin mukaisesti äitinä oleminen yhdistyy rakkauteen, hoivaan ja muihin positiivisiin tunteisiin, joita myös kulttuuriset representaatiot korostavat ja toistavat. Lisäksi hoivaan ja hellyyteen liittyvät tunteet sulautuvat oivasti näkemykseemme naisista ja femiinisyydestä ja siten myös äitiydestä. Tosiasiallisesti äitiyteen kuuluvat myös monenlaiset muut tunteet, kuten pettymys, turhautuminen ja kiukku. Näiden tunteiden julkituominen ei siis tue tyypillistä kuvaa äitiydestä, jolloin niiden esille tuominen on vaikeampaa. Negatiivisista tunteistaan puhuva äiti voi joutua kohtaamaan ennakkoluuloja tai arvostelua, tulla leimatuksi tai tuntea itsensä häpeälliseksi. Oikeanlainen äitiys on siis rajattu kategoria, jota rakentuu kulttuuristen ja yhteiskunnallisten näkemysten varaan äitiydestä.

”Yksin hyvä asia kauhuliitosta seurasi: olen onnellinen nyt ja joka aamu onnittelen itseäni: sinä selvisit voittajana. Kun on kokenut kauheita asioita, osaa olla onnellinen

vähästäkin, rauhasta, vapaudesta, turvallisuudesta. Olen nyt [ikä]-vuotias. Meillä on lasten kanssa rakastava ja luottamuksellinen suhde, he soittavat minulle monta kertaa viikossa.” (Kaisa)

Kaisa kokee väkivaltaisen parisuhteen muuttaneen hänen näkökulmaansa elämään. Aiemmat traumaattiset ja kauheat kokemukset ja niistä selviäminen ovat antaneet vertailupintaa nykyiselle elämäntilanteelle. Ihmisoikeudet tai onnellisuus eivät näyttäyty itsestään selvinä asioina, vaan Kaisa kokee osaavansa arvostaa niitä nykyisin enemmän. Samalla Kaisa on ylpeä siitä, että on selvinnyt kokemistaan kamalista asioista. Merkityksellisenä osana tämänhetkistä onnellista elämää on Kaisan ja lasten välinen rakastava ja luottamuksellinen suhde, jota tukee Kaisan kertoma aktiivinen yhteydenpito. Väkivaltaisesta menneisyydestä ja sen aiheuttamasta painolastista huolimatta Kaisa on onnistunut äitiyden tehtävässään, kyetesään säilyttämään suhteen lapsiinsa. Kaisan kuvauksessa äitiys näyttäytyy periksiantamattomana roolina, jossa äidin on pysyttävä vahvana muista elämän huolista huolimatta. Kaiken koetun jälkeen Kaisa kuvaa itseään voittajaksi, äidiksi, joka on selviytynyt vaativista elämäntilanteista ja äitiyden haasteista huolimatta.

Ilman turvakotia minulla ei olisi näin ihanaa ja kaunista suhdetta lapseeni. Ilman turvakotia en voisi sanoa olevani onnellinen nyt. Toipuminen tuosta kaikesta vie vielä kauan aikaa, koska tapahtumien vuosipäivät lähestyvät. Mutta nyt minulla on aikaa keskittyä itseeni ja lapseeni.” (Lotta)

Kuten Kaisalla, myös Lotalla nykyisessä elämäntilanteessa suhde lapsiin näyttäytyy tärkeänä asiana ja elämän voimavarana. Väkivaltaisesta suhteesta irtautumisen kannalta turvakodilla on ollut merkittävä rooli Lotan elämässä. Turvakodin avulla suhteesta irtautuminen on taannut äidille ja lapselle turvallisen ympäristön, joka on mahdollistanut äidille keskittyminen ainoastaan lapseen. Hyvän äiti-lapsisuhteen luominen on ollut Lotalle avain onnellisuuden löytymiseen, jolloin väkivallaton, turvallinen koti ja lapseen keskittyminen ovat olleet olennaisia osia onnellisuuden saavuttamiseksi. Siitä huolimatta, että parisuhteessa koetut teot koettelevat Lottaa vielä pitkään, ne eivät estä Lottaa tuntemasta onnellisuutta.

Uuden elämänvaiheen alkaessa väkivaltaisesta parisuhteesta irrottautumisen jälkeen äitiyttä tarkastellaan uudesta näkökulmasta. Vastakkaisena aiempaan elämään, jossa väkivaltainen parisuhde on ollut merkittävässä roolissa naisen elämässä, eron jälkeen naisen roolina korostuu äitiys, johon nainen haluaa panostaa erityisen paljon jokaisella elämänalueellaan. Tavoiteltavassa äitiydessä on kyse nimenomaisesti yhteiskunnassa yleisesti hyväksyttävästä tavasta olla äiti, jolloin äitiyden rooli on merkittävässä osassa naisen elämässä. Äitiys nähdään onnellisuuden tavoittamisen keinona, jolloin äitiyden ensisijaisuus elämässä ja hyväksi

äidiksi pyrkiminen nähdään lisäävän onnellisuutta. Kokonaisuudessaan äitiys näyttäytyy naiselle voimavarana ja äitiys toivottuna ja tärkeänä roolina.

*”Havahduin lopulta siihen, että kaikki asiat eivät yksinkertaisesti voi olla ainoastaan minun syytäni. Kunnon väännön kautta pääsin traumaterapiaan ja tukiverkkoni on onneksi tukeva, joskin pieni. En aio enää hävetä ja salailla näitä asioita. Häpeäminen ei ole minun, vaan ihan muiden tahojen tehtävä. - - asiat alkavat pikkuhiljaa selvitä. Eheytyminen on sellaista itseensä luottamista. En pelkää enää, etten selviäisi.”
(Henna)*

Väkivaltaisen parisuhteen jälkeen merkittävänä näyttäytyvän äitiyden roolin ohella naisten reflektiot heijastelevat omaa henkisen kasvun prosessia. Havahtumisen myötä Henna on ymmärtänyt, ettei mennyt ole hänen syytä, eikä sen vuoksi ole hänen tehtävänsä hävetä kohtaamaansa väkivaltaa. Havahtuminen on ollut yhtäkkinen ajattelutavan muutos, oivalluksen kokeminen, jonka seurauksena Henna on tullut tietoiseksi asioiden todellisista merkitysyhteyksistä. Häpeän tunne on aiemmin synnyttänyt Hennassa tarpeen salailuun, joka niin ikään väistyy havahtumisen myötä. Nyt ymmärrys siitä, että vastuu ja seurausten kantaminen kuuluu väkivallan tekijälle sekä väkivallan hiljaisesti hyväksyvälle yhteiskunnalliselle kulttuurille, on vapauttanut Hennan näistä tuntemuksista. Niinpä havahtuminen on ollut merkityksellisessä roolissa väkivaltakokemuksista toipumisessa ja uuden eheämmän elämän aloittamisessa. Henna kuvailee itseluottamuksensa lisääntyneen, samoin uskon omaan selviytymiseen.

Eheytymisprosessissa merkittävänä ovat näyttäytyneet myös läheisverkoston tuki sekä terapiaan pääseminen. Terapiakontaktin saaminen ei kuitenkaan ole ollut helppoa, vaan Hennan on tullut ponnistella saadakseen tukea väkivaltakokemustensa käsittelemiseen. Ammatillisen tuen saaminen on siis edellyttänyt Hennalta vahvaa omatoimisuutta ja kykyä perustella tarvettaan tuen saamiseksi. Tällaisessa tilanteessa heikommassa asemassa oleva väkivallan uhri saattaa jäädä palveluiden ulkopuolelle. Sen lisäksi, että tuen saaminen edellyttää uhrilta omatoimisuutta ja kyvykkyyttä hakeutua palveluiden piiriin, määrittelevät auttajatahot myös sitä, kenellä on oikeus saada palveluita. Se, miten yhteiskunnassa ymmärrämme väkivallan, onko se parisuhteen riitelyyn kuuluva osa vai sukupuolia eriarvoistavaa vallankäyttöä, vaikuttaa myös palveluihin, niiden muotoutumiseen sekä niihin pääsyyn.

”Nyt koen olevani vapaa väkivallan pelosta.” (Karoliina)

Kirjoituksensa loppupuolella Karoliina toteaa olevansa vapaa väkivallan pelosta. Kaikkien kuvailemiensa väkivaltakokemusten jälkeen hän päättää kirjoituksensa tähän toteamukseen, sen sisältäessä viestin vaikeuksien voittamisesta ja uuden elämänvaiheen alkamisesta.

Karoliina kokee irtautuneensa lopullisesti sekä väkivaltaisesta miehestään, että väkivallasta ja seuraamuksista, joka konkretisoituu pelosta vapaana elämänä. Karoliinan onnellisen lopun saanut kirjoitus kuvaa myös muita sisuuntumisia kuvaavia äitien kertomuksia. Sisuuntuneet äidit ovat voittaneet väkivallan, sen seuraukset ja päässeet tilanteeseen, jossa se kokevat olevansa vapaita väkivallasta, luottavansa omaan itseensä sekä pääsevänsä elämässä eteenpäin eheämpinä ja voimakkaampina kuin aiemmin. Aiemmin äitien elämää määrittänyt väkivalta on väistynyt sivuun ja elämää määrittävät muut, äidille onnellisuutta tuovat asiat. Monelle naiselle äitiys näyttäytyy voimavarana, positiivisena asiana ja roolina elämässä. Äitien kirjoituksissa on ennen kaikkea kyse siitä, että he ovat löytäneet väkivaltaisen suhteen jälkeen elämälleen uuden suunnan, elämän, jossa he voivat kokea itsensä onnellisiksi. Aiemmin elämässä kohdatut vaikeudet antavat nykyisessä elämäntilanteessa perspektiiviä, jolloin arvostus itsenäistä ja turvallista elämää kohtaan nousee. Tärkeä rooli eheytyminenprosessissa on myös läheisillä sekä toisinaan myös ammattilaisilla.

7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Parisuhdeväkivallassa ei ole kyse vain eskaloituneisiin riitoihin kuuluvasta asiattomasta nimittelystä tai läpsimisestä, vaan kyse on todellisesta uhasta, joka pahimmillaan voi johtaa toistuviin henkeä uhkaaviin tilanteisiin, jotka ovat läsnä naisen elämässä myös eron jälkeen. Kyse on ilmiöstä, joka erilaisissa toimintamuodoissaan toistaa historiallisia sukupuolitapaisuuksia ja -normeja, muodostaen naisten ja miesten välille epätasa-arvon juovan. Siitä huolimatta, että yleisesti väkivalta koetaan tuomittavana ja vääränä toimintana, sen ilmetessä parisuhteessa aseemme väkivaltaa kohtaan lieventyvät. Parisuhteessa tapahtuva väkivalta ei kuulu meille, vaan kyse on pariskunnan omasta asiasta. Pohtimatta väkivallan aiheuttamia valta-asemia toteamme vain, että parisuhteesta lähteminen on naisen oma valinta. Todellisuudessa naisen oman valinnanmahdollisuuden taakse kytkeytyvät monisäikeiset historialliset, yhteiskunnalliset ja kulttuuriset arvot, toimintamallit ja näkemykset, jolloin naisen toimijuus ei näyttäytykään niin yksioikoisena. Irtautuminen väkivaltaisesta suhteesta on pitkäaikainen prosessi (Oranen 2004, 10–11).

Väkivallan kontekstina parisuhde on erityinen: toisin kuin esimerkiksi tuntemattomiin kohdistuvassa väkivallasta, parisuhteessa väkivallan tekijä ja kokija ovat erityisessä suhteessa toisiinsa, tuttuja ja läheisiä toisilleen. Väkivaltaisessa parisuhteessa väkivaltaisuus ja rakkaus vuorottelevat, aiheuttaen naisessa ristiriitaisia tuntemuksia. Väkivallan vastapainona toimivalla rakkaudella saadaan anteeksi väkivaltaisia tekoja, kun hyvittelyn ja läheisyyden keinoin nainen saadaan uskomaan yhteiseen tulevaisuuteen ja miehen väkivaltaisen käytöksen muutokseen. Käsityksemme muutoksen mahdollisuudesta vaikuttaa kulttuurisesti toistettu ja hyväksytty narratiivi rakkaudesta kaiken kestäväenä ja voittavana voimana. Tämä ajattelumalli sekä vahvistaa naisen taistelutahtoa pysyä parisuhteessa väkivallasta huolimatta sekä tekee väkivallasta hyväksyttävää. Tällöin, kun vastoinkäymisten nähdään olevan osa parisuhdetta, eroaminen näyttääytyy luovuttamisena. Naisen päätöstä lähteä parisuhteesta saatetaan erityisesti kummeksua silloin, kun parisuhteen ulkopuolisilla ihmisillä ei ole tietoa parisuhteessa tapahtuvasta väkivallasta.

Naisten kirjoitukset väkivaltaisesta parisuhteesta noudattelivat pääsääntöisesti tietynlaista esittämistapaa, jossa kertomuksen juonirungon muodostivat parisuhteen taustatiedot, rakastuminen ja väkivallan vähittäinen hivuttautuminen suhteeseen, väkivaltakokemukset, irtaantuminen ja usein myös reflektio (ks. Husso 2003, 142; Karhuvaara, Kaitue & Ruuhilahti 2013, 20). Koko suhteen kannalta erityisen merkityksellisenä näyttäytyi parisuhteen alku,

jolloin vahva kiintymysside syntyi naisen ja miehen välille. Väkivallan kontekstina parisuhde on erityinen nimenomaisesti kiintymyksen ja rakkauden vuoksi. Ne toimivat ikään kuin parisuhteen aikana yhteen pitävänä liimana, tehden irrottautumisesta hankalaa naiselle. Väkivallasta huolimatta suhteessa aikaisemmin ilmennyt rakkaus on saanut naisen uskomaan miehen muutoksen mahdollisuuteen ja väkivallan loppumiseen, koska suhteen alussa mies ei ole ollut väkivaltainen, vaan hurmaava.

Väkivaltaisessa parisuhteessa esiintyvä väkivalta on dynaaminen ilmiö, joka raaistuu parisuhteen edetessä (ks. Piispa 2006, 55–56). Sen vakiinnutettuaan paikkansa suhteen määrittävänä tekijänä, sen raaioista ilmaisumuodoista tulee normalisoitunut osa parisuhdetta. Äidit ovat kuvanneet kirjoituksissaan, kuinka esimerkiksi pahoinpitelyt, raiskaukset ja henkinen alistaminen ovat tulleet osaksi parisuhteen arkea. Suhteen edetessä satunnaiset väkivallanteot ja niistä selviytyminen muuttuu jatkuvaksi selviytymistaisteluksi, väkivaltatilanteiden uhatessa myös naisen henkeä. Hyvinvoinnin romahtaminen sumentaa naisen ajattelun, jolloin pelko ja toivottomuus ottavat vallan naisen ajattelussa. Ulospääsy elämäntilanteesta näyttäytyy mahdottomana, jolloin myös itsemurha-ajatukset nostavat päätään.

Nostaessani äitien reflektoinnin yhdeksi tulosluvuksi, olen halunnut tuoda esille äitien ajatusmaailmaa väkivaltaista parisuhdetta koskien. Narratiivisuus onkin oiva keino tutkia ihmisen ajattelunprosesseja ja niiden kytkeytymistä yleisiin kulttuurisiin tarinamalleihin (ks. Hänninen 2003, 19). Sen lisäksi, että tarinoissa reflektiot painottuivat tarinan loppupuolelle, sisuuntumista koskevissa tarinoissa nämä narratiiville tyypilliset voimaantumiskokemukset oli sijoitettu tarinan loppuun. Siten äitien kertomukset kuvasivat yleistä käsitystä tarinasta, jonka juonirakenteessa kertomus saa vaikeuksista huolimatta onnellisen lopun. Myös muissa kuin sisuuntumista kuvaavissa kertomuksissa kirjoitus päättyy lähes poikkeuksetta loppukauteen, jossa äiti kuvaa olevansa nykyisessä tilanteessaan kaikesta tapahtuneesta huolimatta onnellinen tai asioiden olevan paremmin. Kirjoituksiin ei siis ole kirjoitettu onnetonta loppua.

Olen tutkinut tutkimuksessani parisuhdeväkivaltaa perhe-elämän kontekstissa, eli perheessä, jossa puolisoiden lisäksi on lapsia. Väkivaltainen mies on siis sekä puoliso että isä, mikä on väkivallan merkityksellistämisen kannalta olennaista, koska miehen on mahdollista saada anteeksi väkivaltaista käytöstään toimimalla hyvänä isänä. Tällöin isyys ja hyvänä isänä toimiminen näyttäytyy arvostettuna miehisenä roolina, joka ei ole itsestään selvyyttä kaikille miehille. Äidit miettivät myös aktiivisesti syitä miehen väkivaltaisuudelle. Väkivallan

nähdään vaihtelevasti olevan joko ohimenevä elämänvaihe tai selittyvän parisuhteen ulkoisella tekijällä, kuten stressillä. Kulttuurisen ajatusmallin mukaisesti jokaisen ajatellaan itse valitsevansa oman elämänkumppaninsa. Etsiessään syytä miehen väkivaltaisuudelle suhteen ulkopuolisista tekijöistä nainen tietoisesti poissulkee sen ajatuksen, että miehessä olisi jokin vikaa. Myöntäessään väkivaltaisuuden syyn olevan miehessä, samalla yhteisön silmissä väkivalta olisi hänen oma valintansa, jota myyttinen käsitys väkivaltaisessa olevan naisen mahdollisuudesta irtautua milloin tahansa suhteesta tukisi.

Erotilanne nostetaan usein esille erityisen merkittävänä riskinä kokea väkivaltaa (ks. esim. Karhuvaara, Kaitue & Ruuhilahti 2013, 8, 12). Sen lisäksi, että erotessaan äidit ovat joutuneet kohtamaan väkivaltaa, väkivallan uhka on ollut läsnä vahvasti myös eron jälkeen, kuten Hussokin (2003, 165) on todennut. Silloin, kun entisillä puolisoilla on aiemmin parisuhteessaan ilmennyt väkivaltaa, kynnyks väkivallan harjoittamiselle myös eron jälkeen on madaltanut (ks. Piispa 2006, 59). Tällöin myös väkivaltaisten tekojen intensiteetti on voimakkaampi ja teot ovat raaempia, toisin kuin esimerkiksi Piispa (2006, 60) on aiemmin todennut. Sen lisäksi, että äidit kirjoittivat kokeneensa seksuaalista väkivaltaa parisuhteen aikana, myös eron jälkeistä väkivaltaa kuvaavissa narratiiveissa kerrotaan seksuaalisesta väkivallasta. Seksuaalinen väkivalta on hallinnan keino, jolla mies pyrkii ensinnäkin hallitsemaan naisen kehollisuutta, pakottamalla tätä seksuaaliseen kanssakäymiseen, mutta hallitsemalla myös ehkäisyn käyttöä. Toisaalta miehen seksuaaliseen tyydyttämiseen taipuminen on naiselle epätoivottu, mutta pakollinen keino miehen väkivaltaisuuden hillitsemiseksi. Pakkotilannetta vahvistaa taustalla oleva pelko miehen väkivaltaisuudesta (ks. Piispa 2006, 56).

Irtaantuminen väkivaltaisesta parisuhteesta on äidille hyvin haasteellista. Suurin irtautumisen haaste on väkivalta, joka ei lopu parisuhteen päättyessä eroon. Väkivallan jatkuessa myös entisen puolison kontrolli on yhä läsnä äidin elämässä, konkretisoituen esimerkiksi pelon tunteita. Siis siitä huolimatta, että nainen ja mies ovat fyysisesti erillään toisistaan, väkivaltainen suhde jatkuu. Väkivallan lisäksi useampi äiti on kuvaillut kirjoituksessaan tilannetta, jossa väliaikaisen eroaminen jälkeen on palannut takaisin väkivaltaiseen suhteeseen, mikä on jälleen yksi osoitus parisuhteesta irtautumisen vaikeudesta. Eron jälkeen mies pyrkii näyttäytymään naisen silmissä sellaisena kuin pariskunnan alkuaikoina, jolloin hän saa naisen uskomaan muuttuvaan olemukseensa. Tällä tavoin mies saa naisen palaamaan takaisin luokseen.

Väkivalta on vaikuttavuudessaan kattava ja monelle tasolle levittäytyvä ilmiö, joka ei kosketa vain sosiaalityön ammattilaisia ja asiakkaita, vaan laajemmin koko yhteiskuntaa sekä globaalia maailmaa (ks. Riski 2009, 12; Simister 2012, 3). Nykyisessä muodossaan naisiin kohdistuva väkivalta on ihmisoikeusongelma (STM 2017, 11). Tilanteen muuttamiseksi vaadittaisiin ensinnäkin kansallisen tason sitoutumista sekä ennaltaehkäiseviin toimiin että jo väkivaltaa kokeneiden kohtaamiseen ja tukemiseen, mutta myös sen tunnustamista, että Suomessa parisuhteessa tapahtuva väkivalta uusintaa sukupuolien välistä eriarvoisuutta. Tutkimustyön toisintaessa sukupuolisokeutta, väkivallan sukupuolittuneisuutta neutralisoidaan, samalla luoden diskursseja, jotka tukevat parisuhdeväkivallan vähättelemistä todellisenä (sukupuolispesifinä) ongelmana. Sen lisäksi, että toivon tutkimukseni päätyvän luettavaksi väkivallan kohteena olleille äideille, toivon oman tutkimukseni herättävän ajatuksia tutkijayhteisöissä ja kanssaopiskelijoissa siten toimien päänavauksena laajemmalle ilmiön tutkimiselle. Toisekseen toiveenani on herättää lukijassa ajatuksia parisuhdeväkivallasta, erityisesti muistuttaen eron jälkeisestä väkivallasta parisuhdeväkivallan unohdettuna muotona.

Siitä huolimatta, että kirjoituspyynnössä pyrin painottamaan vanhemmuuteen liittyviä kysymyksiä yhtä paljon kuin väkivaltaa koskevia kysymyksiä (ks. liite 1), kirjoituksissa käsiteltiin äitiyttä huomattavasti suppeammin kuin väkivaltaa. On ristiriitaista, että aiemman tutkimuksen mukaan naiset kohdataan usein nimenomaisesti äiteinä, eikä naisina (esim. Vuori 2003). Tästä huolimatta naiset itse eivät juurikaan kirjoita äitiydestä tai tuo esille rooliaan äitinä. Lisäksi useimmissa teksteissä äitiyttä koskeva kirjoitusasu oli sellainen, että se vastasi suoraan kirjoituspyynnössä olevaan kysymykseen, ollen kirjoitusasultaan hyvin suppeaa ja yksioikoinen. Yksi syy väkivaltakokemusten dominoivaan rooliin kirjoituksissa voi olla naisten kyvyttömyys tarkastella ja analysoida kokemansa väkivallan laajempia vaikutuksia, toipumisprosessin ollessa vielä kesken. Väkivalakokemusten kuvaileminen ja niistä kertominen ovat osoittaneet naisten tarvetta päästä kertomaan kokemastaan, jolloin tarinoiden kirjoittaminen voi olla naisille myös hyvin terapeuttinen kokemusta. Naisten Linjan Jaa salaisuus -kirjoitusten taustalla olevasta kampanjasta ei ole juurikaan löydettävissä tietoa, joten on vaikea arvioida, kuinka paljon kampanjan aikana on pyritty ohjaamaan kirjoittajia kertomaan äitiyden kokemuksistaan. Kaikista Naisten Linjan 22:sta kirjoituksesta aineistokseni päätyi yhdeksän kirjoitusta, joten lähes puolet naisista on kirjoittanut väkivaltakokemustensa ohella kokemuksiaan ja ajatuksiaan äitiydestä.

Väkivaltaisen parisuhteen aikana naiset kipuilevat äitiytensä kanssa. Yhteistä perhe-elämää väkivaltaisen miehen kanssa kuvataan perhehelvetiksi ja koti on muuttunut väkivallan

näyttämöksi, jota hallitsevat miehen väkivaltaisuus, pelko ja epätasa-arvoiset valtasuhteet. Raskas perhetilanne saa äidin uupumaan, mutta tästä huolimatta äiti pyrkii näyttäytymään lapsille turvallisena vanhempana ja vakuuttamaan myös kirjoituksen lukijan omasta kyvystään toimia äitinä. Näin nainen pyrkii kumoamaan ajatukset väkivallan haitallisista vaikutuksista äitiyteen, samalla yrittäen välttää leimautumasta huonoksi äidiksi. Vakuuttelun taustalla on pelko lasten menettämisestä, jonka seurauksena ainoa naista elämässä kiinnipitävä asia katoaisi naisen elämästä. Lasten näyttäytyessä naiselle hyvin tärkeänä elämän osa-alueena, miehen suhtautuminen lapsiin on vastakkainen, miehelle lapset ovat parisuhteen ulkopuolisia uhkia. Väkivaltaisessa parisuhteessa lapset eivät ole siis yhteinen onnenaihe.

Lapsen syntyminen perheeseen muokkaa väkivallan dynamiikkaa. Naiselta lasten saama huomio synnyttää miehessä mustasukkaisuuden tunteita, sen purkautuessa väkivallantekoina naiseen. Siten äidiksi tuleminen voi lisätä parisuhteessa ilmenevää väkivaltaa, kun samanaikaisesti äidin huoli on oman hyvinvoinnin lisäksi laajentunut koskemaan myös lapsen hyvinvointia. Väkivalta on miehelle keino, jonka avulla hän voi taata saavansa lapsia enemmän huomiota naiselta. Tehostaakseen vaikutusvaltaansa mies voi kohdistaa väkivaltaiset tekonsa myös joko suoranaisesti tai välillisesti lapsiin. Tällöin nainen joutuu ristiriitaiseen tilanteeseen, halutessaan olla läsnä lasten elämässä ja turvallinen aikuinen lapsille, mutta omaa ja lasten turvallisuutta suojellakseen hänen on otettava etäisyyttä lapsiin. Miehelle naisen äitiys näyttäytyy siis yhtenä väkivallan aseena, kun uhatessaan lasten vahingoittamisella mies saa sidottua naisen otteeseensa yhä tiukemmin. Lapset ovat sikäli merkityksellisiä myös väkivaltaisen parisuhteen päättymisen kannalta, että lapsia voidaan käyttää hyödyksi myös naisen pyrkiessä irtaantumaan suhteesta. Mies saattaa tarkoituksellisesti kohdistaa uhkauksensa nimenomaisesti lapsiin, jolloin pelko lasten menettämisestä saa naisen jäämään suhteeseen. Siten äitiys positiona voi olla haitallinen naiselle, sen vaikeuttaessa suhteesta irtautumista. Täten perheellisen naisen ja lapsettoman naisen asema väkivaltaisessa parisuhteessa poikkeavat toisistaan. Eron jälkeen lapsen rooli miehen silmissä muuttuu, koska lapsi on miehelle väylä jatkaa väkivaltaa. Yhteinen lapsi voi olla miehelle myös keino sitouttaa nainen perhe-elämään hänen kanssaan. Tähän pyrkimykseen pyritään käyttäen väkivaltaisia keinoja, esimerkiksi pakottamalla nainen harrastamana seksiä ilman ehkäisyä ja siten saattamaan nainen raskaaksi. Lisäksi lasten huoltajuuden määrittäminen sitoo vanhempia toisiinsa.

Kirjoituksissaan äidit pyrkivät esittämään äitiytensä haavoittamattomina esimerkiksi siitä huolimatta, että mies on hyödyntänyt myös lasta väkivallan välineenä. He rakentavat kuvaa

vahvasta äitiyden eetoksesta, joka ei murene edes väkivallan alla, samalla vahvistaen näkemystä äidistä turvallisena ja lasta suojelevana henkilönä. Siten tutkimukseni tulokset noudattelevat Erikssonin (2008, 107) havaintoja väkivaltaa kokeneista äideistä, jotka ajattelevat ensisijaisen tehtävänsä olevan lasten suojeleminen. Erikssonin (2008, 107) mukaan normaatiivinen äitikuva ylläpitää ajatusta äidistä lasten suojelijana ja siten tähän kategoriaan sopimaton äiti voi kokea olonsa epäonnistuneeksi ja huonoksi äidiksi.

Tilanteissa, jossa puolisoiden tai entisten puolisoiden välillä on ilmennyt parisuhdeväkivaltaa, on kompleksinen jaetun vanhemmuuden ideaalin kannalta. Perheissä, joissa isä on väkivaltainen äitiä kohtaan, isän väkivaltaisuutta väheksytään, jos väkivaltaisuudestaan huolimatta mies toimii moitteetta isänä. Äitien ajatuksissa tämä miehen isyyden rooli näyttäytyy tavoiteltavana, koska tällöin sekä isä että äiti ovat aktiivisia vanhempia perheessä ja siten he täyttävät jaetun vanhemmuuden ideaalin perheessään. Äidit ajattelevat kahden vanhemman läsnäolon olevan lasten elämässä tavoiteltavaa ja väkivallan olevan hinta, jonka äidin täytyy kestää, jotta voi taata lapsilleen yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti hyväksytyyn suhteen molempiin vanhempiin. Useimmiten väkivaltaisissa parisuhteissa lähtökohta jaetun vanhemmuuden rakentamiselle on kuitenkin heikko, kun miehelle lapsi näyttäytyy epätoivottuna tulokkaana perheeseen. Mies on vihamielinen, mustasukkainen sekä väkivaltainen naisen tullessa raskaaksi. Väkivaltaisessa parisuhteessa jaettu vanhemmuus rakentuu ilmapiirissä, jossa kodista on rakentunut pelon ja väkivallan näyttämö, äidin ja isän välillä on väkivaltaa ja toisinaan väkivallan uhka kohdistuu myös lapseen. Väkivaltaisessa parisuhteessa vanhempien välillä on valtasuhde, jonka turvin mies pyrkii vaikuttamaan esimerkiksi naisen lisääntymiseen ja siten äidiksi tulemiseen. Eron jälkeinen jaettu vanhemmuus mahdollistaa myös väkivallan jatkumisen fyysisestä välimatkasta huolimatta. Esimerkiksi huoltajuuskiistan kontekstissa erilaiset häirinnät muodot, kuten mustamaalaaminen, ovat hyvin yleisiä. Tunnetasolla yhä jatkuva väkivallan uhka konkretisoituu pelkotilana, joka kulkee äidin mukana, siitä huolimatta, ettei väkivaltainen puoliso ole välittömästi läsnä.

Kirjoituspyynnön avulla tarkoitukseni oli kartoittaa huoltajuuskiistan aikaisia väkivalta-kokemuksia. Kuten äitiydenkin kokemusten kohdalla, myös huoltajuuskiistaa koskien kirjoitukset eivät niinkään käsitelleen huoltajuuskiistaprosessia ja siihen linkittyvää väkivaltaa, vaan yleisemmin eron jälkeistä väkivaltaa ja sitä edeltänyttä parisuhdeväkivaltaa. Kirjoituksissa pääpaino sijoittui väkivaltatapahtumien kuvaamiseen, kun taas huoltajuuskiistan tematiikka on esiintynyt kirjoituksissa sivuroolissa. Kirjoituksissa ei esimerkiksi tuotu esille huoltajuuskiistan aloittamiseen liittyviä seikkoja tai sitä, miten kiista päättyi ja miten se

vaikutti väkivaltaan. Siitä huolimatta, että kirjoituspyynnön kautta keräämissäni kirjoituksissa huoltajuuskiistaa ei käsitelty näkyvästi, on olennaista kuitenkin tiedostaa, että väkivaltakokemusten taustalla on ollut huoltajuuskiista. Väkivaltakokemusten dominoivuus on varmasti seurausta monesta eri tekijästä. Yksi mahdollinen selitys väkivaltakokemusten hallitsemisuudelle voi olla kokemuksen kokonaisvaltaisuus, jolloin se syrjäyttää kerronnassa kaiken muun.

Eron jälkeen naiset ovat uupuneita ja heillä on takanaan paljon traumaattisia kokemuksia. Tässä tilanteessa äitinä oleminen näyttytyykin voimaannuttavana ja toipumista edistävänä asiana elämässä. Hiljalleen vahvistuva itsevarmuus välittyy myös kuitenkin myös äitinä toimimiseen, jolloin naiset eivät anna arvoa entisen puolison tai tämän sukulaisten naisen äitiyteen kohdistuvalle arvostelulle. Naisille äitiys saattaa myös näyttytyä helposti yhteiskunnassa tarjolla olevana roolina, kun uudessa elämäntilanteessaan naiset etsivät suuntaa ja merkitystä elämälleen. Myös vaikeina aikoina äitiys edustaa naisille voimauttavaa roolia, joka pitää heitä kiinni elämässä. Äitiys on tällöin se elämä osa-alue, joka tuottaa naisille iloa ja onnellisuutta ja se koetaan kaikin puolin mieluisaksi rooliksi.

Satu Lidman (2015, 22) on todennut oivallisesti, että itse väkivaltainen teko ei ole kytköksissä sukupuoleen, mutta väkivallan kokijan kokemus ja asema, väkivallan ilmenemismuodot ja väkivallan tekijä ovat. Puhuessamme yhtäaikaaisesti sekä väkivallasta että sukupuolesta, keskusteluilmapiiri sähköistyy ja keskusteluun syntyy jännitteitä. Koko tutkimuksen ajan yleisin minulta kysytty kysymys on ollut, minkä vuoksi tutkin vain naisten kokemuksia, jolloin olen joutunut puolustelemaan ja perustelevaan näkökulmavalintaani (ks. Husso 2016, 79). Tutkimusorientaationi kirjoitti keskustelua niin vauva.fi keskustelupalstalla kuin tuotti yhden vastineen lehdessä julkaistuun kirjoituspyyntööni. Myös yksi kirjoituspyyntöön vastanneista naisista ihmetteli asiaa, todeten: *”Ja eihän väkivallasta ylipäätään saada kokonaiskuvaa, jos sitä tutkitaan vain yhdeltä sektorilta. Jos oletetaan, että joku puoli on aina vaan uhrin asemassa vastaanottavana osapuolena, niin koko maailmaa muuttavan keskustelun mahdollisuus menetetään feministiöyhötykseen”*. Vauva.fi keskustelufoorumin näkökulmasta olin niin ikään *”feministinen tusinatutkija”* ja vastineessa puolestaan epäiltiin valmiuksiani toteuttaa tutkimustyötä. Kaikki nämä epäilykset juontuivat siitä, että tutkin ilmiötä naisnäkökulmasta, ikään kuin feminististä tutkimusorientaatiota edustaessani kirjoitaisin tutkimukseni ideologisista lähtökohdista, enkä tarkastelisi ilmiötä objektiivisesti.

Tulevaisuuden tutkimusta ajatellen mielenkiintoista olisi tutkia nimenomaisesti samaa sukupuolta olevien pariin kokemuksia parisuhdeväkivallasta, erityisesti huoltajuuskiistan aikaisesta väkivallasta. Vaikka omassa tutkimuksessani en spesifisti määritellyt etsiväni vain heterosuhteissa olleiden naisten kertomuksia, yhtä kertomusta lukuun ottamatta kaikki naiset viittasivat jossain vaiheessa kertomustaan puolisonsa olevan sukupuoleltaan mies. Niin ikään tutkimukseni teoreettinen tausta nojaa vahvasti heteropariin väliseen väkivaltaan, mikä on yleistä perhe- ja feministitutkimukselle (Notko & Sevon 2008, 111).

Aihevalintoina parisuhdeväkivalta, huoltajuuskiista ja äitiys ovat olleet haastavia, monitahoisia ja myös hyvin jännitteisiä teemoja, joihin liittyy paljon emotionaalisuutta sekä yleisiä että yksilöllisiä mielipiteitä. Tutkimuksen teon aikaisista haasteista, kuten aineiston kartuttamisen vaikeuksista huolimatta, olen iloinen siitä, että olen pitänyt kiinni näkökulmavalinnastani tutkia nimenomaisesti väkivaltaa kokeneen äidin kokemuksia. Näen sosiaalityön roolin ennen kaikkea inhimillisenä ja dialogisena vuorovaikutustyönä, jolloin sosiaalityön palveluita käyttävän asiakaskunnan kokemustietoon pohjautuva tutkimus on tärkeä osa sosiaalityön tutkimuskenttää. Jotta sosiaalityöntekijät voivat toimia asiakaslähtöisesti ja kehittää olemassa olevia toimintamalleja ja palveluita, tarvitaan tutkimustietoa siitä, mitä asiakkaat ajattelevat, miten he asioita kokevat ja mistä lähtökohdista he yhteiskuntaa tarkastelevat (ks. Varcoe & Irwin 2004, 89). Näkökulma on mahdollistanut väkivaltaa kokeneiden naisten oman äänen kuulumisen, narratiivien kuvastaessa naisen autenttisia ja subjektiivisia kokemuksia.

Olen merkittävässä määrin pohtinut tutkimukseni aikana aineistoni kokoa, erityisesti sitä, mikä määrä on riittävästi aineistoa. Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven (2018, 99) mukaan yhtenä aineiston riittävyyden pohdinnan kriteerinä voidaan käyttää saturaatiota. Tällä viitataan aineiston kylläntymiseen, toisin sanoen siihen, että aineistosta on löydettävissä toistuvia elementtejä, eikä uutta tietoa enää nouse esille. Saturaation kautta arvioituna aineistotani nousi selkeästi esille teemoja, joista naiset kirjoittivat. Toisaalta näen saturaation käsitteen ongelmallisena, koska tutkin ihmisten elämästä ja kokemuksista kertovia kirjoituksia. Lähtökohtana kuitenkin on, että jokainen ihminen kokee elämänsä ainutlaatuisella tavalla, vaikka kokemukset sijoittuisivatkin jonkin yleisen ilmiön ympärille. Hyvästä saturaatiosta huolimatta aineisto on sivumäärällisesti melko alakantissa. Olen tutkimuksenteon aikana saanut huomata sen, että aiheena parisuhdeväkivalta on hyvin haastava, eikä aineiston kerääminen itse tältä tutkimuksen osa-alueelta ole helppoa. Jälkikäteen olen miettinyt kirjoituspöytäkirjan toimivuutta tutkimukseni aineistonkeruumenetelmänä. Osallistuminen

tutkimukseeni, tekstin kirjoittamiseen, on saattanut olla korkea kynnys. Siitä huolimatta, että kirjoituspyyntöni olisi tavoittanut runsaasti ihmisiä, kynnys kirjoittamaan ryhtymisestä, kirjoituksen tuottamisesta ja kirjoituksen lähettämisestä on vaatinut aktiivista toimijuutta. Tämän lisäksi kirjoituspyyntö on vaatinut kirjoittajilta kirjallisen ilmaisun luontevuutta. Olen kuitenkin siinä määrin tyytyväinen tutkimuksellisiin valintoihini ja kirjoituspyyntöön, että olen kokenut kirjoituspyynnön olevan erityisesti informanttien kannalta kaikista parhain tapa kerätä aineistoa. Sen lisäksi, että kirjoituspyynnön kautta kirjoittajien anonymiteetti on hyvin suojattu, kirjoituspyyntö on ollut hyvin kirjoittajalähtöinen. Äitien ei ole tarvinnut esimerkiksi poistua kotoaan, vaan he ovat voineet kirjoittaa kokemuksistaan missä ja milloin heille parhaiten on sopinut. Tämän lisäksi heillä on ollut täysi mahdollisuus itse määrittellä sitä, kuinka paljon ja miten he kokemuksistaan kirjoittavat. Lisäksi kirjoituspyyntö on levinnyt maantieteellisesti laajalla alueella, mitä ei tämän tutkimuksen resurssien kannalta olisi voitu täyttää esimerkiksi haastatteluilla.

Tutkimuksen aikana naisten kirjoitukset ovat inspiroineet ja motivoineet minua oman mielenkiintoni ohella. Olen ollut hyvin kiitollinen tutkimukseeni osallistuneille aktiivisille naisille, joita ilman tutkimusaiheeni olisi jäänyt hahmotelmaksi ruutupaperille. Naiset ovat kirjoitustensa kautta avanneet minulle elämäntarinaansa, ajatuksiaan ja kokemuksiaan kipeistä aiheista, mutta myös selviytymisestä ja elämän jatkumisesta menneisyyden tapahtumista huolimatta. Kirjoitukset ovat herättäneet minussa paljon ajatuksia ja tunteita koko tutkimusprosessin ajan, joiden tutkiskeleminen on ollut välillä haastavaa, mutta ennen kaikkea antoisaa. Kirjoitusten kautta olen päässyt inhimillisyyden lähteelle, joka muodostaa sosiaalityön olennaisen ytimen.

LÄHTEET

- Anttila, Laura: Pirstoutunut peilikuva (2017). Narratiivinen tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten naiseudesta ja äitiydestä. Kandidaatin tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Auvinen, Maija (2006): Huoltoriidat tuomioistuimissa. Sosiaalitoimi selvittäjänä, sovittelijana ja asiantuntijana. Väitöskirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Bancroft, Lundy; Silverman, Jay G. (2002): The batterer as parent: addressing the impact of domestic violence on family dynamics. Iso-Britannia: Sage Publications.
- Barnett, Ola W.; Miller-Perrin, Cindy L. & Perrin, Robin D. (2011): Family violence across the lifespan. An introduction. Third edition. California: Sage Publications Inc.
- Beauvoir, de Simone (1949/2011): Toinen sukupuoli II. Helsinki: Tammi.
- Berg, Kristiina (2008): Äitiys kulttuurisina odotuksina. Väestötutkimuslaitoksen julkaisu sarja D 48/2008. Helsinki. Saatavilla: <https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/49370ffdc4a4fb055c44a847c3d8f6d9/1550736777/application/pdf/8644656/%C3%84itiys%20kulttuurisina%20odotusina_Berg_2008.pdf>, luettu 14.-16.2.2019.
- Berg, Kristiina (2009): Kulttuuriset odotukset äitiyden rakentajina. Janus vol. 17 (2), 170–175.
- Bourdieu, Pierre (1998): Järjen käytännöllisyys: toiminnan teorian lähtökohtia. Suomentanut: Siimes, Miika. Tampere: Vastapaino.
- Brownridge, Douglas A. (2006): Violence against women post-separation. *Aggression and Violent Behavior* 11 (2006) 514–530.
- Butler, Judith (2006): Hankala sukupuoli. Helsinki: Gaudeamus.
- Chan, Ko Ling: Intimate Partner Violence in Hong Kong. Teoksessa: Chan, Edward Ko Ling: Preventing family violence: a multidisciplinary approach. Hong Kong University Press, Hong Kong, 2012, 19–58.
- Chase, Susan E.: Narrative Inquiry. Toward Theoretical and Methodological Maturity. Teoksessa: Densin, Norman K. & Lincoln Yvonna S. (toim.): The Sage

Handbook of Qualitative Research. Fifth Edition. Sage Publications Inc, London 2018, 546–560.

Congress, Elaine P: What Social Workers Should Know About Ethics: Understanding and Resolving Practice Dilemmas. Teoksessa: Gambrill, Eileen (toim.): Social Work Ethics. 2009, 17–38.

Duffy, Lynne (2015): Achieving a Sustainable Livelihood After Leaving Intimate Partner Violence: Challenges and Opportunities. *Journal of Family Violence* 30/2015, 403–417.

Edin, Kerstin E., Dahlgren, Lars; Lalos, Ann and Högberg, Ulf (2010): “Keeping Up a Front”: Narratives About Intimate Partner Violence, Pregnancy and Antenatal Care. *Violence Against Women* 16(2), 189–206.

Enroos, Rosi ja Mäntysaari, Mikko: Sosiaalityön tutkimuksen mielekkyydestä ja missiosta. Teoksessa: Enroos, Rosi; Mäntysaari, Mikko ja Ranta-Tyrkkö Satu (toim.): Mielekäs tutkimus. Näkökulmia sosiaalityön tutkimuksen missioihin. Suomen yliopistopaino, Juvenes Print, Tampere 2017, 7–38.

Eriksson, Maria (2008): Revolutionary Mothers? Interacting Power Relations, Agency and Social Change. *NORA—Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, Vol. 16, No. 2, 96–113.

Erkkilä, Raija: Narratiivinen kokemuksen tutkimus: koettu paikka, tarina ja kuvaus. Teoksessa: Perttula, Juha & Latomaa, Timo (toim.): Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi 2008, 195–226.

Forsberg, Hannele: Johdatus kirjan käsitemaailmaan. Teoksessa: Forsberg, Hannele ja Autonen-Vaaranieniemi, Leena: Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily & sosiaalityö. Vastapaino, Tampere, 2012, 7–21.

Gordon, Tuula: Naistutkimus ja eettisyyden teoriat ja käytännöt. Teoksessa: Hallamaa, Jaana; Launis, Veikko, Lötjönen; Salla; Sorvali, Irma (toim.): Etiikkaa ihmistieteille. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Hakapaino Oy, Helsinki, 2006, 241–257.

- Graham-Kevan, Nicola & Archer, John (2011): Violence during Pregnancy: Investigating Infanticidal Motives. *Journal of family Violence* 26/2011, 453–458.
- Gylling, Heta Aleksandra: Tutkijan ammattietiikka. Teoksessa: Hallamaa, Jaana; Launis, Veikko, Lötjönen; Salla; Sorvali, Irma (toim.): Etiikkaa ihmistieteille. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Hakapaino Oy, Helsinki, 2006, 349–359.
- Hakovirta, Mia ja Rantalaiho, Minna: Perhepolitiikka ja jaettu vanhemmuus. Teoksessa: Kääriäinen, Aino; Hämäläinen, Juha ja Pölkki, Pirjo (toim.): Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Lastensuojelun keskusliitto/ Neuvo-projekti. Hakapaino Oy, Helsinki 2009, 36–60.
- Hallamaa, Jaana; Lötjönen, Salla; Sorvali, Irma ja Launis, Veikko: Etiikkaa ihmistieteille? Teoksessa: Hallamaa, Jaana; Launis, Veikko, Lötjönen; Salla; Sorvali, Irma (toim.): Etiikkaa ihmistieteille. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Hakapaino Oy, Helsinki, 2006, 11–27.
- Halonen, Minna & Karkulehto, Sanna: Vedenpaisumus tornikamareissa. Sukupuolittavaa väkivaltaa purkavat naisruumiin kokemukset ja eettinen lukeminen. Teoksessa: Sanna Karkulehto & Rossi, Leena-Maija (toim.): Sukupuoli ja väkivalta. Lukemisen etiikkaa ja politiikkaa. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2017, 188–215.
- Hannuniemi, Anja (2016): Vanhempien mielenterveyshäiriöt ja vieraannuttaminen lapsen huoltoriidoissa. Kurikka: Painotalo Casper.
- Hardesty, Jennifer L. & Chung, Grace H. (2006): Intimate Partner Violence, Parental Divorce, and Child Custody: Directions for Intervention and Future Research. *Family Relations* 55, 2000–2010.
- Hautanen, Teija (2010): Väkivalta ja huoltoriidat. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, Juvenes Print.
- Hautanen, Teija: Vain vanhempien parisuhdeasia? Väkivallan arviointi huoltoriidoissa. Teoksessa: Niemi, Johanna; Kainulainen, Heini ja Honkatukia, Päivi (toim.): Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Vastapaino, Tampere 2017, 121–137.

- Heikkinen, Hannu L. T.: Narratiivinen tutkimus – Todellisuus kertomuksena. Teoksessa: Aaltola, Juhani & Valli, Raine: Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalla tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-Kustannus, Jyväskylä 2010, 143–159.
- Henkilötietolaki 1999/523. Saatavilla osoitteessa <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>>, luettu 26.9.2018.
- Hiilamo, Heikki: Tutkimustulosten manipulatiivinen käyttö väestö- ja yksinhuoltajakeskustelussa. Teoksessa: Hallamaa, Jaana; Launis, Veikko, Lötjönen; Salla; Sorvali, Irma (toim.): Etiikkaa ihmistieteille. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 2006, 318–333.
- Hirvonen, Ari: Eettisesti hyvä tutkimus. Teoksessa: Hallamaa, Jaana; Launis, Veikko, Lötjönen; Salla; Sorvali, Irma (toim.): Etiikkaa ihmistieteille. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Hakapaino Oy, Helsinki, 2006, 31–49.
- Husso, Marita (2003): Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Tampere: Vastapaino.
- Husso, Marita: Sukupuoli ruumiillisen tapaisuutena ja elettyinä suhteena. Teoksessa: Husso, Marita & Heiskala, Risto (toim.): Sukupuolikysymys. Gaudeamus Oy, Helsinki 2016, 73–91.
- Hägg, Samuli; Lehtimäki, Markku ja Steinby, Liisa: Esipuhe. Teoksessa: Hägg, Samuli; Lehtimäki, Markku ja Steinby, Liisa (toim.): Näkökulmia kertomuksen tutkimukseen. Suomen kirjallisuuden seura. Hansaprint direct oy, Helsinki 2009, 7–25.
- Häkkinen, Antti ja Salasuo, Mikko (2015): Salattu, hävetty, vaiettu. Miten tutkia piilossa olevia ilmiöitä. Tampere: Vastapaino.
- Hämäläinen, Juha (2011): Kalliit erot. Selvitys huoltoriitojen kustannuksista. Lastensuojelun keskusliitto, Neuvokeskus. Ylöjärvi: Painohäme Oy.
- Hänninen, Vilma (2003): Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopisto. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy Juvenes Print.
- Hänninen, Vilma: Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa: Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle

tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-Kustannus, Jyväskylä 2010, 160–178.

Islam, Jahirul; Broidy, Lisa; Mazerolle, Paul; Baird, Kathleen ja Mazumder, Nurunnahar (2018): Exploring Intimate Partner Violence Before, During, and After Pregnancy in Bangladesh. *Journal of Interpersonal Violence*, 1–29.

Istanbulin sopimus 53/2015. Saatavilla: <<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2015/20150053>>, luettu 4.4.2018.

Izaguirre, Ainhoa and Calvete, Esther (2014): Intimate partner violence during pregnancy: Women's narratives about their mothering experiences. *Psychosocial Intervention* 23, 209–215.

Jaffe, Peter G. & Crooks, Claire V. (2004): Partner Violence and Child Custody Cases. A Cross-National Comparison of Legal Reforms and Issues. *Violence against Women*, Vol. 10 No. 8, 917–934.

Jokinen, Eeva (2005): *Aikuisten arki*. Tampere: Tammer Paino Oy.

Jokinen, Juho (2019): Uutta tietoa Haagan perhe-puukotuksesta: Epäilty vangittu poissa-olevana, myös vuonna 1990 syntynyt veli vangittu. *Helsingin Sanomat* 6.3.2019. Saatavilla verkossa: <<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006025520.html>>, luettu 11.3.2019.

Jyväskylän yliopisto: Eettiset periaatteet. 2012. Verkossa saatavilla: https://www.jyu.fi/hallinto/strategia/periaatteet/eettiset_periaatteet, luettu 21.11.2018.

Jäppinen, Maija (2015): *Väkivaltatyön käytännöt, sukupuoli ja toimijuus: etnografinen tutkimus lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten auttamistyöstä Venäjällä*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto.

Kallinen, Kati; Pirskanen, Henna ja Rautio, Susanna (2015): *Sensitiivinen tutkimuksessa. Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet*. Tallinna: United Press Global.

Karhuvaara Marjatta; Kaitue Sanna ja Ruuhilahti Susanna (2013): *Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä*. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

- Karkulehto, Sanna & Rossi, Leena-Maija: Johdanto: Lukemisen etiikkaa ja politiikkaa–sukupuolen ja väkivallan risteyksessä. Teoksessa: Karkulehto, Sanna & Rossi, Leena-Maija (toim.): Sukupuoli ja väkivalta. Lukemisen etiikkaa ja politiikkaa. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia, Helsinki 2017, 7–24.
- Keskinen, Suvi (2005): Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Tampere University Press, Tampere. Saatavilla: <<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67492/951-44-6281-5.pdf?sequence=1>>, luettu 26.2.2019.
- Krug, Etienne G.; Dahlberg, Linda L.; Mercy, James A.; Zwi, Anthony B. ja Lozano, Rafael (toim.): Väkivalta ja terveys maailmassa – WHO:n raportti. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä, 2005. Suomennos: Eila Salomaa. Saatavilla: <http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/full_fi.pdf>, luettu 4.4.2018, 4.12.2018.
- Kuula, Arja (2006/2011): Tutkimusetiikka. Tampere: Vastapaino.
- Laitinen, Merja: Naiseuden narratiivit. Teoksessa: Hannus, Riitta; Mehtola, Sirkku; Natunen, Luru ja Ojuri, Auli (toim.): Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotien liitto. Kariston kirjapaino Oy, Hämeenlinna 2011, 55–76.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (1983/361). Saatavilla: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>>, luettu 29.9.2018, 11.11.2018, 6.12.2018, 14.1.2019, 27.2.2019.
- Lehti, Martti (2011): Henkirikoskatsaus 2010. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Verkko-katsauksia 17/2011. Saatavilla verkossa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152584/Verkko17_Lehti_2011.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, luettu 27.2.2019.
- Lidman, Satu (2015): Väkivaltakulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- McAdams, Dan P. (1995): What Do We Know When We Know a Person? *Journal of Personality* 63:3, 365–396. Duke University Press. Saatavilla verkossa: <<https://www.sesp.northwestern.edu/docs/publications/557464623490a3fc35faeb.pdf>>, luettu 28.2.2019.

- Meretoja, Hanna: Inhimillisen todellisuuden narratiivisuus ontologisena ja epistemologisena kysymyksenä. Teoksessa: Hägg, Samuli; Lehtimäki, Markku ja Steinby, Liisa (toim.): Näkökulmia kertomuksen tutkimukseen. Suomen kirjallisuuden seura. Hansaprint direct oy, Helsinki 2009, 207–237.
- Mäkinen, Olli (2006): Tutkimusetiikan abc. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Naisten Linja: Tule mukaan/ jaa salaisuus. Saatavilla: <<https://www.naistenlinja.fi/tule-mukaan/jaa-salaisuus/>>, luettu 5.12.2018.
- Niemelä, Pauli: Sosiaalityö hyvinvointietikkan toteuttajana. Teoksessa: Pehkonen, Aini ja Väänänen-Fomin Marja (toim.): Sosiaalityön arvot ja etiikka. PS-Kustannus, Jyväskylä 2011, 13–43.
- Niemi, Johanna; Kainulainen, Heini ja Honkatukia, Päivi: Johdanto. Teoksessa: Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Vastapaino, Tampere 2017, 11–16.
- Notko, Marianne & Sevón, Eija: Äitiys ja koti naisten keskinäisissä jännitteisissä perhesuhteissa. Teoksessa: Sevón, Eija & Notko, Marianne (toim.): Perhesuhteet puntarissa. Gaudeamus, Helsinki 2008, 111–130.
- Nousiainen, Kevät & Pentikäinen, Merja: Naisiin kohdistuva väkivalta ihmisoikeuskysymyksenä. Teoksessa: Niemi, Johanna; Kainulainen, Heini ja Honkatukia, Päivi (toim.): Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Vastapaino, Tampere 2017, 51–67.
- Nousiainen, Kirsi: Lyöty äiti – väkivaltainen koti sisäisenä tilana. Teoksessa: Virokannas, Elina ja Väyrynen, Sanna (toim.): Varjoja naiseudessa. UNipress, 2015, 83–112.
- Nyqvist, Sanna ja Kauppinen, Antti: Eettistä tulkintaa etsimässä. Teoksessa: Hallamaa, Jaana; Launis, Veikko, Lötjönen; Salla; Sorvali, Irma (toim.): Etiikkaa ihmistieteille. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Hakapaino Oy, Helsinki 2006, 220–240.
- Näre, Sari & Ronkainen, Suvi (2008): Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

- Oikeusministeriö (2013): Asiantuntija-avusteista huoltoriitojen sovittelua koskeva kokeilu käräjäoikeuksissa 1.1.2011–31.12.2013. Loppuraportti. Mietintöjä ja lausuntoja 25/2013. Oikeusministeriö, Helsinki.
- Oksanen, Pia Puu: Esipuhe. Teoksessa: Naisten Linja: Sitten olin vapaa. Tarinoita väkivalta, pelosta ja selvitymisestä. Bookwell, Porvoo 2015, 6–7.
- Oranen, Mikko: Suojellut ja valvotut suhteet. Teoksessa: Kalavainen, Susanna: Valvotut tapaamiset lapsen turvana. Ensi- ja turvakotien liitto. Nykypaino Oy, Helsinki 2004, 9–13.
- Parrot, Lester (2010): Values and Ethics in Social Work Practice. Iso-Britannia: Learning Matters Ltd.
- Perustuslaki 1999/731. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> luettu 24.10.2018.
- Phoenix, Ann: Analysing Narrative Contexts. Teoksessa: Andrews, Molly; Squire, Corinne; Tamboukou, Maria: Doing Narrative Research. SAGE Publications, Ltd., Lontoo 2011, 65–77.
- Piispa, Minna: Parisuhdeväkivallan todellisuus. Teoksessa: Hannus, Riitta; Mehtola, Sirku, Natunen, Luru ja Ojuri, Auli (toim.): Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotien liitto. Kariston Kirjapaino Oy, Hämeenlinna 2011, 15–36.
- Piispa, Minna: Parisuhdeväkivalta. Teoksessa: Piispa, Minna; Heiskanen, Markku; Kääriäinen, Juha ja Sirén, Reino: Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225. Hakapaino Oy, Helsinki 2006, 41–82.
- Pohjola, Anneli: Tutkijan eettiset sitoumukset. Teoksessa: Pohjola, Anneli (toim.): Eettisesti kestävä sosiaalitutkimus. Lapin yliopistopaino, Rovaniemi 2003, 53–67.
- Polkinghorne, Donald E.: Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa: Hatch, Amos & Wisniewski, Richard: Life History and Narrative. Falmer Press, Lontoo 1995, 5–24.

- Pösö, Tarja: Kiistanalaiset perhesuhteet ja tutkimisen moraalit. Teoksessa: Sevón, Eija & Notko, Marianne: Perhesuhteet puntarissa. Helsinki University Press, Helsinki 2008, 93–107.
- Rikoslaki 1889/39. Saatavilla: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>>, luettu 15.3.2018, 31.1.2019.
- Riski, Taina (2009): Naisiin kohdistuva väkivalta ja tasa-arvopolitiikka. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Ronkainen, Suvi & Näre, Sari: Intiimin haavoittava valta. Teoksessa: Näre, Sari & Ronkainen, Suvi (toim.): Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikka. Juvenes Print, Tampere 2008, 7–40.
- Ronkainen, Suvi: Mitä väkivalta on? Erontekojen tärkeydestä, yhteyksien näkemisestä. Teoksessa: Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Vastapaino, Tampere, 2017, 19–35.
- Rossi, Leena-Maija: Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin. Teoksessa: Saresma, Tuija; Rossi, Leena-Maija ja Juvonen, Tuula (toim.): Käsikirja sukupuoleen. Vastapaino, Tampere 2010, 21–38.
- Salmi, Venla (2009): Kohti monimuotoista parisuhdeväkivaltatutkimusta. Oikeus 2/2009, 119–137.
- Silverman, Jay; Mesh, Cynthia; Cuthbert, Carrie; Slotte, Kim & Bancroft, Lundy (2004): Child Custody Determinations in Cases Involving Intimate Partnership Violence: a Humanright Analysis. Public Health 94, 951–957.
- Simister, John: Introduction. Teoksessa: Gender Based Violence: Causes and Remedies. Nova Science Publishers Inc, New York 2012, 1–8.
- Sinko, Päivi & Virokannas, Elina (2009): Rajallisia äitiysidentiteettejä – Huumeita käyttäneiden naisten kertomuksia lastensa huostaanotoista. Janus vol. 17 (2) 2009, 104–120.
- Sisäasiainministeriö (2012): Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003–2012. Sisäasiainministeriön julkaisu 35/2012. Helsinki: Monistamo. Saatavilla verkossa:<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90812/URN_ISBN_978-952-245-728-8.pdf?sequence=1>, luettu 27.2.2018.

- Sorokin, Marjaana: Lapsen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta lapsen huolto- ja tapaamisriidassa -lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkökulma. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto 2014.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2013): Toimiva lastensuojelu. Selvitysryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:19. Helsinki.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2017): Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma 2018-2021. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017: 16. Helsinki.
- Squire, Corinne; Davis, Mark; Esin, Cigdem; Andrews, Molly; Harrison, Barbara, Hydén Lars-Christer & Hydén Margareta (2014): What Is Narrative Research? Lontoo: Bloomsbury.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto [verkkajulkaisu]. ISSN=2342-9151. Perhe- ja Lähisuhdeväkivalta 2016. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 7.12.2018]. Saantitapa: https://www.stat.fi/til/rpk/2017/15/rpk_2017_15_2018-05-31_tie_001_fi.html.
- Syrjälä, Leena: Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa: Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-Kustannus, Jyväskylä 2018, 257–270.
- Syrjälä, Leena; Estola, Eila; Uitto, Minna ja Kaunisto, Saara-Leena: Kertomuksen tutkijan eettisiä haasteita. Teoksessa: Hallamaa, Jaana; Launis, Veikko, Lötjönen; Salla; Sorvali, Irma (toim.): Etiikkaa ihmistieteille. Suomalaisen kirjallisuudenseura. Hakapaino Oy, Helsinki 2006, 181–202.
- Tammi, Pekka: Kertomusta vastaan (ikävä tarina). Teoksessa: Hägg, Samuli; Lehtimäki, Markku ja Steinby, Liisa (toim.): Näkökulmia kertomuksen tutkimukseen. Suomen kirjallisuudenseura. Hansaprint direct oy, Helsinki 2009, 140–166.
- Tani, Franca; Peterson, Carole ja Smorti, Martina (2016): The Words of Violence: Autobiographical Narratives of Abused Women. Journal of Family Violence. Vol. 31 Issue 7, 885–896.
- Taylor, Steven J.; Bogdan Robert ja DeVault Marjorie L.: Introduction to Qualitative Research Methods: a Guidebook and Resource. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

- Tietosuojavaltuutetun toimisto (2018): Mikä on henkilötieto? Saatavilla: <<https://tietosuojafi.fi/mika-on-henkilotieto>>, luettu 26.9.2018.
- Trocme, Nico & Bala, Nicholas (2005): False allegations of abuse and neglect when parents separate. *Child Abuse & Neglect* 29, 1333–1345.
- Tuomi, Jouni ja Sarajarvi, Anneli (2018): Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2013): Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkauserpäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Saatavilla verkossa: <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf>, luettu 31.9.2018, 8.11.2018.
- Tökkäri, Virpi: Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa: Toikkanen, Jarkko & Virtanen Ira A. (toim.): Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö. Lapland University Press, Rovaniemi 2018, 64–84.
- Ulkoasianministeriön julkaisuja (1996): Pekingin julistus ja toimintaohjelma. YK:n neljäs maailmankonferenssi naisten aseman edistämiseksi. Peking 4.–15.9.1995. Helsinki: Edita.
- Uusivuori, Helena: Tanssin jälkeen. Teoksessa: Hannus, Riitta; Mehtola, Sirkku; Natunen, Luru ja Ojuri, Auli (toim.): Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotien liitto. Kariston kirjapaino Oy, Hämeenlinna 2011, 159–169.
- Varcoe, Colleen ja Irwin, Lori G. (2004): “If I Killed You, I’d Get the Kids”: Women’s Survival and Protection Work with Child Custody and Access in the Context of Woman Abuse. *Qualitative Sociology*, Vol. 27, No. 1.
- Vilkko, Anni (1997): Omaelämäkerta kohtaamispaikkana. Naisen elämän kerronta ja luenta. Suomalaiskirjallisuuden seura. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Vuori, Jaana: Äitiyden ainekset. Teoksessa: Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva: Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Gaudeamus, Helsinki 2003, 39–63.

Weber, Max (1919/2009): Tiede ja politiikka. Kutsumus ja ammatti. Suomennos Hietaniemi, Tapani ja Hannula, Risto. Tampere: Vastapaino.

Woodiwis, Jo: Challenges for Feminist Research: Contested Stories, Dominant Narratives and Narrative Framework. Teoksessa: Woodiwiss, Jo; Smith, Kath; Lockwood, Kelly: Feminist narrative research: opportunities and challenges. Palgrave Macmillan, Lontoo 2017, 13–38.

LIITE 1: Kirjoituspyyntö

Nainen, oletko kokenut väkivaltaa entisen puolison taholta huoltajuuskiistan aikana?

Kerään tekstejä naisten väkivaltakokemuksista pro gradu -tutkielmaani varten. Olen kiinnostunut tutkimuksessani seuraavista asioista:

Millaista väkivaltaa olet kokenut huoltajuuskiistan aikana entisen puolisosi taholta?

Miten väkivalta alkoi? Onko väkivalta ajan saatossa jotenkin muuttunut?

Miten näet väkivallan vaikuttaneen huoltajuuskiistaan?

Koetko väkivallan vaikuttavan omaan vanhemmuuteesi? Jos kyllä, niin miten? Jos ei, niin miksi ei?

Millaisena oma vanhemmuutesi näyttäytyy sinulle tulevaisuudessa?

Voit kirjoittaa kokemuksistasi vapaamuotoisen tekstin, tekstin pituudelle ei ole ylä- tai alarajaa. Myös muu tekstin kirjoitusasu on vapaa. Tutkimuksessa väkivalta ymmärretään laajasti, keskeisessä osassa on oma kokemuksesi siitä, että koet kohdanneesi väkivaltaa.

Tutkimukseni tarkoituksena on nostaa esille nimenomaisesti naisten kokemaa väkivaltaa ja sitä, miten entisen puolison harjoittama väkivalta voi vaikuttaa eroista huolimatta. Tutkimuksen avulla haluan myös tutkia väkivallan merkityksiä huoltajuuskiistoissa.

Kirjoitukset käsitellään luottamuksellisesti ja ne hävitetään tutkimuksen toteuttamisen jälkeen. Tutkielmani tutkimustuloksissa julkaisen kirjoituksista esimerkkiotteita, joista poistan kaikki mahdolliseen tunnistamiseen johtavat tekijät (kuten paikkakunnat, paikkojen ja henkilöiden nimet, iät jne.). Missään tutkimuksen vaiheessa mitkään henkilökohtaiset tietosi eivät paljastu.

Voit lähettää minulle kirjoituksesi 30.11.2018 mennessä osoitteeseen [sähköpostiosoite]. Voit lähettää kirjoituksesi joko nimettömänä tai nimimerkillä. Kirjoituksista ei makseta palkkiota.

Jos haluat kuulla lisää tutkimuksestani tai sinua jäi askarruttamaan jokin asia, voit olla yhteydessä minuun sähköpostitse. Vastaan mielelläni kysymyksiisi.

Laura Anttila

sosiaalityön opiskelija,

[sähköpostiosoite]

Jyväskylän yliopisto

LIITE 2: Lehti-ilmoitukset

Kaupunkilehti Ankkurissa ja Kaupunkilehti Pohjois-Kymenlaaksossa (PK) julkaistu kirjoituspyyntö 19.9.2018.

Kirjoituspyyntö väkivallasta huoltajuuskiistan aikana

Kerään tekstejä naisten väkivaltakokemuksista pro gradu -tutkielmaani varten. Olen kiinnostunut tutkimuksessani seuraavista asioista: Millaista väkivaltaa olet kokenut huoltajuuskiistan aikana entisen puolisosihaholta? Miten väkivalta alkoi? Onko väkivalta ajan saatossa jotenkin muuttunut? Miten näet väkivallan vaikuttaneen huoltajuuskiistaan? Koetko väkivallan vaikuttavan omaan vanhemmuuteesi? Jos kyllä, niin miten? Jos ei, niin miksi ei? Millaisena oma vanhemmuutesi näyttäytyy sinulle tu-

levaisuudessa?

Voit kirjoittaa kokemuksistasi vapaamuotoisen tekstin, tekstin pituudelle ei ole ylä- tai alarajaa. Myös muu tekstin kirjoitusasu on vapaa. Tutkimuksessa väkivalta ymmärretään laajasti, keskeisessä osassa on oma kokemuksesi siitä, että koet kohdanneesi väkivaltaa.

Tutkimukseni tarkoituksena on nostaa esille nimenomaisesti naisten kokemaa väkivaltaa ja sitä, miten entisen puolison harjoittama väkivalta voi vaikuttaa erosta huolimatta. Tutkimuksen

avulla haluan myös tutkia väkivallan merkityksiä huoltajuuskiistoissa.

Kirjoitukset käsitellään luottamuksellisesti ja ne hävitetään tutkimuksen toteuttamisen jälkeen. Tutkielmani tutkimustuloksissa julkaisen kirjoituksista esimerkkejä, joista poistan kaikki mahdolliseen tunnistamiseen johtavat tekijät (kuten paikkakunnat, paikkojen ja henkilöiden nimet, iät jne.). Missään tutkimuksen vaiheessa mitkään henkilökohtaiset tietosi eivät paljastu.

Voit lähettää minulle kir-

joituksesi 30.11.2018 mennessä osoitteeseen

Voit lähettää kirjoituksesi joko nimettömänä tai nimimerkillä. Kirjoituksista ei makseta palkkiota.

Jos haluat kuulla lisää tutkimuksestani tai sinua jäi askarruttamaan jokin asia, voit olla yhteydessä minuun sähköpostitse. Vastaan mielelläni kysymyksiisi.

Laura Anttila
sosiaalityön opiskelija
Jyväskylän yliopisto

Satakunnan viikossa julkaistu kirjoituspyyntö 26.9.2018.

Kirjoituspyyntö: Nainen, oletko kokenut väkivaltaa entisen puolison taholta huoltajuuskiistan aikana?

Kerään tekstejä naisten väkivaltakokemuksista pro gradu -tutkielmaani varten. Olen kiinnostunut tutkimuksessani seuraavista asioista:

Millaista väkivaltaa olet kokenut huoltajuuskiistan aikana entisen puolisosihaholta?

Miten väkivalta alkoi? Onko väkivalta ajan saatossa jotenkin muuttunut?

Miten näet väkivallan vaikuttaneen huoltajuuskiistaan?

Koetko väkivallan vaikuttavan omaan vanhemmuuteesi? Jos kyllä, niin miten? Jos ei, niin miksi ei?

Millaisena oma vanhemmuutesi näyttäytyy sinulle tulevaisuudessa?

Voit kirjoittaa kokemuksistasi vapaamuotoisen tekstin, tekstin pituudelle ei ole ylä- tai alarajaa. Myös muu tekstin kirjoitusasu on vapaa. Tutkimuksessa väkivalta ymmärretään laajasti, keskeisessä osassa on oma kokemuksesi siitä, että koet kohdanneesi väkivaltaa.

Tutkimukseni tarkoituksena on nostaa esille nimenomaisesti naisten kokemaa väkivaltaa ja sitä, miten entisen puolison harjoittama väkivalta voi vaikuttaa erosta

huolimatta. Tutkimuksen avulla haluan myös tutkia väkivallan merkityksiä huoltajuuskiistoissa.

Kirjoitukset käsitellään luottamuksellisesti ja ne hävitetään tutkimuksen toteuttamisen jälkeen. Tutkielmani tutkimustuloksissa julkaisen kirjoituksista esimerkkejä, joista poistan kaikki mahdolliseen tunnistamiseen johtavat tekijät (kuten paikkakunnat, paikkojen ja henkilöiden nimet, iät jne.). Missään tutkimuksen vaiheessa mitkään henkilökohtaiset tietosi eivät paljastu.

Voit lähettää minulle kirjoituksesi 30.11.2018 mennessä osoitteeseen:

Voit lähettää kirjoituksesi joko nimettömänä tai nimimerkillä. Kirjoituksista ei makseta palkkiota.

Jos haluat kuulla lisää tutkimuksestani tai sinua jäi askarruttamaan jokin asia, voit olla yhteydessä minuun sähköpostitse. Vastaan mielelläni kysymyksiisi.

LAURA ANTILA
SOSIAALITYÖN OPISKELIJA
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO